

Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

Οι ραγδαίες κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις των τελευταίων ετών στα Βαλκάνια, με συνέπεια την πτώση των ολοκληρωτικών κομμουνιστικών καθεστώτων, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις λειτουργίας των κοινοβουλευτικών θεσμών και της οικονομικής ανάπτυξης. Συγχρόνως, άνοιξαν τους ορίζοντες για την ταχεία επανάκτηση του ιστορικού ρόλου της Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ως ένοπιου δυνάμεως και βασικού στοιχείου επιρροής στο γενικότερο πολιτισμικό γίγνεσθαι των χωρών του βαλκανικού χώρου. Ἀπέδειξαν, όμως, και την ἄρρηκτη πνευματική συζυγία της Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας με την κοινωνία, ἡ ὁποία παρέμεινε ἀλώβητη ἀπὸ τὸν ἀμείωτο ἰδεολογικὸ καταγισμό τῆς κυρίαρχης μαρξιστικῆς κοσμοβιοθεωρίας¹.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στὰ Βαλκάνια ἀποτελεῖ στοιχεῖο πνευματικῆς ταυτότητας καὶ πολιτιστικῆς αὐτοσυνειδησίας ἀπὸ τὸ 395 μ.Χ., ὅταν μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου, τὸ Ἰλλυρικὸ χωρίσθηκε σὲ Ἀνατολικὸ καὶ Δυτικὸ. Τὸ Ἰλλυρικὸ εἶναι ἡ εὐρύτερη διοικητικὴ περιφέρεια, ἡ ὁποία περιελάμβανε ὀλόκληρη σχεδὸν τὴ χερσόνησο τοῦ Αἴμου, μεῖ ἐξαιρέση τὴ Θράκη, τμήμα τῆς Δαλματίας καὶ τὸ Νορικό. Στὸ Ἀνατολικὸ ἀνήκουν οἱ διοικήσεις Δακίας καὶ Μακεδονίας με πρωτεύουσα τὴ Θεσσαλονίκη. Στὸ Δυτικὸ ὑπάγονται οἱ γύρω ἀπὸ τὸ Δούναβι χῶρες, τὸ Νορικό, ἡ Παννονία, ἡ Δαλματία, ἡ Σαυῖα καὶ ἡ Βαλερία. Τὸ Ἀνατολικὸ (Illyricum orientale) ἐντάχθηκε στὸ Ἀνατολικὸ Κράτος, τὸ δὲ Δυτικὸ (Illyricum occidentale) στὸ Δυτικὸ Κράτος².

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία κυριαρχεῖ στὸ βαλκανικὸ χῶρο κυρίως ἀπὸ τὸ 732 μ.Χ., ὅταν ὁ εἰκονομάχος αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Γ' ἀποσπᾷ τὶς Ἐπαρχίες αὐτὲς ἀπὸ τὴ διοικητικὴ καὶ πνευματικὴ δικαιοδοσία τῆς Ρώμης καὶ τὶς προσαρτᾷ στὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως³.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο με ἐνδιαφέρον ξεχωριστὸ παρακολούθησε τὶς πνευματικῆς, πολιτιστικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς τύχης τῶν λαῶν τῆς βαλκανικῆς καὶ συνέβαλε με τὰ πνευματικὰ του μέσα στὴν ἐπίλυση τῶν διαφόρων προβλημάτων τους. Με τὴ βοήθειά του οἱ βαλκανικοὶ λαοὶ ἀντιμετώπισαν πολλὲς ἐπικίνδυνες καταστάσεις, ἀνδρώθηκαν στὴν πίστη, χειραφετήθηκαν σὲ Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, στὰ πλαίσια ἀναδιοργάνωσης τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαιοδοσιῶν μετὰ τὴν ἴδρυση τῶν ἐθνικῶν κρατῶν τῶν ὀρθοδόξων λαῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου⁴.

Με τὴν ὀρθόδοξη πίστη, ταυτόχρονα, οἱ Ἐκκλησίες τοῦ βαλκανικοῦ χώρου δέχθηκαν καὶ πολιτισμικὰ στοιχεῖα. Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, σὲ ἀντίθεση με τὸν ρωμαιοκαθολικισμό, σεβάσθηκε τὶς ἐθνικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἰδιαιτερότητες τῶν λαῶν, στοὺς ὁποίους ἀπευθύνθηκε. Δὲν ἐπέβαλε τὴ χρήση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, ἐνῶ παράλληλα συνέβαλε στὴ χειραφέτηση καὶ ἀναβάθμισή τους. Οἱ Σλάβοι, οἱ ὁποῖοι δὲν διέθεταν γραπτὴ γλώσσα πρὶν τὸν ἐκχριστιανισμό τους καὶ

1. Βλασίου Φειδᾶ, «Πολιτικὸς ρεαλισμὸς καὶ Ἐκκλησία», Ἡ Καθημερινή, ἀριθμ. φύλ. 24498/4-6-2000, σ. 36.

2. Μιχαήλ Γ. Τρίτου, Ἡ Ἐκκλησία στὸ Ἀνατολικὸ Ἰλλυρικὸ καὶ τὴν Ἀλβανία, Ἐκδόσεις Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 34.

3. Ὡ.π., σ. 39.

4. Ἀρχιμ. Γεωργίου Καψάνη, «Τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἡ Ὁρθοδοξία στὰ Βαλκάνια», στὸ Βαλκάνια καὶ Ὁρθοδοξία, ἐκδόσεις Μήνυμα, Ἀθήνα 1993, σ. 22.

κατὰ προέκταση καταγεγραμμένη ἱστορία, λογοτεχνία καὶ γραπτὸς νόμος, κατάφεραν νὰ μάθουν γραφὴ καὶ ἀνάγνωση μόνο μὲ τὴ χρῆση τῆς ἐκκλησιαστικῆς σλαβονικῆς γλώσσας, τῆς παλαιοσλαβικῆς, μητέρας ὄλων τῶν σλαβικῶν γλωσσῶν, πού εἰσήγαγαν οἱ Ἕλληνες ἱεραπόστολοι Κύριλλος καὶ Μεθόδιος⁵. Στὴ γλώσσα αὐτὴ μεταφράσθηκε ὁλόκληρη ἡ Ἁγία Γραφή (ἐκτὸς τῶν βιβλίων τῶν Μακκαβαίων), μία ἐπιλογή ἀπὸ ὁμιλίαι, μία συλλογὴ βασικῶν ἔργων τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, λειτουργικὰ κείμενα, δύο νομικὲς συλλογές καὶ πολλὰ ἄλλα⁶.

Ὅπως παρατηρεῖ ὁ π. Ἰωάννης Μάγεντορφ «τὰ νεαρὰ ἔθνη καὶ ὁ πολιτισμὸς τους ταυτίστηκαν μὲ τὴν Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία ἔγινε ἡ «μητέρα» τους, ὄχι μόνον πνευματικά, ἀλλὰ καὶ πολιτισμικά. Χωρὶς αὐτὴν οὐδέποτε εἶχαν πολιτιστικὴ ὄντοτητα»⁷.

Στὴ γενικότερη προσφορὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὶς βαλκανικὲς χῶρες, στὴν ἀπόκτηση ἀπὸ μέρους τῶν λαῶν αὐτῶν γνησίας ὀρθοδόξου πίστεως καὶ πνευματικότητας, πρέπει νὰ ἐντάξουμε καὶ τὴ βοήθεια τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐπιλέκτου τμήματος τῆς πρωτόχρο-

νης Ἐκκλησίας⁸. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε τὰ ἑξῆς: Πρῶτος Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Σερβίας διετέλεσε ὁ ἅγιος Σάββας (1219-1233), κτήτωρ τῆς Μονῆς Χιλανδαρίου. Ἄμεση σχέση μὲ τὴ Μονὴ Χιλανδαρίου εἶχαν καὶ οἱ μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοποι τῆς Σερβίας Ἀρσένιος Α' (1233-1263), Σάββας Β' (1263-1271), Δανιὴλ Α' (1271-1272), Ἰωαννίκιος Α' (1272-1276), Εὐστάθιος Α' (1279-1286), Ἰάκωβος (1286-1292), Εὐστάθιος Β' (1292-1309), Σάββας Γ' (1309-1316), Νικόδημος (1317-1324), Δανιὴλ Β' (1324-1337), Ἰωαννίκιος Β' (1338-1346) καὶ ἄλλοι⁹.

Ὁ Γρηγόριος Σιναΐτης, μιὰ ἀξιόλογη μορφή τοῦ βυζαντινοῦ μοναχισμοῦ, μεταλαμπαδεύει τὸν ἀγιορείτικο μοναχισμό στὴ Βουλγαρία. Τὸ ἔργο του συνεχίζουν ὁ μαθητὴς του ὁσὸς Θεοδόσιος ὁ Τυρνοβίτης, ὁ ὁποῖος παρέμεινε ἀρκετὸ διάστημα στὸ Ἅγιο Ὄρος μὲ τὸ μαθητὴ του Ρωμανὸ καὶ ὁ Εὐθύμιος, ὁ ὁποῖος ἀσχολήθηκε στὸ Ἅγιο Ὄρος μὲ τὴ μελέτη σλαβικῶν καὶ ἐλληνικῶν χειρογράφων¹⁰.

Στὶς ἡγεμονίες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας συστηματικὰ ἐργάσθησαν ὁ ἀγιορείτης Μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας Ἰάκινθος Κριτόπουλος καὶ ὁ διάδοχός του Μητροπολίτης Χαρίτων. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ Χαρίτων πρὸ τῆς ἐκλογῆς του ὡς Μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας, διετέλεσε ἡγούμενος τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου καὶ πρωτεπιστάτης τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Σημαντικὴ ὑπῆρξε ἡ συμβολὴ τοῦ Νικόδημου Τισμάνου, Ἕλληνας ἀπὸ τὸν Περγλεπέ, στὴν ὀργάνωση τοῦ μοναχικοῦ βίου στὴ Ρουμανία. Ὁ Νικόδημος ἔζησε ἀρκετὸ χρονικὸ διάστημα στὸ Ἅγιο Ὄρος, ὅπου γνώρισε τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ καὶ διετέλεσε ἡγούμενος τῆς Μονῆς Χιλανδαρίου. Ὁ Νικόδημος γιὰ τοὺς Ρουμάνους θεωρεῖται ὄχι μόνον ὁ ἀναμορφωτὴς τοῦ μοναχικοῦ τους βίου, ἀλλὰ καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους ὑπερασπιστὲς τῆς Ὁρθοδοξίας τους, ἡ ὁποία ἀντιμετώπιζε ἄμεσο κίνδυνο ἀπὸ τὶς ἐπεκτατικὲς διαθέσεις τῆς Οὐγγαρίας¹¹.

5. Γιὰ λεπτομερῆ βιβλιογραφία μέχρι τὸ 1934 βλ.: G. I Iinskij, *Opyt sistematičeskoj Kirillo-Mefodievskoj bibliografii*, Sofia 1934. Ἀπὸ 1934-1940: M. Popruzenko καὶ St. Romanski, *Kirilometodievskaja bibliografija zu 1934-1940*. Ἀπὸ 1939-1955: J. Hahn, *Kyriilomethodianische bibliographie 1939-1955*, Gravenhage 1958. Ἐπίσης στὶς μελέτες: E. Georgiev, *Kiril i Metodij osnovopoloznici na slavjanskite literaturi*, Sofia 1956, Fr. Grivec, *Konstantin und Method, Lehrer der Slaven*, Wiesbaden 1960. Ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ βιβλιογραφία ἀναφέρουμε ἀντιπροσωπευτικὰ τὶς ἑξῆς ἐργασίες: Ἰεράς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης - Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ., *Κυρίλλω καὶ Μεθοδίω τόμος ἐόρτιος ἐπὶ τῇ χιλιοστῇ καὶ ἑκατοστῇ ἐτηρίδι*, τ. 1, Θεσσαλονίκη 1966, τ. 2, Θεσσαλονίκη 1968. Ἀντωνίου-Αἰμιλίου Ταχιάου, «Ἡ ἐθνικότης Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου κατὰ τὰς σλαβικὰς ἱστορικὰς πηγὰς καὶ μαρτυρίας», *Κυρίλλω καὶ Μεθοδίω...*, ὁ.π., τ. 2, Θεσσαλονίκη 1968, σσ. 83-132. Τοῦ ἴδιου, *Κυρίλλος καὶ Μεθόδιος οἱ ἐκ Θεσσαλονίκης. Ἡ βυζαντινὴ παιδεία στοὺς Σλάβους*, Θεσσαλονίκη 1989. Τοῦ ἴδιου, *Κυρίλλος καὶ Μεθόδιος. Οἱ θεμελιωτὲς τῆς ἀρχαίας σλαβικῆς γραμματείας*, Θεσσαλονίκη 1992. Ἰ. Ε. Ἀναστασίου, *Βίος Κωνσταντίνου-Κυρίλλου, Βίος Μεθοδίου* (μετάφρασις). *Βίος Κλήμεντος Ἀχρίδος*, ΕΕΘΣΑΠΘ 12 (1968), σσ. 118-161. Γιάννας Μαλιγκούδη, *Ἡ παρουσία τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη. Τὸ ἐκπολιτιστικὸ ἔργο τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου τῶν Θεσσαλονικέων*, Ἐκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1997 καὶ Κωνσταντίνου Γ. Νιχωρίτη, *Οἱ Ἅγιοι Κύριλλος καὶ Μεθόδιος*, Θεσσαλονίκη 2000.

6. Γιάννας Μαλιγκούδη, «Ἡ ἱεραποστολὴ στὴ Μοραβία», Ἐλευθεροτυπία - Ἱστορικά / 17-2-2000, σ. 33.

7. Ἰωάννου Μάγεντορφ, «Ὁρθοδοξία καὶ ἐθνικὲς πολιτιστικὲς παραδόσεις: ἡ πρόκληση τῆς ἱστορίας μας», *Σύναξη* 40 (1991), σ. 12.

8. Γιὰ τὴν ἐπίδραση τοῦ Ἁγίου Ὁρους στοὺς λαοὺς τοῦ Βορρᾶ βλ.: Παν. Κ. Χρήστου, *Τὸ Ἅγιον Ὄρος - Ἀθωνικὴ Πολιτεία. Ἱστορία - Τέχνη - Ζωή*, Ἀθήνα 1987, σσ. 167-172 καὶ Ἰωάν. Ταρνανίδη, *Πτυχὲς τῆς Σλαβικῆς Ὁρθοδοξίας*, Θεσσαλονίκη 1992, σσ. 167-202.

9. Δημ. Β. Γόννη, *Ἱστορία τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Βουλγαρίας καὶ Σερβίας*, Ἐκδόσεις Παρουσία, Ἀθήνα 1999, σ. 281.

10. Ὁ.π., σσ. 82, 86, 88.

11. Γιὰ τὸν Νικόδημο Τισμάνου βλ.: E. Lăzărescu, «*Nicodim de la Tismana și cultura românească*», *Romanoslavica XI*, București 1965, σσ. 237-284 καὶ V. Ionita, «*Cuviosul Nicodim cel sfînti de la Tismana*», *sfînti Romani și Apărători al Legii Stramosești*, București 1987, σσ. 299-305.

Σήμερα ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι ἡ κυρίαρχη πνευματικὴ δύναμη τοῦ βαλκανικοῦ χώρου. Σὲ σύνολο 85.000.000 κατοίκων τῶν Βαλκανίων, οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ἀνέρχονται στὰ 73 περίπου ἑκατομμύρια¹². Οἱ ρωμαιοκαθολικοὶ ἀνέρχονται σὲ 6 ἑκατομμύρια καὶ ἐπικεντρώνονται στὸ ΒΔ ἄκρο τῆς βαλκανικῆς, συγκεκριμένα στὴν Κροατία καὶ Σλοβενία¹³. Τέλος, οἱ μουσουλμάνοι, οἱ ὅποιοι ἐστιάζονται σὲ ὅλες τὶς βαλκανικὲς χώρες καὶ κυρίως στὴν Ἀλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κοσσυφοπέδιο, Σκόπια καὶ Βουλγαρία, ἐγγίζονται τὰ 6.000.000¹⁴.

1. Προβλήματα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στὰ Βαλκάνια

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία παρὰ τὶς αἰσιόδοξες προοπτικὲς ἀντιμετωπίζει στὰ Βαλκάνια σοβαρὰ προβλήματα, τὰ ὅποια προέρχονται ἀπὸ τὴ ρωμαιοκαθολικὴ προπαγάνδα, τὴν ἐπέκταση τοῦ ἰσλαμικοῦ, τὶς κυβερνήσεις τῶν βαλκανικῶν κρατῶν καὶ τὴν ἀναζωπύρωση τοῦ ἐθνικοῦ.

α. Ρωμαιοκαθολικὴ προπαγάνδα. Μετὰ τὴν κατάρρευση τῶν ἀθεϊστικῶν κομμουνιστικῶν καθεστώτων, τὰ ὅποια γιὰ 50-70 χρόνια δημιούργησαν σοβαρὰ προβλήματα στὶς ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες τοῦ βαλκανικοῦ χώρου, ἡ ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔλθει ἀρωγὸς στὴν ἀνόρθωση τῶν μαρτυρικῶν αὐτῶν Ἐκκλησιῶν, προβαίνει σὲ ἐνέργειες ἀντίθετες μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ διαλόγου, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀλήθειας.

Οἱ στόχοι τοῦ Βατικανοῦ στὰ Βαλκάνια εἶναι δύο: ἡ ἀναδιοργάνωση τῶν μικρῶν οὐνιτικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ ἐνίσχυση τῆς ρωμαιοκαθολικῆς παρουσίας στὴν περιοχὴ. Συγκεκριμένα, τὸ Βατικανὸ ἐργάστηκε ἀπροκάλυπτα γιὰ τὴ διάλυση τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τὴ δημιουργία ἀνεξαρτήτων κρατιδίων, φιλικῶν πρὸς αὐτήν. Βοήθησε στὴν ἀνασυγκρότηση τῆς οὐνιτικῆς ἱεραρχίας

στὴ Μολδαβία καὶ στὴ διείσδυση τῆς Οὐνίας στὴν Τρανσυλβανία, ἀφοῦ ἀξιοποίησε τὰ ἐρείσματα, τὰ ὅποια εἶχε δημιουργήσει ἐκεῖ κατὰ τὴν περίοδο τῆς αὐστριακῆς κατοχῆς¹⁵. Ἐπὶ πλέον, ἐντείνει τὶς προσηλυτιστικὲς δραστηριότητές της στὴν Ἀλβανία. Ὑποκινεῖ ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Βουλγαρίας. Διατηρεῖ σχέσεις μὲ τὴ σχισματικὴ Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων¹⁶. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ στήριξη τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων ἀποτελεῖ κοινὸ σημεῖο ἀναφορᾶς τῆς πολιτικῆς τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἰταλίας-Βατικανοῦ.

Ἡ αἰχμὴ τοῦ δόρατος τῆς ρωμαιοκαθολικῆς προπαγάνδας στὰ Βαλκάνια εἶναι ἡ Οὐνία, ἡ ὅποια ἔχει χαρακτηριθεῖ «τακτικὴ τοῦ χαμαιλέοντα», «δούρειος ἵππος» καὶ «πέμπτη φάλαγγα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας»¹⁷. Ἐπινοήθηκε ἀπὸ τὸν Παπισμὸ γιὰ τὸν ἐκδυτισμὸ τῆς μὴ λατινικῆς Ἀνατολῆς μὲ διαδικασίαν ποὺ διεξάγεται σὲ δύο φάσεις: ἡ πρώτη εἶναι ὁ ἐξουνιτισμὸς τῶν ὀρθοδόξων

15. Δαμασκηνοῦ Ἀλεξ. Παπανδρέου, Μητροπολίτου Ἐλβετίας, «Ὁρθοδοξία καὶ Βαλκάνια», στὸν τόμο Ὁρθοδοξία καὶ Κόσμος, Ἐκδόσεις Τέρτιος, Κατερίνη 1993, σ. 109.

16. Ἡ ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία στηρίζουσα ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ τὴ σχισματικὴ Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων, προέβη σὲ ἀνεπίτρεπτες ἐνέργειες σὲ βάρος τοῦ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ. Συγκεκριμένα, ὁ Πάπας Ἰωάννης-Παῦλος ὁ Β' ἐπισκέφθηκε ἐκθεση «μακεδονικῆς τέχνης», τὴν ὅποια διοργάνωσε στὴ Ρώμη ἡ σχισματικὴ Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων, ὕστερα ἀπὸ ἀδεια τοῦ κράτους τοῦ Βατικανοῦ. Ἐπίσης, ἀπήλυθε τὴν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1985 ἀπὸ τὸν ἐξώστη τοῦ ἀγίου Πέτρου εὐχὲς στὴ λεγόμενη «μακεδονικὴ γλώσσα». Ἀποκορύφωμα τῶν ἀνθελληνικῶν αὐτῶν ἐνεργειῶν ἦταν ἡ ἔκδοση στὴ «μακεδονικὴ γλώσσα» ἀπὸ τὸ τμήμα «Tipografia Polyglotta Vaticana» τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Πάπα Ἰωάννου-Παύλου τοῦ Β' «Slavorum Apostoli», ἡ ὅποια ἀναφέρεται στὴν ἀποστολὴ στὶς σλαβικὲς χώρες τῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου γιὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Βλ. Χρυσοστόμου, Μητροπολίτου Περιστερίου, «Πάπας καὶ Μακεδονικόν», Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, 1-16 Ἰουλίου 1990.

Ἐνδιαφέρον, ἐπίσης, παρουσιάζουν καὶ οἱ ἀποκαλύψεις τοῦ περιοδικοῦ Γκλὰς (Φωνή), ὄργανο τῆς παγκοσμίου ἐνώσεως Σέρβων, τὸν Μάρτιο τοῦ 1995. Ἐκεῖ γίνεται ἀναφορὰ στὴν ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ στήριξη τοῦ Βατικανοῦ πρὸς τὰ Σκόπια μὲ στόχο τὴν ἐνταξίαν τῆς «μακεδονικῆς» Ἐκκλησίας στὴν Οὐνία. Σὲ ἀντάλλαγμα τῆς βοήθειας τοῦ Βατικανοῦ ὁ Πάπας Ἰωάννης-Παῦλος ὁ Β' ἀνακηρύχθηκε ἐπίτιμο μέλος τῆς Ἐνώσεως συγγραφέων τοῦ κράτους τῶν Σκοπίων. Βλ. Κωνσταντίνου Χολέβα, «Ὁ παπισμὸς, ὁ ἑλληνισμὸς καὶ τὰ ὀρθόδοξα Βαλκάνια», Πειραϊκὴ Ἐκκλησία, ἀριθμ. φύλλ. 115 / Ἀπρίλιος 2001, σσ. 39-40.

17. Δημ. Β. Γόνι, «Ἱστορικὴ ἀνασκόπηση τοῦ προβλήματος τῆς Οὐνίας», στὸν τόμο Ἡ Οὐνία (χθὲς καὶ σήμερα), Ἐκδόσεις Ἀρμός, Ἀθήνα 1999, σ. 70.

12. Ἀθαν. Ἀγγελοπούλου, «Ὁ κόσμος τῆς Ὁρθοδοξίας στὴ Χερσονήσο τοῦ Αἴμου. Ἐπὶκαιρὲς ἐπιστημάνσεις», Ἀφιέρωμα στὸν Μητροπολίτη Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως Διονύσιο, Νεάπολη - Θεσσαλονίκη 1999, σ. 244. Λεπτομερέστερα ἡ σημερινὴ δύναμη τῆς Ὁρθοδοξίας στὶς χώρες τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου κατανέμεται σὲ ποσοστὰ ὡς ἑξῆς: Ἑλλάδα 97%, Ἀλβανία 28%, Ρουμανία 90%, Βουλγαρία 85%, Σκόπια 60%, Νέα Γιουγκοσλαβία (Σερβία-Μαυροβούνιο) 85% καὶ Κύπρος 80%.

13. Ὁ.π.

14. Εὐης Βουλγαράκη, Ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ στὰ Βαλκάνια, Ἐκδόσεις Ἀρμός, Ἀθήνα ἄ.χ., σ. 18.

καὶ ἡ δεύτερη ὁ ἐκλατινισμὸς τῶν Οὐνιτῶν¹⁸. Ἡ δραστηριοποίησή της στὸ μαρτυρικό βαλκανικό χῶρο ἀξιολογεῖται ὡς μία πτυχή τῆς νέας ἀνατολικῆς πολιτικῆς τοῦ δυτικοῦ κόσμου. Μὲ ἕνα ἀπαράδεκτο ὄργιο προσηλυτισμοῦ καὶ ὑποκλοπῆς ὀρθοδόξου ποιμνίου, προσπαθεῖ νὰ ἐνισχύσει τὴ ρωμαιοκαθολικὴ παρουσία στὰ Βαλκάνια, ἐκμεταλλεῦμενη τὸ πνευματικὸ κενὸ τῶν κομμουνιστικῶν κοινωνιῶν, τὴν φτώχεια καὶ τὶς γενικότερες δυσχερεῖς ἱστορικές συνθήκες, οἱ ὁποῖες ἐπικρατοῦν ἐκεῖ¹⁹.

Δυστυχῶς, γιὰ πολλοὺς αἰῶνες ὁ εὐρύτερος βαλκανικός χῶρος θεωρήθηκε ἀπὸ τοὺς ρωμαιοκαθολικοὺς ὡς «ιεραποστολικὸ πεδίο» μὲ διάφορες προσηλυτιστικὲς προσεγγίσεις, οἱ ὁποῖες ἄλλοτε εἶναι ὑλικά δελεάσματα καὶ ἄλλοτε διάφορες μορφές βίας. Ἀπόλυτα ἀποκαλυπτικὸ καὶ πολὺ χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ μήνυμα τῶν προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅπως διακηρύχθηκε τὴν 15 Μαρτίου 1992, Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας, στὸ Φανάρι Κωνσταντινουπόλεως. Μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρονται: «Μετὰ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας διαπιστοῦμεν, ὅτι ὠρισμένοι κύκλοι, ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, προβαίνουν εἰς ἐνεργείας ἐντελῶς ἀντιθέτους πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ διαλόγου τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀληθείας. Εἶχομεν ἀνέκαθεν εὐλαβηρῶς καθ' ὅλων ἐπικοινωνιῶν εἰς τὰς οἰκουμενικάς συναντήσεις καὶ εἰς τοὺς διμερεῖς θεολογικοὺς διαλόγους καὶ ἀνεμένομεν, μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῶν ἀθεϊστικῶν κομμουνιστικῶν καθεστώτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τόσον δεινῶς εἶχον διωχθῆ καὶ ταλαιπωρηθῆ πολλοὶ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησιαῖ, ἀδελφικὴν συμπαράστασιν ἢ τοῦλάχιστον κατανόησιν τῆς μετὰ 50 ἢ καὶ 70 ἔτη ἀπηνῶν διωγμῶν δυσχεροῦς, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ τραγικῆς ἀπὸ πλευρᾶς οἰκονομικῆς καὶ ποιμαντικῶν προϋποθέσεων, καταστάσεως τῶν ἐν λόγῳ Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ἄντι τούτου, αἱ κατὰ παράδοσιν ὀρθόδοξοι χῶροι ἐθεωρήθησαν “τόποι ἱεραποστολῆς” καὶ οὕτω δημιουργοῦνται εἰς αὐτὰς ἱεραποστολικά δίκτυα καὶ ἀσκεῖται προσηλυτισμὸς μὲ ὄλας τὰς ἀπὸ δεκαετιῶν παγχριστιανικῶς κατακριθείσας καὶ ἀπορριφθείσας μεθόδους, ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ποθητῆς πορείας εἰς τὴν χριστιανικὴν ἐνότη-

τα. Ὅπως ἰδιαίτερος ἐπισημαίνομεν καὶ καταδικάζομεν τὴν εἰς βάρος τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν δράσιν τῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης ἀνηκόντων Οὐνιτῶν εἰς Οὐκρανίαν, Ρουμανίαν, Ἀνατολικὴν Σλοβακίαν, Μέσην Ἀνατολίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Αὕτη ἐδημιούργησε καταστάσεις ὄλως ἀσυμβίβαστους πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ διαλόγου ἀγάπης καὶ ἀληθείας, τὸν ὁποῖον ἤρχισαν καὶ προώθησαν οἱ ἀείμνηστοι ἡγῆται τῆς Χριστιανοσύνης Πάπας Ἰωάννης ΚΓ' καὶ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας Α' καὶ ἐπέφερε βαρύντατον καὶ δυσίατον πλῆγμα εἰς αὐτόν. Ἐν τῇ πράξει ὁ διάλογος οὗτος ἔχει ἤδη περιορισθῆ εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ θέματος τῆς Οὐνίας, μέχρις ὅτου ἐπιτευχθῆ συμφωνία ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ δι' ὠρισμένους φονταμενταλιστὰς καὶ Διαμαρτυρομένους, οἱ ὁποῖοι εἶναι πρόθυμοι “νὰ κηρύξουν” εἰς ὀρθοδόξους χώρας, αἱ ὁποῖα ἦσαν ὑπὸ κομμουνιστικά καθεστώτα. Θεωροῦμεν ἀπαράδεκτον νὰ ἐκλαμβάνωνται αἱ χῶραι αὗται ὡς “χῶρος Ἱεραποστολῆς”, ἀφοῦ εἰς αὐτὰς τὸ Εὐαγγέλιον ἐκηρύχθη πρὸ πολλῶν αἰῶνων, οἱ δὲ πιστοὶ τῶν χωρῶν αὐτῶν ἐθυσίασαν πολλὰ καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἀκόμη διὰ τὴν πίστιν εἰς Χριστόν.

Ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ θέμα τοῦτο ὑπενθυμίζομεν ὅτι ὑφ' ἡμῶν τῶν Ὁρθοδόξων καταδικάζεται ἀπολύτως πᾶσα μορφή προσηλυτισμοῦ, ὅστις δέον νὰ διακρίνηται σαφῶς ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς ἱεραποστολῆς. Ὁ προσηλυτισμὸς, ἀπευθυνόμενος εἰς λαοὺς ἤδη χριστιανικοὺς, καὶ εἰς πολλὰς περιπτώσεις μάλιστα ὀρθοδόξους, ἄλλοτε δι' ὑλικῶν δελεασμάτων καὶ ἄλλοτε διὰ διαφορῶν μορφῶν βίας, δηλητηριάζει τὰς σχέσεις τῶν χριστιανῶν καὶ ζημιοῖ τὴν πορείαν πρὸς τὴν ἐνότητα αὐτῶν. Ἡ ἱεραποστολή, ἀντιθέτως, ἀσκουμένη εἰς χώρας καὶ λαοὺς μὴ χριστιανικοὺς, ἀποτελεῖ ἱερὸν τῆς Ἐκκλησίας χρέος, ἄξιον πάσης συνδρομῆς. Τοιοῦτον ἔργον ὀρθοδόξου ἱεραποστολῆς ἐπιτελεῖται σήμερον ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ, εἶναι δὲ ἄξιον πάσης ὑποστηρίξεως διορθοδόξως καὶ διαχριστιανικῶς...»²⁰.

β. Ἰσλαμικὸς ἐπεκτατισμὸς. Ἀποτελεῖ ἕνα ἄλλο πρόβλημα γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στὰ Βαλκάνια. Σαφῆς ἔκφραση τῶν ἰσλαμικῶν σχεδίων στὸ χῶρο τῆς βαλκανικῆς ἀποτελεῖ τὸ Μανιφέστο «πρὸς τὶς μεγάλες

18. Εὐγενίου Μοράρου, «Ἡ ἀναβίωση τῆς Οὐνίας στὴν Τρανσυλβανία (ὀρθόδοξη - ἱστορικὴ θεώρηση)», σπὸν τόμο *Ἡ Οὐνία*, ὁ.π., σ. 125.

19. Θεοδώρου Ζήση, «Θὰ ἔλθῃ τελικῶς ὁ Πάπας;», Ὁρθόδοξος Τύπος, ἀριθμ. φύλλ. 1401/23-2-2001, σ. 3.

20. Ἐκδόσεις «Μήνυμα», *Βαλκάνια καὶ Ὁρθόδοξία*, Ἀθήνα 1993, σσ. 197-205. Πρβλ. Θεοδώρου Ζήση, *Οὐνία. Νεώτερες ἐξελίξεις*, Ἐκδόσεις «Βρονένιος», Θεσσαλονίκη 1994, σ. 12.

δυνάμεις του είδωλολατρικού κόσμου» του Προέδρου της Βοσνίας Άλια Ίζεμπεκόβιτς. Πρόκειται για ένα μισαλλόδοξο κείμενο, το οποίο για πρώτη φορά εκδόθηκε στην Άμερική το 1984 και αργότερα στην Τουρκία, το 1987. Στο κείμενο αυτό καλούνται οι μουσουλμάνοι όλου του κόσμου να συσπειρωθούν για να φέρουν σε αίσιο πέρας την αποστολή τους για παγκόσμια ήγemonία²¹.

Στά πλαίσια αυτών των προοπτικών προωθείται στα Βαλκάνια το λεγόμενο «ισλαμικό τόξο». Πρόκειται για τον άξονα των μουσουλμανικών μειονοτήτων, ό οποίος υποστηρίζεται από την Άγκυρα για την αύξηση της επιρροής της. Ξεκινάει από τη Θράκη, καλύπτει τη νότια Βουλγαρία, μουσουλμανικές νησίδες στην περιοχή των Σκοπίων, το μεγαλύτερο μέρος της Άλβανίας, το Κοσσυφοπέδιο, την περιοχή του Σαντζακίου στη Σερβία και καταλήγει στη Βοσνία, ώστε να διχοτομεί το χώρο της Βαλκανικής²². Στην Άλβανία επικρατεί ό ισλαμισμός, καθώς το 70% του πληθυσμού της είναι μουσουλμάνοι. Ό ιμάμης των Τιράνων Κουλούκου δήλωσε: «Πορευόμαστε προς την Εύρώπη με την ισλαμική μας συνείδηση»²³. Η μέριμνα για το Ίσλαμ έκδηλώθηκε γενικότερα και από πολλές ισλαμικές χώρες, ιδιαίτερα μετά την ένταξη της Άλβανίας (τόν Δεκέμβριο του 1992) στην Ίσλαμική διάσκεψη κορυφής (Islamic Summit Conference)²⁴. Για την τόνωση της μουσουλμανικής κοινότητας εργάζονται ισλαμικές Τράπεζες και εκατοντάδες μουσουλμάνων ιεροκηρύκων από το έξωτερικό. Στά Σκόπια και στη Βουλγαρία οι μουσουλμάνοι αποτελούν άξιόλογη δύναμη, ή οποία ανταγωνίζεται τά συμφέροντα των εκεί Όρθοδόξων. Στο Κόσσοβο²⁵ οι μουσουλμάνοι

έξεγέρθηκαν με όλες τις γνωστές συνέπειες των προσφάτων γεγονότων. Στόχος τους ή προσάρτηση του Κοσσυφοπεδίου στην Άλβανία προκειμένου να υλοποιηθεί τό δραμα της Μεγάλης Άλβανίας. Σύμφωνα με καταγγελία του Πατριάρχου της Σερβίας Παύλου, από τη στιγμή που έφθασαν στό Κόσσοβο και τά Μετόχια οι ειρηνευτικές δυνάμεις της ΚFOR, άλβανοί μουσουλμάνοι έξτρεμιστές κατέστρεψαν ολοκληρωτικά περισσότερες από 80 Όρθόδοξες Έκκλησίες και Μοναστήρια στην περιοχή, μερικά από τά οποία είναι ιστορικά και πολιτιστικά μνημεία, τά οποία χρονολογούνται από τό Μεσαίωνα²⁶.

Η Τουρκία, ως ή κατεξοχήν δύναμη της βαλκανικής μουσουλμανικής κινήσεως, φιλοδοξεί να γίνει ό προστάτης όλων των μουσουλμάνων του βαλκανικού χώρου. Με όπλα τη γλώσσα και τη θρησκεία στοχεύει στην μελλοντική πολιτική ένωση όλων των μουσουλμάνων της βαλκανικής σε ένα ένιαίο τουρκικό πολιτισμό. Οι στόχοι της επεκτείνονται μέχρι την καρδιά της Εύρώπης, όπως τό έχουν δηλώσει επίσημα τουρκικά χείλη.

Τό μέγεθος της Όρθοδοξίας, στό ιστορικό σκηνικό του βαλκανικού χώρου, τό οποίο επανήλθε μετά την πτώση των ολοκληρωτικών κομμουνιστικών καθεστώτων, δέν αφήνει άδιάφορη την Τουρκία. Διαφορετικά, δέν ξεηγείται ή δήλωση του τότε Προέδρου της Τουρκίας Τουρκούτ Όζάλ την 26 Αυγούστου 1991, ότι ή Όρθοδοξία συνιστά «άνερχόμενο κίνδυνο και μεγαλύτερη από τον κομμουνισμό άπειλή»²⁷. Έξωφρενική ήταν και ή δή-

πρώτης έκκλησιαστικής τους οργάνωσης. Επί του διαδόχου του Άγιου Σάββα Άρσενίου (1233-1263) ή έδρα μεταφέρθηκε στό Πέκιο (σήμερα Πέτς), μέσα στα όρια του σημερινού Κοσσυφοπεδίου. Τό Πέκιο είναι συνδεδεμένο με ένα σωρό ιστορικές μνημεις του παρελθόντος των Σέρβων. Με τό θεσμό του Πατριάρχη, με χρίσεις και στέψεις βασιλέων και τσάρων, με βασιλικούς γάμους, με ένθρονίσεις Πατριαρχών, με τό ίδιο τό όνομα του Πατριαρχείου της Σερβίας. Στην Έκκλησία των Άγιών Άποστόλων (στό Πέκιο) άκόμη και σήμερα ένθρονίζονται οι Πατριάρχες της Σερβικής Έκκλησίας. Στο Κοσσυφοπέδιο ύπάρχει ό χώρος των πρώτων μεσαιωνικών μνημείων των Σέρβων π.χ. τό κτιριακό συγκρότημα του Πατριαρχείου στό Πέκιο, τη Μονή Γκρατσάνιστα, τη Μονή Ντέτσανης και άλλων Έκκλησιών. Στο Κοσσυφοπέδιο έπεσαν ήρωικά τά σερβικά και βοσνιακά στρατεύματα, υπό την ήγεσία του πρίγκιπος Λαζάρου τό 1389 στη μάχη του Κοσσυφοπεδίου, που είναι τό κεντρικό γεγονός της μεσαιωνικής ιστορίας της Σερβίας...».

26. Έφμη. «Χριστιανική» 1-7-1999, σσ. 6-7.

27. Χριστοδούλου, Μητροπολίτου Δημητριάδος (νύν Άρχιεπισκόπου Άθηνών), «Μουσουλμανικό παραπέτασμα στα Βαλκάνια», Έφμη. Τό Βήμα 2-5-2003, σ. Α16.

21. Μητροπολίτου Δημητριάδος Χριστοδούλου (νύν Άρχιεπισκόπου Άθηνών και πάσης Ελλάδος), «Τό ήραίσιτο του ισλαμισμού - ή λάβα που καίει τά Βαλκάνια», Έφμη. Τό Βήμα 22-11-1992, σ. Α20.

22. Γιάννη Ζερβού, «Θρησκευτικός πόλεμος κατά της βαλκανικής Όρθοδοξίας», στον τόμο Βαλκάνια και Όρθοδοξία, ό.π., σ. 62.

23. Μητροπολίτου Δημητριάδος Χριστοδούλου, ό.π.

24. Άναστασίου Γιαννουλάτου, Άρχιεπισκόπου Τιράνων και πάσης Άλβανίας, «Μια Έκκλησία σε μακροχρόνιο πολύτροπο διαγωγμό», ΕΕΘΣΑΠΘ 6 (1996), σ. 37.

25. Ό καθηγητής Δημήτριος Β. Γόννης στό περιοδικό «Άνάπλασις», Μάιος-Ίούνιος 1999, άριθμ. φύλλ. 381, σσ. 83-85 με τίτλο «Σέρβοι και Κοσσυφοπέδιο - Η ιστορική μνήμη», έγραψε μεταξύ άλλων και τά εξής: «...Τό Κοσσυφοπέδιο είναι σημαντικό κομμάτι της πρώτης εγκαταστάσεως των Σέρβων στη Χερσόνησο του Αΐμου. Άπετέλεσε για μεγάλο χρονικό διάστημα την έδρα της

λωση τοῦ τότε ὑπουργοῦ Προεδρίας τῆς Τουρκίας Σ. Σέρτ τὴν 9η Νοεμβρίου 1989 ὅτι «ὁ κύριος σκοπὸς τῆς Τουρκίας ὅταν μπεῖ στὴν Ε.Ο.Κ., θὰ εἶναι ὁ ἐξισλαμισμὸς τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης»²⁸.

Γι' αὐτό, ἕνας ἀπὸ τοὺς βασικοὺς στόχους τῆς Τουρκίας εἶναι ἡ μείωση τῆς ἐπιρροῆς τῆς Ὁρθοδοξίας στὰ Βαλκάνια, μὲ τὴν ἀνοχὴ ἢ μᾶλλον τὴ σαφῆ, δυστυχῶς ὑποστήριξη τῆς ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Δὲν εἶναι τυχαίον τὸ γεγονός ὅτι ὁ Πάπας, μιλώντας στοὺς διαπεπιστευμένους στὴν Ἁγία Ἐδρα διπλωμάτες, τοὺς δήλωνε: «Ἀφοπλίστε τοὺς Σέρβους καὶ ἐξοπλίστε τοὺς μουσουλμάνους»²⁹. Τὸ ἴδιο σκηνικὸ ὑπῆρχε καὶ τὸ 1941-1944, ὅταν οἱ ρωμαιοκαθολικοὶ Κροάτες συνεργάσθηκαν μὲ τοὺς μουσουλμάνους στὴ φοβερὴ γενοκτονία κατὰ τῶν Σέρβων ὀρθοδόξων³⁰. Δυστυχῶς, ἡ ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία στὸ θέμα αὐτὸ ξεπέρασε κάθε ἔννοια χριστιανικῆς ἀγάπης³¹. Βέβαια, ἀκούγονται καὶ διαφορετικὲς φωνές πού κρούουν τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου γι' αὐτὴ τὴ συμμαχία³².

28. Ὁ.π.

29. Χριστοδούλου, Μητροπολίτου Δημητριάδος (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν), «Οἱ χαμένες εὐκαιρίες γιὰ ἕναν ὀρθόδοξο ἄξονα στὰ Βαλκάνια», Ἐφημ. Τὸ Βῆμα 2-5-2001, σ. Α16. Πρβλ. Πρωτ. Θεοδώρου Ζήση, «Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος καὶ ὁ Πάπας», Ἐφημ. Ὁρθόδοξος Τύπος, ἀριθμ. φύλλ. 1410/4-5-2001, σ. 3.

30. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ζάγκρεπ Στέπινατς ἐκδόθηκε ἐγκύκλιος, πού ἔλεγε: «ὁποῖος Σέρβος ἀνήκει στὸ ἐλληνικὸ ὀρθόδοξο δόγμα καὶ δὲν δεχθῆ νὰ γίνῃ καθολικὸς ἢ προτεστάντης ἢ μουσουλμάνος εἶναι ὑποψήφιο θύμα». Βλ. «Ἐκκλησιαστικὴ Παρέμβαση», Μηνιαία ἔκδοση Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου, τεύχος 62, Μάρτιος 2001, σ. 7.

31. Τὴν 1 Δεκεμβρίου 1992 ὁ τότε Ὑφυπουργὸς Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ τώρα Βουλευτὴς Ἀχαΐας Σπήλιος Σπηλιωτόπουλος κατήγγειλε ἐνώπιον τῆς Δυτικοευρωπαϊκῆς Ἐνώσεως ὅτι ἀπὸ τὴν Τράπεζα Ι.Ο.Ρ. (Ἰνστιτούτο Ἐθνοκεντρικῶν Ἔργων) τοῦ Βατικανοῦ χρηματοδοτοῦνται τὰ ὄπλα τῶν Κροατῶν κατὰ τῶν Σέρβων. Ὁ ἴδιος πολιτικὸς δήλωσε στὸν ἐλληνικὸ τύπο τὴν 9η Μαΐου 1993 ὅτι ἀπὸ τὴν ἴδια Τράπεζα χρηματοδοτοῦνται καὶ τὰ ὄπλα τῶν Μουσουλμάνων τῆς Βοσνίας. Βλ. Κωνσταντίνου Χολέβα, «Ὁ Παπισμὸς, ὁ ἐλληνισμὸς καὶ τὰ Ὁρθόδοξα Βαλκάνια», Πειραιῖν Ἐκκλησία, ἀριθμ. φύλλ. 115 / Ἀπρίλιος 2001, σ. 41.

32. Στὴν ἔφημ. «Ἐλεύθερος Τύπος» τῆς 29-10-1999, σ. 10, γράφτηκαν τὰ ἑξῆς ἐνδιαφέροντα: «Τελευταῖα ἡ Σύνοδος τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν Ἐπισκόπων τῆς Εὐρώπης, πού αὐτὸν τὸν καιρὸ συνεδριάζει στὴ Ρώμη, κρούει τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου γιὰ τὴν παρουσία τῶν μουσουλμάνων στὴ “γηραιὰ ἡπειρο”. Στὴ σύνοδο αὐτὴ πρῶτος τάραξε τὰ νερὰ ὁ γνωστὸς Γάλλος διανοούμενος Ἀλὲν Μπεζανσόν, ὁ ὁποῖος τόνισε ὅτι “ἡ ἱστορία διδάσκει ὅτι ἡ συμβίωση χριστιανῶν καὶ μουσουλμάνων εἶναι προσωρινὰ εἰρηνικὴ” καὶ πρόσθεσε ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν μουσουλμάνων μεταναστῶν στὴ

γ. Ὁ Ἐθνικισμὸς. Εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ σοβαρότερα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ Ὁρθοδοξία στὰ Βαλκάνια. Ντυμένος πολλὲς φορὲς μὲ τὰ «ἄμφια» τῆς θρησκείας συνιστᾷ τὴν βαλκανικὴ ἐκδοχὴ τῆς ἐκκοσμικεύσεως³³.

Ὁ ἔθνικισμὸς, ὡς ἱστορικὸ φαινόμενο τοῦ βαλκανικοῦ χώρου, ἀνάγεται στὰ τέλη τοῦ 19 αἰ. Οἱ ὀργανωτικὲς του, ὁμως, ἀρχές εἶναι παρμένες ἀπὸ τὸν ἔθνικισμὸ, ὁ ὁποῖος ἐμφανίσθηκε στὴ Γερμανία καὶ στηρίχθηκε στὴν ἐπικλήση τῆς πολιτισμικῆς ἰδιαιτερότητας³⁴.

Στὸ βαλκανικὸ χωρὸ ἦλθε στὴν ἐπικαιρότητα μετὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν θρησκευτικῶν ἐλευθεριῶν στὶς χώρες τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ ἔφερε στὴν ἐπικαιρότητα ἔθνικιστικὲς ἀντιθέσεις, οἱ ὁποῖες εἶχαν λησμονηθεῖ κάτω ἀπὸ τὴν καταπίεση καὶ ἰδεολογικὴ μονολιθικότητα τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ³⁵. Ταυτισμένοι τὶς περισσότερες φορὲς μὲ ρατσιστικὲς ἀντιλήψεις, ἀποτελεῖ τὴ βασικότερη αἰτία, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ σὲ φυλετικὲς διαμάχες, αἱματοχυσίες καὶ γενοκτονίες³⁶. Πάντα ἔλλο-

Γαλλία ἔχει φτάσει τὰ 5 περίπου ἑκατομμύρια πού εἶναι πάνω-κάτω ὁ ἀριθμὸς τῶν τακτικὰ ἐκκλησιαζομένων στὴν καθολικὴ αὐτὴ χώρα!!!

Ἄλλὰ ἡ μεγάλη ἀποκάλυψη στὴ Σύνοδο τῶν Καθολικῶν Ἐπισκόπων τῆς Εὐρώπης προῆλθε ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο τῆς Σμύρνης, σεβ. Τζιουλέτε Μπερναντίνι, ὁ ὁποῖος μεταξὺ τῶν ἄλλων, εἶπε: «Στὴ διάρκεια μιᾶς ἐπίσημης συνάντησης κατὰ τὸν ἰσλαμοχριστιανικὸ διάλογο, μία γνωστὴ μουσουλμανικὴ προσωπικότητα, μὲ μεγάλη ἐπιρροή στὸν ἰσλαμικὸ κόσμο, μὲ πληροφόρησε ἥρεμα καὶ μὲ ἀπόλυτη σιγουριά: Χάρη στοὺς δημοκρατικοὺς νόμους πού ἔχετε θὰ εἰσβάλομε στὴν Εὐρώπη καὶ χάρη στοὺς δικούς μας θρησκευτικοὺς κανόνες θὰ σᾶς ὑποτάξομε». Καὶ συνέχισε ὁ σεβ. Μπερναντίνι: «Πρέπει νὰ τὸν πιστέψομε, διότι ἡ ὑποταγὴ μας ἔχει ἤδη ἀρχίσει μὲ τὰ πετροδολάρια πού χρησιμοποιοῦνται ὄχι γιὰ νὰ δημιουργηθοῦν θέσεις ἐργασίας στὶς φτωχὲς χώρες τῆς Βορείου Ἀφρικῆς καὶ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, ἀλλὰ γιὰ νὰ κατασκευασθοῦν τζαμιά καὶ μουσουλμανικὰ πολιτισμικὰ κέντρα στὶς χριστιανικὲς χώρες γιὰ τοὺς μουσουλμάνους μετανάστες, περιλαμβανομένης καὶ τῆς Ρώμης, κέντρο τοῦ χριστιανισμοῦ. Πῶς νὰ μὴ δεῖ κανεὶς σὲ ὅλη αὐτὴ τὴ δραστηριότητα ἕνα πολὺ καλὰ ὀργανωμένο πρόγραμμα καὶ ἕνα ἄριστο σχέδιο ἐπέκτασης καὶ κατάκτησης τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης».

33. Olivier Clement, «Βαλκάνια, ἡ ἀδυναμία τοῦ Χριστιανισμοῦ», Ἡ Καθημερινὴ 23-5-1999, σ. 55.

34. Σωτῆρη Ριζᾶ, *Τὸ Μακεδονικὸ Ζήτημα*, Ἀθήνα 1996, σ. 21.

35. Δημητρίου Γόννη, «Ἡ Ὁρθοδοξία στὴν Ἀνατολικὴ Εὐρώπη δεινοπαθοῦσα καὶ ἀναγεννωμένη», Κοινωνία 35 (1992), σ. 44. Πρβλ. τοῦ ἴδιου, «Ἡ Ὁρθοδοξία τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου στὴ νέα τάξη πραγμάτων», Νέα Ἐστία (Χριστούγεννα 1994), σσ. 75-76.

36. Ναθαναὴλ Παναγιωτίδης, «Ἐθνικισμὸς - Ἐθνισμὸς - Ἀ-εθνισμὸς», Ἑλλοπία 4 (1996), σ. 68.

χεύει ὁ κίνδυνος ἐμπλοκῆς καὶ τῆς Ἐκκλησίας σ' αὐτὲς τὶς διαδικασίες, ὁπότε μοιραῖα θὰ μεταβληθεῖ ἀπὸ λυτρωτικὸ καθίδρυμα σὲ ἐθνικιστικὸ ὄργανο, θέτουσα σὲ δευτερεύουσα μοῖρα τὸ κυρίως σωτηριολογικὸ τῆς ἔργου.

Μὲ ἀφορμὴ τὸν ἐθνικισμό, τὸν ὁποῖο εἶχε ἐκδηλώσει τὸν 19^ο αἰ. ἡ βουλγαρικὴ Ἐκκλησία, ἡ Τοπικὴ Σύνοδος, ἡ ὁποία συνήλθε τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1872 στὴν Κωνσταντινούπολη, καταδίκασε τὸν φυλετισμὸ καὶ τὸν χαρακτήρισε ὡς αἵρεση. Στὴν ἔκθεση, ἡ ὁποία διαφωτίζει τὴν ἑτεροδιδασκαλία τοῦ φυλετισμοῦ, διαβάζουμε τὰ ἑξῆς ἀξιόλογα: «...ὁ φυλετισμὸς ἔστι τι ξένον καὶ ὄλως ἀδιανόητον· καὶ ὄντως ὁ φυλετισμὸς, ἥτοι ἡ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ συγκρότησις ἰδίων φυλετικῶν Ἐκκλησιῶν, πάντας μὲν τοὺς ὁμοφύλους ἀποδεχομένων, πάντας δὲ τοὺς ἑτεροφύλους, ἀποκλειουσῶν καὶ ὑπὸ μόνων ὁμοφύλων ποιμένων διοικουμένων, ὡς ἀξιοῦσι νῦν οἱ ὅπαδοι τοῦ φυλετισμοῦ, ἔστι τι ὄλως ἀνήκουστον καὶ πρωτοφανές»³⁷.

Ὅμως, ἡ πλήρης καταδίκη τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ γίνεται στὸν μνημειώδη ὄρο τῆς ἴδιας Συνόδου, ὅπου ἀναγράφονται τὰ ἑξῆς:

«Α'. Ἀποκηρύττομεν κατακρίνοντας καὶ καταδικάζοντας τὸν φυλετισμὸν, τοῦτέστι τὰς φυλετικὰς διακρίσεις καὶ τὰς ἐθνικὰς ἔρεις καὶ ζήλους καὶ διχοστασίας ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἀντικείμενον τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῖς ἱεροῖς κανόσι τῶν μακαρίων πατέρων ἡμῶν, “οἱ καὶ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν ὑπερείδουσι, καὶ ὄλην τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν κοσμοῦντες πρὸς θεῖαν ὁδηγοῦσιν εὐσέβειαν”. Β'. Τοὺς παραδεχομένους τὸν τοιοῦτον φυλετισμὸν καὶ ἐπ' αὐτῷ τολμῶντας παραπηγνύναι καινοφανεῖς φυλετικὰς παρασυναγωγὰς κηρύττομεν, συνωδὰ, τοῖς ἱεροῖς κανόσιν, ἀλλοτρίους τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο Σχισηματικούς»³⁸.

Ὁ ἐθνικισμὸς, ὡς διχαστικὸ γεγονός πρὸς κατατέμνει τὴν οἰκουμενικότητα τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ καταστρατηγεῖ τὴν ἐνότητα τῶν ἀνθρώπων, ἔρχεται σὲ πλήρη ἀντίθεση μὲ τὸ κήρυγμα τῆς παγκοσμιότητας καὶ ὑπερφυλετικότητας τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Ἀντιβαίνει στὴν οἰκουμενικὴ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἀνατρέπει τὸ ἐκκλησιαστικὸ πολίτευμα, ἀφοῦ εἶναι ἐκκλησιολογικὴ αἵρεση, ἄγνωστη καὶ ξένη γιὰ τὴν Ἐκκλησία. «Ὁ φυλε-

τισμὸς, εἴτε ἐκκλησιαστικὸς εἴτε πολιτικὸς, εἶναι αἰρετικὴ καὶ σχισματικὴ, διαιρετικὴ καὶ ἐμφυλιακὴ κακοήθης κατάσταση»³⁹.

Κάθε ἐθνικισμὸς εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του ἀποσπασματικὸς, ἀφοῦ βιώνει τὴ μερικότητα σὲ βάρους τῆς καθολικότητας⁴⁰ καὶ προσβάλλει κατὰ κύριο λόγο τὴν ἔννοια τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ὡς σῶμα Χριστοῦ οὐ «μεμερίσται». Ἡ πρόταξη τῆς ἰδιαίτερης φυλῆς ἢ τοῦ ἰδιαίτερου ἔθνους δὲν βρῖσκει δικαίωση θεολογικὴ, γιατί αὐτὸ συμβάλλει στὴ διάσπαση τῆς ἐνότητας τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εἶναι ἐνότητα ἐκκλησιολογικὴ, μυστηριακὴ, εὐχαριστιακὴ καὶ δημιουργεῖ ἐνότητα βιωματικὴ σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα⁴¹.

Στὴν πρόσφατη σύναξη τῶν προκαθημένων τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἡ ὁποία συνήλθε στὸ Φανάρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ Χριστούγεννα τοῦ 2000 μ.Χ., ἔγινε γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ λόγος γιὰ τὸν ἐθνικισμὸ καὶ τὶς ἀρνητικὲς του συνέπειες. Στὸ πολυσήμαντο αὐτὸ μήνυμα μεταξὺ ἄλλων ἀναγράφονται: «... εἶναι εὐλόγος καὶ εὐλογημένη παρὰ Θεοῦ ἡ ποικιλία τῶν Ἐθνῶν καὶ τῶν πολιτισμῶν. Ταύτην ἁγιάζει καὶ ἐπευλογεῖ ἡ Ἁγία ἡμῶν Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία. Παρὰ ταῦτα, ἡ Ἐκκλησία δὲν δύναται ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς νὰ ἀποτελῇ φορέα διεκπεραιώσεως ἢ προωθήσεως πολιτικῶν ἢ ἐθνικιστικῶν ἢ φυλετικῶν σκοπιμοτήτων. Καιρίας σημασίας παραμένει ἡ καταδίκη ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς αἰρέσεως τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ ἔτος 1872»⁴².

Γενικά, οἱ τοπικὲς αὐτοκέφαλες ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες δὲν ἐπιτρέπεται σὲ καμιὰ περίπτωσι ὑπὸ τὴν ἐπήρεια τοῦ ἐθνικιστικοῦ πνεύματος νὰ διασποῦν τὸ ἐνιαῖο σῶμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ὑπερβολικὴ προσκόλλησι στὸ ἄρμα τῶν Ἐθνῶν τοὺς συνιστᾷ βαρύτερο ἐκκλησιολογικὸ ἀτόπημα, ἀφοῦ μεταβάλλει τὴν Ἐκκλη-

39. Ἄθαν. Ἄν. Ἀγγελοπούλου, *Ὁ κόσμος τῆς Ὁρθοδοξίας στὰ Βαλκάνια σήμερα*, τ. β', ἔκδοσι τοῦ ἰδρύματος ἐθνικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ προβληματισμοῦ καὶ ἐκδοτικοῦ οἴκου ἀδελφῶν Κυριακίδου Α.Ε., Θεσσαλονίκη 1995, σ. 71.

40. Ἀρχιμ. Ἱεροθέου Σ. Βλάχου (νῦν Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου), *Ἔθνος καὶ Ἐθνικισμὸς*, Ἀθήνα 1993, σ. 49.

41. Εἰρηναίου Μπούλοβιτς, *«Τὸ σημερινὸ δράμα τῆς Σερβίας καὶ ἡ δοκιμασία τῆς Ὁρθοδοξίας»*, στὸν τόμο Βαλκάνια καὶ Ὁρθοδοξία, ὅ.π., σ. 116.

42. Περιοδ. *«Λόγος πίστεως καὶ μαρτυρίας»* τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου 5 (2001), σ. 4.

37. Μανουήλ Ἰω. Γεδεών, *Ἐγγραφα Πατριαρχικὰ καὶ Συνοδικὰ περὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος (1852-1873)*, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1908, σ. 405.

38. Ὁ.π., σσ. 429-430.

σία σὲ δεκανίκι πολιτικῶν καὶ ἔθνοφυλετικῶν ἐπιδιώξεων, ξένων πρὸς τὴν φύση τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ χαρακτήρας ἄλλωστε τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι οἰκουμενικὸς καὶ παγκόσμιος. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν περιορίζεται σὲ στενὰ τοπικὰ καὶ χρονικὰ ὄρια⁴³.

δ. Ἄλλα προβλήματα τῶν βαλκανικῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν οἱ ρωμαιοκαθολικοὶ, οἱ μουσουλμάνοι καὶ οἱ διάφοροι ἔθνικισμοί, οἱ ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίες τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἀντιμετωπίζουν καὶ ἄλλα προβλήματα, προερχόμενα ἀπὸ τὴν ἀπρόβλεπτη κατάρρευση τῶν κομμουνιστικῶν καθεστώτων.

Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἡ δράση ξένων προπαγανδῶν. Μετὰ τὴν πτώση τῶν ὀλοκληρωτικῶν καθεστώτων ὁ βαλκανικὸς χῶρος μεταβλήθηκε σὲ ἓνα ἀπέραντο «ἱεραποστολικὸ πεδίο», ὅπου προτεστάντες, ρωμαιοκαθολικοὶ, μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά, ὀπαδοὶ ἀνατολικῶν θρησκειῶν, μὲ ἀνέντιμες προσηλυτιστικὲς μεθόδους ἀγωνίζονται νὰ ἀλλοιώσουν τὴν παραδοσιακὰ ὀρθόδοξη ταυτότητα τοῦ χῶρου. Γιὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦ σκοποῦ τους διαθέτουν χρήματα, ἔντυπα, τρόφιμα, φάρμακα, ἐκπαιδευμένα στελέχη καὶ γενικὰ ἐκμεταλλεύονται τὴν ἀδυναμία τῶν τοπικῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν γιὰ ἄσκηση οὐσιαστικοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου, λόγω οἰκονομικῶν δυσχερειῶν καὶ περιορισμένου ἀριθμοῦ στελεχῶν. Δυστυχῶς, τὶς περισσότερες φορὲς ἔχουν καὶ τὴν ὑποστήριξη τῶν τοπικῶν ἀρχῶν⁴⁴, οἱ ὁποῖες γιὰ νὰ ἐπιτύχουν ὕλικές παροχές ἀπὸ τὴν ἑτεροδόξη Δύση, θυσιάζουν τὴν ὑπέρχουσα ἀλήθεια τῆς Ὀρθοδοξίας στὴν καιρικὴ σκοπιμότητα.

Σοβαρὸ πρόβλημα ἀποτελεῖ καὶ ἡ στάση τῶν βαλκανικῶν κυβερνήσεων ἀπέναντι στὶς τοπικὲς ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες. Παρόλο ποὺ σχηματίσθηκαν δημοκρατικὰ κυβερνητικὰ σχήματα καὶ ἀναθεωρήθηκαν τὰ συντάγματα τῶν βαλκανικῶν χωρῶν, ἡ στάση τῶν ἐπισήμων κυβερνήσεων πρὸς τὴν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία δὲν εἶναι ἡ ἐνδεδειγμένη. Σὲ πολλὲς βαλκανικὲς χῶρες εἶναι ἀκόμη δημευμένη ἡ ἐκκλησιαστικὴ παρουσία, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ Ἐκκλησίες τῶν χωρῶν αὐτῶν νὰ ἀντιμετωπίζουν ὀξύτατα οἰκονομικὰ προβλήματα. Πέραν αὐτῶν, ὀρισμένες κυβερνήσεις δημιουργοῦν ρωγμὲς στὴν ἐνότητα τοῦ

ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, παρεμβαίνοντας ἀνεπίτρεπτα καὶ ἀναρμόδια στὶς ἐκκλησιαστικὲς λειτουργίες. Ἀντιπροσωπευτικὰ ἀναφέρουμε τὴν περίπτωση τῆς σχισματικῆς Ἐκκλησίας τῶν Σκοπίων, ἡ ὁποία ιδρύθηκε τὸ 1958 γιὰ νὰ στηρίξει τὶς πολιτικὲς καὶ φυλετικὲς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀρτιπαγοῦς Σκοπιανοῦ κράτους. Ἐπίσης, τὶς αὐθαίρετες πολιτειακὲς παρεμβάσεις, ὅπως αὐτὲς τοῦ 1992 στὴ Βουλγαρία, οἱ ὁποῖες διέσπασαν τὴν ἐνότητα τῆς Ἱεραρχίας καὶ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ἡ μία πλευρὰ νὰ μείνει πιστὴ στὸν Πατριάρχη Μάξιμο καὶ ἡ ἄλλη νὰ ἀποτελέσει ἄλλη ὁμάδα ὑπὸ τὸν τέως Μητροπολίτη Νευροκοπίου Ποιμένα.

2. Ἡ σημερινὴ κατάσταση τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τοῦ βαλκανικοῦ χῶρου

1. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Σερβίας⁴⁵.

Ἀπέκτησε τὸ 1831 μὲ συνοδικὸ Τόμο ἐσωτερικὴ αὐτονομία ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Τὸ 1879 ἀναγνωρίσθηκε Αὐτοκέφαλη καὶ τὸ 1920 ἀνυψώθηκε σὲ Πατριαρχεῖο. Τὸ 1922 μὲ συνοδικὸ Τόμο προσαρτήθηκαν στὸ Πατριαρχεῖο τῆς Σερβίας οἱ ἐξῆς Ἐπαρχίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου: Σκοπίων, Ρασκοπρεζρένης, Δεβρών καὶ Βελισοῦ, Πελαγονίας, Πρεσπῶν καὶ Ἀχριδῶν, μέρος τῆς Μητροπόλεως Βοδενῶν, ἡ Ἐπισκοπὴ Πολυανῆς, ἡ Μητρόπολη Στρώμνιτσας, οἱ εὐρισκόμενες στὴ Βοσνία καὶ Ἑρζεγοβίνη Μητροπόλεις Βόσνης, Ἑρσεκίου, Σβορνικίου, Βαναλιούκας καὶ Βιχάτσης, καθὼς καὶ οἱ τέως ἀνεξάρτητες Ἐκκλησίες Καρλοβικίου καὶ Μαυροβουνίου καὶ οἱ εὐρισκόμενες στὴ Δαλματία Ἐπαρχίες Ζάρας καὶ Καττάρου⁴⁶.

Κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον οἱ ὀρθόδοξοι τῆς Σερβίας καὶ Κροατίας ὑπέστησαν σκληροὺς διωγμοὺς ἀπὸ τοὺς φανατικὸς ρωμαιοκαθολικοὺς Κροάτες (Ustashi)⁴⁷,

45. Γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῆς Σερβίας βλέπε: Βαρνάβα Δ. Τζωρτζάτου, *Ἡ Δικονομία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας*, ἐν Ἀθήναις 1978. Ἰωάννου Ταρνανίδη, *Ἱστορία τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας* (πανεπιστημιακὲς παραδόσεις), Θεσσαλονίκη 1985. Ἀθανασίου Ἀν. Ἀγγελοπούλου, *Ὁ κόσμος τῆς Ὀρθοδοξίας στὰ Βαλκάνια σήμερον*, Ἐκδόσεις Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1992 καὶ Δημητρίου Β. Γόνη, *Ἱστορία τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Βουλγαρίας καὶ Σερβίας*, Ἐκδόσεις Παρουσία, Ἀθήνα 1999.

46. *Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*, Ἐκδοσις Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 2001, σ. 1297.

47. Γιὰ τὴν δράση τῶν Οὔστασι στὴν Κροατία τὴν περίοδο 1941-1945 βλ. Μάρκο Ἀουρέλιο Ριβέλλι, *Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Γενουατικῆς*, Ἐκδόσεις Προσκήνιο, Ἀθήνα 2000.

43. Ἰωάννου Ν. Καρμίρη, «Ὁ ἔθνικισμὸς ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ», Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 52 (1977), σ. 187.

44. Γόνη, «Ἡ Ὀρθοδοξία στὴν Ἀνατολικὴ Εὐρώπη...», ὁ.π., σ. 44. Πρβλ. τοῦ ἴδιου, «Ἡ Ὀρθοδοξία τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου», ὁ.π., σ. 75.

μέ την ύποστήριξη τῶν γερμανῶν κατακτητῶν. Κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ διαπράχθηκε ἀληθινὴ γενοκτονία σὲ βάρος τοῦ σερβικοῦ λαοῦ. Συγκεκριμένα, σκοτώθηκαν 1.527.000 ὀρθόδοξοι Σέρβοι, 220 ὀρθόδοξοι ἱερεῖς καὶ ἐπίσκοποι καὶ καταστράφηκαν 550 καὶ πλέον ὀρθόδοξοι ναοὶ καὶ λοιπὰ ἐκκλησιαστικὰ κτίρια⁴⁸. Ὅπως γράφει ὁ Ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος (Γιέβτιτς) «έκατοντάδες ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες γκρεμίστηκαν ἢ ὑπέστησαν σοβαρὲς καταστροφές καὶ μεγάλος πλοῦτος ἐκκλησιαστικῶν, πολιτιστικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἀντικειμένων, ποὺ ἀνήκαν στὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία εἴτε ληστεύθηκε εἴτε καταστράφηκε ἀπὸ τὸ «ἀνεξάρτητο» κράτος τῆς Κροατίας. Μὲ τίς εὐλογίες τοῦ Βατικανοῦ καὶ τῶν Κροατῶν Ἐπισκόπων μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ἀρχιεπίσκοπο τοῦ Ζάγκρεμπ Στέπιναν, 250 Σέρβοι προσηλυτίσθηκαν στὸν ρωμαιοκαθολικισμό καὶ μιὰ ἡμιουνιτικὴ κροατικὴ «ὀρθόδοξη» Ἐκκλησία - μαριονέττα ἰδρύθηκε⁴⁹. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ πρωτεργάτης αὐτῆς τῆς γενοκτονίας τῶν Σέρβων Καρδινάλιος Στέπιναντς ἀνακηρύχθηκε ἅγιος ἀπὸ τὴν ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία⁵⁰.

Μεγάλα προβλήματα δημιουργήθηκαν στὴν Ἐκκλησία τῆς Σερβίας μὲ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ κομμουνισμοῦ. Πέραν τῆς ἐχθρικής στάσεως τοῦ συστήματος ἀπέναντι στὴν Ἐκκλησία, μὲ ὅ,τι αὐτὸ συνεπάγεται, σοβαρὰ ποιμαντικὰ προβλήματα δημιουργήθηκαν ἀπὸ τὴ διάσπαση τοῦ ὀρθόδοξου σερβικοῦ λαοῦ στὶς δημοκρατίες τῆς Βοσνίας - Ἑρζεγοβίνης, Κροατίας, Σλοβενίας καὶ «Μακεδονίας» τῶν Σκοπίων.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Σερβίας, μετὰ τὴν κατάρρευση τοῦ κομμουνισμοῦ, γνώρισε τὴ σκληρὴ ἐπίθεση σὲ βάρος τῶν πιστῶν τῆς ἀπὸ τίς δυνάμεις τοῦ ΝΑΤΟ. Καταγγέλλθηκαν ἐμπρησμοί, ἀπαγωγές, δηώσεις ἱερῶν Μονῶν, σφαγές ἀμάχων, λαϊκῶν, κληρικῶν καὶ μοναχῶν, πραγματικὴ ἐθνοκάθαρση σὲ βάρος τῶν Σέρβων τοῦ Κοσσυφοπέδιου ἀπὸ τοὺς τρομοκράτες καὶ κάτω ἀπὸ τὰ ἀδρανῆ βλέμματα τῆς «εἰρηνευτικῆς» δυνάμεως.

Μὲ δυσκολία ἡ Ἐκκλησία τῆς Σερβίας διατηρεῖ στὸ Κοσσυφοπέδιο τὰ μεγάλα καὶ ἱερὰ προσκυνήματά της καὶ μὲ ἥρωϊσμό ἀγωνίζονται οἱ κληρικοί της νὰ διασω-

σουν ἔστω καὶ λίγο ὀρθόδοξο πληθυσμὸ στὴν περιοχὴ⁵¹.

Στὶς διαμαρτυρίες τῶν Σέρβων, ἡ μόνη ἀπάντηση στοὺς Ὀρθόδοξους Χριστιανούς εἶναι νὰ ἀπομακρύνουν τὰ ἐρείπια ἀπὸ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μοναστήρια, διαφορετικὰ αὐτὸ θὰ γίνεῖ ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς⁵². Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι γιὰ τοὺς Σέρβους τὸ Κοσσυφοπέδιο εἶναι ὅ,τι ἱερότερο ὑπάρχει. Εἶναι τὸ ὑπέρτατο σύμβολό τους, ἡ ἔκφραση τῆς αὐτοσυνειδησίας καὶ τῆς ἱστορικῆς τους συνέχειας. Εἶναι, ὅπως σωστὰ ἔχει εἰπωθεῖ, οἱ Ἅγιοι Τόποι, τὰ Ἱεροσόλυμα τῆς Σερβίας.

Τὰ προβλήματα τῶν Σέρβων ὀρθόδοξων εἶναι μεγάλα καὶ στὴν Κροατία, λόγω τῆς πολιτικῆς τῆς ἐκεῖ Κυβερνήσεως, καθὼς καὶ στὴ Βοσνία-Ἑρζεγοβίνη. Οἱ ξένοι παράγοντες προκαλοῦν προβλήματα καὶ στοὺς ὀρθόδοξους τοῦ Μαυροβουνίου, τοὺς ὁποίους ἐξωθοῦν νὰ ἀποσχισθοῦν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Σερβίας.

Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Σερβίας, μιὰ μαρτυρικὴ στὴν κυριολεξία Ἐκκλησία, παρὰ τίς ἐθνικὲς καὶ κοινωνικὲς περιπέτειες τοῦ διασκορπισμένου στὶς διάφορες δημοκρατίες λαοῦ τῆς, ἀναδεικνύεται σὲ μιὰ μεγάλη πνευματικὴ δύναμη ἐθνικῆς ἐνότητας καὶ κοινωνικῆς συνοχῆς τῶν Σέρβων.

Μετὰ τὴν πτώση τοῦ Μιλόσεβιτς παρατηρεῖται μιὰ στροφή τῆς γιουγκοσλαβικῆς Πολιτείας πρὸς τὴν Ἐκκλησία. Σήμερα ἡ γιουγκοσλαβικὴ πολιτειακὴ καὶ πολιτικὴ ἐξουσία συνειδητοποιεῖ ὅτι ἡ ὀρθόδοξία εἶναι συστατικὸ στοιχεῖο τῆς ταυτότητας τοῦ σερβικοῦ λαοῦ καὶ βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴ διατήρηση τῆς ἰδιαιτερότητάς του. Ἡ σερβικὴ Ἐκκλησία ἐκπροσωπεῖται πλέον στὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως, ἔχει γνώμη στὰ καυτὰ προβλήματα τοῦ σερβικοῦ λαοῦ καὶ γενικὰ παίζει σημαντικὸ ρόλο στὴ διαμόρφωση τῆς κοινῆς γνώμης. Ἦδη ἡ κυβέρνηση μελετᾷ τὴν ἐπιστροφή τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, ποὺ εἶχε ἀρπαγεῖ ἀπὸ τὸ κομμουνιστικὸ καθεστῶς, τὴν παρουσία ἱερέων στὸ στρατὸ καὶ στὶς φυλακές, τὴν καθιέρωση τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἑορτῶν ὡς ἀργιῶν τοῦ κράτους καὶ τὴν ἐπιστροφή τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν στὰ σχολεῖα⁵³.

48. Μίγκο Τομάσοβιτς, «Ὁ σερβικὸς λαὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία του», Σύνταξη 40 (1991), σσ. 83-84.

49. Ἀθανασίου Γιέβτιτς, Ἐπισκόπου Βανάτου, «Ἡ Οὐνία ἐναντίον τῆς Σερβικῆς Ὀρθοδοξίας», στὸν τόμο «Ἡ Οὐνία» τῶν ἐκδόσεων Ἀρμός, Ἀθήνα 1999, σ. 169.

50. Θεοδώρου Ζήση, ὁ.π.

51. Πληροφορίες γιὰ τίς βεβηλωμένες ὀρθόδοξες σερβικὲς Ἐκκλησίες στὸ Κοσσυφοπέδιο καὶ στὴ Μετόχια ὑπάρχουν στὸ λεύκωμα «Σταυρωμένο Κοσσυφοπέδιο», Ἰούνιος-Ὀκτώβριος 1999, ὅπου μὲ πλούσιο ἔγχρωμο φωτογραφικὸ ὕλικὸ περιγράφεται ἡ σημερινὴ τραγικὴ κατάσταση.

52. Ἐφημ. «Χριστιανική», ἀριθμ. φύλλ. 582/9-3-2000.

53. Βλ. Ἐφημ. «Ταυτότητα», ἀριθμ. φύλλ. 6/20-4-2001, σ. 12.

2. Ἡ Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων. Τὸ σοβαρότερο, ὅμως, πρόβλημα γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῆς Σερβίας εἶναι ἡ πραξικοπηματικὴ αὐτοανακήρυξη τῆς Ἐκκλησίας τῶν Σκοπίων⁵⁴.

Ὅπως εἶναι γνωστό, προκειμένου νὰ ἐνισχυθεῖ ὁ ἐθνικιστικὸς χαρακτήρας τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ κράτους τῶν Σκοπίων καὶ νὰ ὑλοποιηθεῖ τὸ σύνθημα «ἓνα κράτος, μιὰ Ἐκκλησία, ἓνα Ἔθνος», παρὰ τὶς ἀντιδράσεις τοῦ σερβικοῦ Πατριαρχείου καὶ τὴν καθολικὴ ἄρνηση ὄλων τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, μὲ παρέμβαση τοῦ κόμματος, ἰδρύθηκε τὸ 1958 ἡ «Αὐτοκέφαλη Μακεδονικὴ Ἐκκλησία» μὲ ἔδρα τὰ Σκόπια.

Ἡ «Μακεδονικὴ» Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἰδρύθηκε γιὰ νὰ στηρίξει τὶς πολιτικὲς καὶ φυλετικὲς ἀπαιτήσεις τῆς νέας, ἂν καὶ σύμμεικτης ἐθνολογικὰ κρατικῆς μονάδας, καὶ ὄχι ἐκκλησιαστικὲς ἀνάγκες, ἀγνόησε συστηματικὰ βασικὲς ἀρχὲς τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησιολογίας. Ὅτι δηλαδή ἡ δημιουργία μιᾶς νέας αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας δὲν γίνεται μὲ διατάγματα πολιτειακοῦ χαρακτήρα καὶ ἐπίμονες πιέσεις ἰσχυρῶν πολιτικῶν παραγόντων. Ἀλλὰ ἀπαιτοῦνται ἱστορικὲς καὶ κανονικὲς προϋποθέσεις, οἱ ὁποῖες ρυθμίζονται ἀπὸ συγκεκριμένους ἐκκλησιαστικὲς διαδικασίες. Αὐτὲς ἐνεργοποιεῖ ἡ πρωτόθρονη Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὁποία ἔχει τὴν κανονικὴ δικαιοδοσία καὶ διαθέτει τὴν χαρισματικὴ ἐμπειρία γιὰ τὴν ἐπίλυση τέτοιων ζητημάτων⁵⁵.

Μετὰ τὴ δημιουργία, ὅμως, τοῦ κράτους τῶν Σκοπίων καὶ τὴν ἐπίσημη ἀναγνώρισή του ἀπὸ τὴ διεθνή κοινότητα, κρίθηκε ἀναγκαῖο νὰ δοθεῖ μιὰ λύση καὶ στὸ ἐκκλησιαστικὸ πρόβλημα, ἀφοῦ κατὰ τὸν ἱερό Φώτιο «τὰ ἐκκλησιαστικὰ ταῖς πολιτικαῖς ἐπικρατεῖαις καὶ διοική-

σει συμμεταβάλλεσθαι εἴωθεν»⁵⁶, δηλαδή ἡ ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση ἀλλάζει σύμφωνα μὲ τὶς πολιτικὲς διοικητικὲς μεταβολές.

Γιὰ τὴν ἐπίλυση αὐτοῦ τοῦ προβλήματος ἔγιναν ἀρκετὲς διμερεῖς ἐπαφές μεταξὺ τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας καὶ τῶν Σκοπίων. Ἡ Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων ζήτησε συγνώμη ἀπὸ τὴ Μητέρα Ἐκκλησία τῆς Σερβίας γιὰ ὅσα ἀντικανονικὰ καὶ ἄτοπα διέπραξε σὲ βάρος τῆς ἀπὸ τὸ 1944 μέχρι σήμερα. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας βλέπει μὲ συμπάθεια τὸ αἶτημα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Σκοπίων γιὰ αὐτονομία.

Θετικὸ στοιχεῖο γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος ἀποτελεῖ ἡ ὑπαρξη κανονικῆς διαδοχῆς στοὺς Ἐπισκόπους τῶν Σκοπίων, ἀφοῦ οἱ πρῶτες χειροτονίες καὶ καταστάσεις τῶν πρώτων Ἐπισκόπων ἔγιναν ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Πατριάρχη τῶν Σέρβων Γερμανό, ὅταν τὸ 1960 μετέβη προσωπικὰ στὰ Σκόπια γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τὸ ὑφιστάμενο πρόβλημα.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων περιλαμβάνει στοὺς κόλπους τῆς τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ σημερινοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Σὲ σύνολο 2.200.000 κατοίκων, οἱ ὀρθόδοξοι ἀνέρχονται σὲ 1.600.000. Οἱ ὑπόλοιποι 600.000, εἶναι μουσουλμάνοι (ἄλβανοί, τουρκοί, ρῶμοι). Ὑπάρχουν ἀκόμη 10.000 καθολικοὶ - οὐνίτες, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν στὶς πόλεις Σκόπια, Στρώμνιτσα, Γευγελή καὶ Μογντάντσι.

Ἡ Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς δέκα ἀκόλουθες Μητροπόλεις:

α'. Μητρόπολη Σκοπίων. Ἐδρα τὰ Σκόπια. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχρίδων καὶ Σκοπίων Στέφανος. Ἐκλέχθηκε τὸ 1999.

β'. Μητρόπολη Πρεσπῶν καὶ Πελαγονίας. Ἐδρα τὰ Βιτώλια. (Μοναστήρι). Τοποτηρητὴς ὁ Μητροπολίτης Αὐστραλίας καὶ Νέας Ζηλανδίας Πέτρος.

γ'. Μητρόπολη Μπρεγκάλνιτσα. Ἐδρα τὸ Στήπ. Μητροπολίτης ὁ Ἀγαθάγγελος.

δ'. Μητρόπολη Βέλεσκυ καὶ Ποβάνταρσκυ. Ἐδρα τὰ Βέλεσα. Μητροπολίτης ὁ Ἰωάννης.

ε'. Μητρόπολη Πόλοσκο Κουμάνοσκα. Προσωρινὴ ἔδρα τὰ Σκόπια. Μητροπολίτης ὁ Κύριλλος.

στ'. Μητρόπολη Ντέμπαρσκο καὶ Κίτσεφσκα. Ἐδρα ἡ Ἀχρίδα. Μητροπολίτης ὁ Τιμόθεος.

ζ'. Μητρόπολη Στρούμνιτσα. Ἐδρα ἡ Στρώμνιτσα. Μητροπολίτης ὁ Ναούμ.

54. Γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων βλέπε: Ἀθαν. Ἀγγελόπουλου, «Τὸ αὐτοκέφαλον τῆς "Μακεδονικῆς" Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῶν Σκοπίων», ΔΣΒ 15 (1967), σσ. 47-64. Τοῦ ἴδιου, Ὁ κόσμος τῆς Ὁρθοδοξίας στὰ Βαλκάνια σήμερα, Θεσσαλονίκη 1992. Ἰωάν. Ταρνανίδη, Ἱστορία τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1988. Τοῦ ἴδιου, Στὰ βόρεια τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1992. Ἐλεονώρας Ναξίδου, Ἐκκλησία καὶ ἐθνικὴ ἰδεολογία ἀπὸ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ τῆς Ἀχρίδος μέχρι τὴν ἰδρυση τῆς αὐτοκεφάλου «Μακεδονικῆς Ἐκκλησίας», Θεσσαλονίκη 1988. Δημ. Β. Γόννη, Ἱστορία τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Βουλγαρίας καὶ Σερβίας, Ἀθήνα 1999. Μιχ. Γ. Τρίτου, Ἡ «Μακεδονικὴ» Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων, Ἰωάννινα 1999 καὶ Ἡλία Κ. Μάρκου «Μακεδονικὴ Ἐκκλησία», τὸ αὐτοδημιουργημὰ τῶν Σκοπίων. Ὁ ρόλος τοῦ Πάπα καὶ τῆς Οὐνίας, Πριζρένη 1994.

55. Ἀναθ. Ἀν. Αγγελόπουλου, Τὸ Μακεδονικὸ Ζήτημα. Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορικοκανονικὴ ἀποψη ἀπὸ τὸ 1944 μέχρι σήμερα, ἐν Ἱεροσολύμοις 1988, σ. 111.

56. Φωτίου, Ἐπιστολαί, Β', τῷ Νικολάῳ Πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης, PG. 102, 613c.

η'. Μητρόπολη Ἐβροπσκα (Εὐρώπης). Προσωρινή ἔδρα τὰ Σκόπια. Μητροπολίτης ὁ Γκόραζντ.

θ'. Μητρόπολη Ἀμερίτσκο - Κανάτζσκα (Ἀμερικῆς καὶ Καναδᾶ). Προσωρινή ἔδρα τὰ Σκόπια. Τοποτηρητῆς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Στέφανος.

ι'. Μητρόπολη Αὐστραλίας. Ἐδρα ἡ Μελβούρνη, Μητροπολίτης ὁ Πέτρος.

Ἡ Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων εἶναι χωρισμένη ἀπὸ τὸ κράτος. Πρόκειται, ὅμως, γιὰ φιλικὸ χωρισμό, ἀφοῦ τὸ κράτος σέβεται τὴν Ἐκκλησία, τῆς ἐπέστρεψε τὴν ἐκκλησιαστικὴ περιουσία καὶ τὴν βοηθεῖ ποικιλότροπα. Στὴν ἐνθρόνιση τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου Στεφάνου, ἡ ὁποία ἔλαβε χώρα τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1999 στὸν ἱστορικὸ ναὸ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας Ἀχρίδος, παρέστη σύμπασα ἡ πολιτικὴ καὶ πολιτειακὴ ἡγεσία, δεῖγμα τῶν καλῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας.

Οἱ κληρικοὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Σκοπίων ἀνέρχονται στοὺς τετρακοσίους καὶ συντηροῦνται ἀπὸ τὶς εἰσφορὲς τῶν πιστῶν. Ἡ ἐκπαίδευσί τους γίνεται στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Ἁγίου Κλήμεντος, ἡ ὁποία ἐδρεῖται στὰ Σκόπια. Οἱ καθηγητὲς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς εἶναι πτυχιούχοι τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου μὲ μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὴ Δύση.

Ξεχωριστὴ θέση στὴν Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων κατέχουν τὰ μοναστήρια τῆς, τὰ ὁποῖα τὰ τελευταῖα χρόνια ἐπανδρώνονται μὲ μοναχοὺς καὶ μοναχές. Στὴ Μητρόπολη Σκοπίων λειτουργοῦν τὰ μοναστήρια Παναγίας Μάτκα μὲ 10 μοναχές καὶ ἁγίου Νικήτα μὲ 2 μοναχοὺς. Στὴ Μητρόπολη Στρώμνιτσας στὴ Βόντοτσια βρίσκεται ἡ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ ἁγίου Λεοντίου μὲ 15 μοναχοὺς καὶ τῆς Παναγίας Βελιούσα μὲ 20 μοναχές. Ἐπίσης, στὴ Μητρόπολη Ντέμπαρσσκο-Κίτσεφσκα μὲ ἔδρα τὴν Ἀχρίδα ὑπάρχει ἡ ἱστορικὴ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ μὲ ἓνα μοναχὸ καὶ τὴ Μονὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Μπιγκόρσκυ μὲ δέκα μοναχοὺς.

Τὸ μεγαλύτερο προσκύνημα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Σκοπίων εἶναι ἡ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ. Πλήθος πιστῶν προσέρχονται σὲ ὅλη τὴ διάρκειά τοῦ χρόνου γιὰ νὰ προσκυνήσουν τὸν χαριτόβρυτο τάφο τοῦ Ὁσίου καὶ νὰ πάρουν τὴ χάρη του. Ἡ πανήγυρη τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ μετατέθηκε ἀπὸ τὴν 23ῃ Δεκεμβρίου τὴν 20ῃ Ἰουνίου μὲ εἰδικὴ πρᾶξι τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀχρίδων Ἰωάσαφ τὸν Μάιο τοῦ 1745⁵⁷.

57. Heinrich Gelzer, *Der Wiederaufgefundene Kodex des hl. Klemens und andere, auf den Patriarchat Achrida bezügliche Urkundensammlungen*, Leipzig 1903, σ. 46.

4. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας⁵⁸. Ἐγινε αὐτοκέφαλη τὸ 1885 μὲ Πατριαρχικὸ καὶ Συνοδικὸ Τόμο, τὸν ὁποῖο ὑπογράφει ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Δ' καὶ ἡ περὶ Αὐτὸν Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Τὴν 4ῃ Φεβρουαρίου 1925 ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας ἀνυψώνεται σὲ Πατριαρχεῖο καὶ ὁ Μητροπολίτης Πριμάτος Μύρων Κρίστεα γίνεται ὁ πρῶτος Πατριάρχης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας⁵⁹.

Σημαντικὸ γεγονός στὴν ἱστορία τῆς ρουμανικῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε ἡ ἐπιστροφὴ 1.250.000 Οὐνιτῶν τῆς Τρανσυλβανίας, ἡ ὁποία ἔγινε μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Ἰουστινιανοῦ.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας, ἀν καὶ ἔζησε κάτω ἀπὸ τὸ κομμουνιστικὸ καθεστῶς ἀπὸ τὸ 1948 μέχρι τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1989, κατάφερε νὰ ἔχει τὰ λιγότερα προβλήματα σὲ σύγκριση μὲ τὶς ἄλλες χώρες, στίς ὁποῖες ἐπιβλήθηκε ὁ κομμουνισμός. Συγκεκριμένα, μὲ τὸν καταστατικὸ χάρτη ποὺ ψηφίσθηκε ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τὸ 1948 καὶ ἐπικυρώθηκε ἀπὸ τὸ κράτος τὸ 1949 ἐπέτυχε τὴ συνεργασία Ἐκκλησίας καὶ Κράτους. Παράλληλα, διασώθηκαν οἱ δύο Θεολογικὲς Σχολὲς Βουκουρεστίου καὶ Σιμπίου, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποφοιτοῦσαν κάθε χρόνο πάνω ἀπὸ 100 φοιτητὲς, καὶ 103 μοναστικὲς ἐγκαταστάσεις μὲ πάνω ἀπὸ 2.000 μοναχοὺς καὶ μοναχές. Οἱ ναοὶ ὄχι μόνον δὲν ἐκλείσαν, ἀλλὰ μόνον τὴν περίοδο 1975-1986 ἀνακαινίσθηκαν ἢ χτίσθηκαν 308 ὀρθόδοξοι ναοί. Ὑπὸ τὴν πνευματικὴ εὐθύνη τοῦ Πατριαρχείου ἐκδίδονταν 8 θεολογικὰ περιοδικὰ καὶ δύο ἐφημερίδες, τὰ ὁποῖα, ὅπως ἦταν φυσικὸ, λογοκρίνονταν⁶⁰.

Σήμερα ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας παρουσιάζει μεγάλη δραστηριότητα σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς γενικότερης πνευματικῆς ζωῆς. Τὸ συν-

58. Γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας βλέπε: Κλεομβρότου Τσοῦρκα, *Ἡ ρουμανικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία*, Θεσσαλονίκη 1968. Βαρνάβα Δ. Τζωρτζάτου, *Ἡ δικονομία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας*, ἐν Ἀθήναις 1973. Ἡλία Φρατσέα, «*Ἡ Ὁρθοδοξία στὴ Ρουμανία*», Βαλκάνια καὶ Ὁρθοδοξία, ὁ.π., σσ. 153-196. Τοῦ ἴδιου, «*Ἡ Ὁρθοδοξία στὴ Ρουμανία*», Ἐξοδος, τεύχος 11, σσ. 10-17. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Romane*, Galați 1996 καὶ Μιχαήλ Γ. Τρίτου, *Ἡ σημερινὴ κατάσταση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας*, Ἰωάννινα 1999.

59. *Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 2001*, Ἐκδοσις Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 2001, σ. 1306.

60. Ἡλία Φρατσέα, «*Ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας ἐπὶ Κομμουνισμοῦ*», Ἐφημ. Χριστιανικὴ 6-4-2000, σ. 5.

οδικό σύστημα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας λειτουργεῖ κατά τρόπο ὑποδειγματικό. Ἡ ἐνορία ἐκφράζει ὅλη τὴ ζωτικότητα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ὑπάρχουν σήμερα στὴ Ρουμανία 8.941 ἐνορίες μὲ 9.025 ἱερεῖς καὶ διάκονους. Κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς ρουμανικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ μορφωμένος κληρὸς. Ὅλοι οἱ ἱερεῖς εἶναι θεολόγοι καὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς κάτοχοι δύο ἢ καὶ τριῶν πτυχίων.

Οἱ Θεολογικὲς Σχολὲς εἶναι δεκατέσσερις καὶ εἶναι ὅλες κρατικές. Σκοπὸς τους εἶναι ἡ κατάρτιση μορφωμένου κληρὸς γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως. Οἱ καθηγητὲς τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν διαθέτουν ὑψηλοῦ ἐπιπέδου θεολογικὴ παιδεία καὶ γλωσσομάθεια καὶ εἶναι ἀπόλυτα ἐνημερωμένοι στὴ διεθνή θεολογικὴ βιβλιογραφία⁶¹.

Μεγάλη ἀνθήση παρουσιάζει ὁ μοναχισμὸς. Τὰ Μοναστήρια γιὰ τὴ Ρουμανία εἶναι ἐστῖες πολιτισμοῦ. Παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον τόσο γιὰ τὴν πνευματικότητά τους ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ καὶ τὸν ζωγραφικὸ τους διάκοσμο. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὴν 5ῃ Ὀκτωβρίου 1950 εἰσῆχθη τὸ κοινοβιακὸ σύστημα σὲ ὅλες τὶς Μονὲς τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας.

Σημαντικὸ γεγονός γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας ἀποτελεῖ ἡ κατάταξη στὸ ὀρθόδοξο ἑορτολόγιο τῶν Ρουμάνων ἁγίων, ἡ ὁποία ἐγίνε τὴν 28 Φεβρουαρίου 1950, ὕστερα ἀπὸ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας. Ἡ ἀπόφαση αὐτὴ ὀλοκληρώθηκε τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1950 μὲ λαμπρὲς τελετὲς καὶ μὲ συμμετοχὴ ἀντιπροσώπων ἀπὸ ὅλες τὶς ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες.

Ἰδιαίτερο ἀγιολογικὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ δημοσίευση ἀπὸ τὸν ρουμάνο ἱερομόναχο Ἰωαννίκιο Μπαλάν δύο μεγάλων τόμων σχετικῶν μὲ τὴ ζωὴ, τὴ διδασκαλία καὶ τὰ θαύματα πολλῶν ρουμάνων ἁγίων. Καὶ οἱ δύο αὐτοὶ τόμοι μεταφράσθηκαν στὰ ἑλληνικὰ καὶ ἐκδόθηκαν ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο «Ὀρθόδοξος Κυψέλη» τῆς Θεσσαλονίκης τὸ 1985 καὶ 1986 ἀντίστοιχα⁶².

Βασικὸ ἐπίσης στοιχεῖο τῆς σύγχρονης ὀρθόδοξου ρουμανικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ πλούσια λειτουργικὴ τῆς ζωῆς, ἡ ὁποία διακρίνεται γιὰ τὴν πνευματικότητα, μυστικοπάθεια καὶ μεγαλοπρέπεια. Μεγάλη εἶναι ἡ συμμετοχὴ τῶν πιστῶν στὶς λατρευτικὲς ἐκδηλώσεις. Σὲ

ἀρκετὲς περιοχὲς φθάνει τὸ 80% τῶν κατοίκων. Ἐλπιδοφόρο εἶναι τὸ γεγονός ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαζομένους εἶναι νέοι⁶³.

Κέντρο τῆς λατρευτικῆς ζωῆς στὴ ρουμανικὴ Ἐκκλησία εἶναι ἡ θεία λειτουργία. Διαρκεῖ περίπου ἕξι ὥρες, ἀφοῦ ἐκτὸς τῆς τελέσεως τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἔχουμε καὶ τὸ κηρυκτικὸ καὶ κατηχητικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Στὴ λατρεία ἐπικρατεῖ ἡ πολυφωνικὴ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ. Δυστυχῶς ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ, ἡ ὁποία δέσποζε πρὸ τοῦ 1948, περιορίσθηκε σήμερα μόνον στὰ μοναστήρια⁶⁴.

Ἡ ρουμανικὴ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία διατηρεῖ ἄριστες σχέσεις μὲ τὶς λοιπὲς ὀμόδοξες Ἐκκλησίες. Μεγάλη ὠθησὴ στὴν κατεύθυνση αὐτὴ δόθηκε ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ μεγαλοπράγμονος Πατριάρχου Ἰουστινιανοῦ⁶⁵, τοῦ ὁποίου κυρίαρχο μέλημα ἦταν ἡ ἀνάπτυξη καὶ διατήρηση σχέσεων φιλίας καὶ συνεργασίας μὲ τὶς ἀδελφὲς Ἐκκλησίες. Πολὺ καλὲς σχέσεις διατηρεῖ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας μὲ τὸ παγκόσμιον συμβούλιον Ἐκκλησιῶν καὶ τὶς ἑτερόδοξες Ἐκκλησίες⁶⁶.

Γενικά, ἡ ρουμανικὴ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἀντιπροσωπεύει τὸ 86,8% τοῦ ρουμανικοῦ πληθυσμοῦ⁶⁷, εἶναι ἕνας ἀπέραντος χώρος προσευχῆς, ἐργασίας, πνευματικῆς ζωῆς καὶ καλλιέργειας ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικοῦ ἠθους. Διαθέτει ἰσχυρὴ ἐπιρροὴ στὸ λαὸ καὶ ἀσκεῖ ἀκατανίκητη ἔλξη στὴ νεολαία, ἡ ὁποία, ἀδυνατώντας νὰ βρεῖ λύτρωση καὶ νόημα ζωῆς στὶς σύγχρονες πολιτιστικὲς ἀξίες, ἀναπαύεται ψυχικὰ στὴ γνησιότητα τῆς αὐθεντικῆς χριστιανικῆς ζωῆς, τὴν ὁποία αὐτὴ ἐκφράζει. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας εἶναι μιὰ ζωντανὴ Ἐκκλησία μὲ θαυμαστὴ ἐνότητα, ζηλευτὴ πνευματικὴ καὶ ἀξιόλογη δραστηριότητα. Εἶναι μιὰ Ἐκκλησία ἔτοιμη γιὰ τὴν πρόκληση τῆς τρίτης χιλιετίας⁶⁸.

5. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας⁶⁹. Ἀνήκει στὶς πλέ-

61. Μιχαὴλ Γ. Τρίτου, ὁ.π., σ. 22.

62. Κωνσταντίνου Καραῖσαρίδη, *Τὰ ἰδιαίχοντα λειτουργικὰ στοιχεῖα στὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας*, Κατερίνη 1995, σ. 10.

63. Μιχαὴλ Γ. Τρίτου, ὁ.π., σ. 42.

64. Κωνσταντίνου Καραῖσαρίδη, ὁ.π., σ. 117.

65. Σάββα Ἀγουρίδη, «Ἀπόψεις ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς ρουμανικῆς Ἐκκλησίας», Ἀνάπλασις, Ὀκτώβριος 1964, σ. 11.

66. Păcurariu, ὁ.π., σσ. 471-476.

67. Μιχαὴλ Γ. Τρίτου, *Στατιστικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν πληθυσμὸ, τὰ θρησκευόμενα καὶ τὸν ἑλληνισμὸ τῆς Ρουμανίας*, Ἰωάννινα 1999, σ. 5.

68. Μιχαὴλ Γ. Τρίτου, ὁ.π., σ. 50.

69. Γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας βλέπε: Βαρνάβα Δ. Τζωρτζάτου, *Οἱ βασικοὶ θεσμοὶ διοικήσεως τῶν Ὀρθόδοξων Πα-*

ον ταλαιπωρημένες Ἐκκλησίες τῶν Βαλκανίων. Τὸ 1945 μὲ συνοδικὸ πατριαρχικὸ Τόμο ἤρθη τὸ διὰ τῆς Μεγάλης Συνόδου τοῦ 1872 διακηρυχθέν βουλγαρικὸ σχίσμα. Ἐπίσης, μὲ συνοδικὸ Τόμο ἡ Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας ἀνακηρύχθηκε τὴν 22α Φεβρουαρίου 1945 αὐτοκέφαλη. Τέλος, τὴν 1η Αὐγούστου 1961 ἀνυψώθηκε σὲ Πατριαρχεῖο, ἀφοῦ προηγουμένως δόθηκαν ἐξηγήσεις ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν αὐθαίρετη ἀπὸ μέρους τῆς ἀνακήρυξη σὲ Πατριαρχεῖο τὸ 1953⁷⁰.

Σὲ ὅλο τὸ διάστημα τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας ἀπὸ τὸ κομμουνιστικὸ σύστημα ἡ Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας πληγώθηκε πολὺ. Οἱ κληρικοί τῆς ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία κατασχέθηκε. Τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν καταργήθηκε. Τὰ μοναστήρια μετατράπηκαν σὲ μουσεῖα. Οἱ ἐκδοτικὲς δραστηριότητες τῆς Ἐκκλησίας τελοῦσαν ὑπὸ ἀσφυκτικὸ ἔλεγχο. Σὲ καμιά περίπτωση δὲν ἐπιτρεπόταν ἡ ἀνέγερση νέων ναῶν. Ἡ Ἐκκλησία εἶχε χάσει τὸν ἀπολυτρωτικὸ τῆς χαρακτήρα καὶ εἶχε μεταβληθεῖ σὲ προπαγανδιστικὸ ὄργανο τοῦ κομμουνισμοῦ⁷¹.

Μετὰ τὴν πτώση τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ ἐνῶ θὰ περιμενε κανεὶς ἡ Ἐκκλησία ἐλεύθερη νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὴν διαποίμανση τῶν μελῶν τῆς, αὐθαίρετες πολιτειακὲς παρεμβάσεις διασποῦν τὴν ἐνότητα τῆς Ἱεραρχίας καὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Τὸ 1992 πολιτειακοὶ παράγοντες ἀμφισβήτησαν τὴν ἐγκυρότητα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πατριάρχου Μάξιμου, πού ἔγινε τὸ 1971. Ἡ Ἱερά Σύνοδος, ὁ ἱερός κληρὸς καὶ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας διασπασθήκαν⁷². Ἡ μία πλευρὰ ἔμεινε πιστὴ στὸν Πατριάρχη Μάξιμο καὶ ἡ ἄλλη ἀποσχίσθηκε καὶ ἀπετέλεσε ἄλλη ὁμάδα ὑπὸ τὸν τέως Νευροκοπίου Ποιμένα.

Μὲ ἀπόφασή τῆς ἡ Μείζων καὶ Ὑπερτελής Πανορθόδοξη Σύνοδος, ἡ ὁποία συνήλθε στὴ Σόφια ἀπὸ 30 Σε-

τριαρχείων μετὰ ἱστορικῶν ἀνασκοπήσεων, ἐν Ἀθήναις 1972, σσ. 321-386. Ἰωάννου Ταρνανίδη, *Ἱστορία τῶν Σλαβικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν*. Τεύχος Α'. *Ἱστορία τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας*, Θεσσαλονίκη 1992. Τοῦ ἴδιου, *Ἡ διαμόρφωσις τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας (864-1235)*, Θεσσαλονίκη 1976. Δημητρίου Β. Γόννη, *Ἱστορία τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Βουλγαρίας καὶ Σερβίας*, Ἐκδόσεις Παρουσία, Ἀθήνα 1999.

70. *Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 2001*, Ἐκδοσις Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2001, σ. 1317.

71. Δημ. Β. Γόννη, «Ἡ Ὁρθοδοξία στὴ Βουλγαρία», Ἔξοδος, τεύχος 11, σσ. 72-73.

72. Γιὰ τὸ σχίσμα βλ.: Δημ. Β. Γόννη, *Τὸ πατριαρχικὸ ζήτημα στὴν Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας*, Ἀθήνα 1992.

πτεμβρίου μέχρι 1 Ὀκτωβρίου 1998 ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, «ἐδέχθη τὴν ἐκ μέρους τῆς ἐν σχίσματι ὁμάδος τῆς αὐτοαποκαλουμένης “Πατριαρχεῖον Βουλγαρίας” ὑπὸ τὸν ὄψ “Πατριάρχη” ἐκλεγέντα ὑπὸ τῆς αὐτῆς ὁμάδος Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Νευροκοπίου Ποιμένα δῆλωσιν μετανοίας καὶ ἐπιθυμίας ἐπιστροφῆς εἰς τὴν ἐνότητα τῆς Ἁγίας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἐν προκειμένῳ ἐνότητα μετὰ τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ ὑπὸ τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχη Σόφιας καὶ πάσης Βουλγαρίας κ. Μάξιμον κανονικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἱεραρχίας γενομένην»⁷³.

Δυστυχῶς, τὸ σχίσμα δὲν ξεπεράσθηκε, παρὰ τὴν ἀπόφαση τῆς Μείζονος Συνόδου. Ἡ κυβέρνησις τῆς χώρας γιὰ πολιτικούς λόγους ἔχει νομιμοποιήσει τὴν σχισματικὴ Ἐκκλησία, τὴν ὁποία ὑποστηρίζει σὲ βάρος τῆς κανονικῆς. Ἡ κατάστασις εἶναι πολὺ ἀσχημὴ στὶς ἐνορίες καὶ στὰ μοναστήρια καὶ ὁ λαὸς ἐπίσης εἶναι διχασμένος.

Ἡ ἀπόφασις τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως ἔλαβε τελευταῖα χαρακτηριστὰ νομιμότητας, ὕστερα ἀπὸ τὴν τελεσίδικη ἀπόρριψη τῆς προσφυγῆς τοῦ Πατριαρχείου τῆς Σόφιας στὰ βουλγαρικὰ δικαστήρια.

Τὸ ἐκκλησιαστικὸ θέμα τῆς Βουλγαρίας εἶναι πολὺ σοβαρὸ γιὰ τὴν σύνολη Ὁρθοδοξία, γιατί, ἂν τελικὰ ἐπικρατήσουν οἱ ὑποστηριζόμενοι ἀπὸ τὴν κυβέρνησις σχισματικοί, δημιουργεῖται ἓνα προηγούμενο νομιμοποιήσεως κρατικῶν παρεμβάσεων στὰ ἐσωτερικὰ τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ἡ Βουλγαρία σήμερα εἶναι μία χώρα μὲ 9.500.000 κατοίκους. Ἀπὸ αὐτοὺς τὰ 8.500.000 εἶναι Ὁρθόδοξοι καὶ τὸ 1.000.000 μουσουλμάνοι. Ἄλλο σοβαρὸ πρόβλημα γιὰ τὴν βουλγαρικὴ Ἐκκλησία ἀποτελεῖ ἡ ἔλλειψη ἱερέων, οἱ ὁποῖοι μόλις ἀνέρχονταν στοὺς 1.350. Τὰ κενὰ ἀγωνίζονται νὰ καλύψουν οἱ Θεολογικὲς Σχολὲς Σόφιας, Βέλικο-Τύρνοβο, Σιοῦμεν καὶ Μπλαγκοέβγραντ καὶ οἱ Ἐκκλησιαστικὲς Σχολὲς Σόφιας καὶ Πλόβδιβ (Φιλιππουπόλεως). Ὁ μοναχισμὸς εἶναι τρομερὰ ὑποβαθμισμένος. Δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 250 μοναχοὺς. Ἀκόμη καὶ τὰ ἱστορικὰ μοναστήρια τῆς Ρίλας, τοῦ Μπατοσκόβου καὶ τοῦ Τρογιάν εἶναι ζήτημα ἂν ἔχουν ἀπὸ πέντε μοναχοὺς τὸ καθένα.

Παρόλες τίς δυσχερεῖς αὐτὲς καταστάσεις τόσον ὁ

73. *Πεπραγμένα τῆς ἐν Σόφια Μείζονος καὶ Ὑπερτελοῦς Ἱερᾶς Πανορθοδόξου Συνόδου*, «Ὁρθοδοξία», παράρτημα τεύχους Δ' (Ὀκτώβριος-Δεκέμβριος 1998), σ. 161.

Πατριάρχης Μάξιμος ὅσο καὶ οἱ λοιποὶ Μητροπολίτες ἀγωνίζονται νὰ πετύχουν τὸ καλύτερο δυνατὸ. Τὰ τελευταῖα χρόνια περιέρονται στὴν Ἐκκλησία ὅλα τὰ μοναστήρια, τὰ ὁποῖα εἶχαν χαρακτηριθεῖ ὡς μουσεῖα καὶ μνημεῖα πολιτισμοῦ. Τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν ἐπανῆλθε στὰ δημόσια σχολεῖα. Ἰκανοποιητικὸς ἐπίσης εἶναι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐγγραφεῖ καὶ φοιτοῦν στὶς θεολογικὲς καὶ ἐκκλησιαστικὲς σχολές⁷⁴. Ἡδὴ ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας ἀπεφάσισε τὴν ἐκτύπωση 300.000 ἀντιτύπων τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Τὰ τυπογραφικὰ ἐξόδα κατὰ 60% ἀνέλαβε ἡ παγκόσμιος Βιβλικὴ Ἐταιρεία⁷⁵.

Γενικὰ ὁ βουλγαρικὸς λαὸς, ὕστερα ἀπὸ τὴ δυσχερῆ θέση στὴν ὁποία βρέθηκε κατὰ τὴν περίοδο τοῦ κομμουνισμοῦ, πλησιάζει μὲ μεγαλύτερη θέρμη τὴν Ἐκκλησία γιὰ νὰ βρεῖ τὸ νόημα τῆς ζωῆς καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς πολιτιστικῆς του ταυτότητας.

6. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας⁷⁶. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας ἀνακηρύχθηκε αὐτοκέφαλη τὴν 12η Ἀπριλίου 1937 μὲ Πατριαρχικὸ καὶ Συνοδικὸ Τόμο, τὸν ὁποῖο ὑπέγραψαν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βενιαμὶν ὁ Α΄ καὶ ἡ περὶ Αὐτὸν Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας δέχθηκε τὰ περισσότερα πλήγματα ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες τελοῦσαν κάτω ἀπὸ τὸν πρωτοφανῆ ἀπάνθρωπο ὀλοκληρωτισμὸ. Λόγω τοῦ σκληροῦ σαρανταεξάχρονου διωγμοῦ τοῦ ἀθεϊστικοῦ καθεστώτος τοῦ Ἐμβέρ Χότζα καὶ τῶν διαδόχων του, καταστράφηκε τελείως. Στὴν πρώτη φάση (1944-1967) μὲ τὸν ἔλεγχο τῆς ἡγεσίας καὶ τῆς λειτουργίας της καὶ στὴ δευτέρη (1967-1990) μὲ τὴν συνταγματικὴ ἀπαγόρευση κάθε μορφῆς θρησκευτικῆς ἐκφράσεως⁷⁷.

74. Δημ. Β. Γόνη, «Ἡ βουλγαρικὴ Ἐκκλησία στὸ σταυροδρόμι τῶν ἐξελίξεων. Προβλήματα καὶ προοπτικὲς», Σύναξι τ. 40, Ὀκτώβριος-Δεκέμβριος 1991, σσ. 80-81.

75. «Ἐπίσκεψις», Ἀρ. 457/15-3-1991, σ. 5.

76. Γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας βλέπε: Βαρνάβα Δ. Τζωρτζάτου, *Ἡ Αὐτοκέφαλος Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας καὶ οἱ βασικοὶ θεομοὶ διοικήσεως αὐτῆς*, ἐν Ἀθήναις 1975. Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, *Τὸ αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Ἀλβανία Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει ἀνεκδότων ἐγγράφων*, ἐκδόσεις I.M.I.A.X., Ἰωάννινα 1978. Τοῦ ἴδιου, *Ἡ Ὀρθόδοξη Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας*, Θεσσαλονίκη 1992. Ἀθαν. Ἀν. Ἀγγελιοπούλου, *Ὁ κόσμος τῆς Ὀρθοδοξίας στὰ Βαλκάνια σήμερα*, ἐκδόσεις Ἀφῶν Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1999 καὶ Μιχ. Γ. Τρίτου, *Ἡ Ἐκκλησία στὸ Ἀνατολικὸ Ἰλλυρικὸ καὶ τὴν Ἀλβανία*, Θεσσαλονίκη 1998.

77. Τρίτου, ὁ.π., σ. 133.

Τὸ 1991 τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, στὴν πνευματικὴ δικαιοδοσία καὶ ἀποκλειστικὴ ἐκκλησιαστικὴ εὐθύνη τοῦ ὁποῖου ὑπαγόταν, λόγω ἐλλείψεως Ἱεραρχίας ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας, ὥρισε Πατριαρχικὸ Ἐξαρχο τὸν Μητροπολίτη Ἀνδρούσης Ἀναστάσιο, μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ μεριμνήσει γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση καὶ ἀναδιοργάνωση τῆς μαρτυρικῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας. Τὴν 24η Ἰουνίου 1992 τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο προχώρησε στὴν ὀριστικὴ ἀνασυγκρότηση τῆς μαρτυρικῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν ἐκλογή Ἱεραρχίας. Ἡ ἄλβανικὴ Κυβέρνηση, ἐνῶ δέχθηκε τὴν ἐκλογή τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀναστασίου, ἀρνήθηκε πεισματικὰ τὴν ἐγκατάσταση στὴ χώρα τῶν ἄλλων τριῶν Ἑλλήνων Μητροπολιτῶν⁷⁸.

Αὐτὴ ἡ ἀρνητικὴ στάση τῆς ἄλβανικῆς κυβερνήσεως στὸ θέμα τῶν ἐκλεγμένων ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο Μητροπολιτῶν, ὀδήγησαν τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας σὲ ἄλλη, ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὴν ἄλβανικὴ κυβέρνηση, λύση. Μετὰ τὴν ἀποδοχὴ ἀπὸ τὴν ἄλβανικὴ κυβέρνηση τοῦ Μητροπολίτου Βερατίου, Αὐλῶνος καὶ Καννίνης Ἰγνατίου, συγκροτήθηκε ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας, ἡ ὁποία ἐξέλεξε ὡς Μητροπολίτη Κορυτσᾶς τὸν ἀρχιμ. Ἰωάννη Πελοῦσι καὶ Ἐπίσκοπο Ἀπολλωνίας τὸν Οἰκονόμο π. Κοσμᾶ Κίριο. Τοποτηρητῆς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀργυροκάστρου ἀνέλαβε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀναστάσιος⁷⁹.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας τὰ τελευταῖα χρόνια ζεῖ τὴ χαρὰ τῆς ἀνασυγκροτήσεώς της. Ἐνα ἀληθινὸ πνευματικὸ ἐργοτάξιο ἔχει γίνει ἡ πολυπάθη αὐτὴ Ἐκκλησία. Ἀπὸ τὸ 1992 λειτουργεῖ ἡ Θεολογικὴ-Ἱερατικὴ Σχολὴ Δυρραχίου, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπεφοίτησαν πάνω ἀπὸ 100 ἱερεῖς. Ἀνοικοδομήθηκαν ἀπὸ τὰ θεμέλια 70 νέοι ναοί, ἀνακαινίσθηκαν 63 παλαιοὶ καὶ ἐπισκευάσθηκαν πάνω ἀπὸ 100. Ἀπὸ τὸ 1998 λειτουργεῖ στὸ Ἀργυροκάστρο τὸ Ἐκκλησιαστικὸ Λύκειο. Ἐκδίδονται στὰ ἄλβανικὰ ἡ μηνιαία ἐφημερίδα NGJACCJA (Ἀνάσταση) καὶ τὸ παιδικὸ περιοδικὸ Gezohu (Χαῖρε).

Σημαντικὸ εἶναι καὶ τὸ κοινωνικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας μὲ ἀξιόλογη συμβολὴ στὸν τομέα τῆς ὑγείας. Εἰδικὸς φορέας, ἡ Διακονία Ἀγάπης, συντονίζει τὶς κοινωνικὲς δραστηριότητες. Μὲ τὸ ἐκτεταμένο της πρόγραμμα ἀνοι-

78. Ὁ.π., σ. 63.

79. Ὁ.π., σ. 79.

κοδομήσεως προσφέρει ἐργασία σὲ δεκάδες τοπικὲς ἐταιρεῖες καὶ ἑκατοντάδες ἐργάτες. Στὸν τομέα Ὑγείας συμβάλλει μὲ τὰ πολυϊατρεία της στὰ Τίρανα, Κορυτσά, Καβάγια καὶ τὸ διαγνωστικὸ κέντρο τῶν Τιράνων. Παράλληλα, ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μοίρασε χιλιάδες τόννους τροφίμων, ρουχισμοῦ, φαρμάκων, ὀργάνωσε συσσίτια, ἐνίσχυσε ὀφρανοτροφεία καὶ νοσοκομεῖα. Τέλος, ἀνέπτυξε προγράμματα ἀγροτικά, ὑδρεύσεως, ὑγιεινῆς καὶ οἰκιακῆς οἰκονομίας σὲ διάφορες ὄρεινὲς περιοχές⁸⁰.

Ὅπως χαρακτηριστικὰ τόνισε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβανίας Ἀναστάσιος «ἡ κατ' Ἀλβανίαν Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, στοιχοῦσα τῇ παραδόσει τῶν ἀδελφῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, ἀγωνίζεται παντοιοτρόπως, ὅπως παρασταθῆ εἰς τὸν ἀνθρώπινον πόνον, προσφέρουσα ἔργον ἀγάπης, λόγον ἀληθείας, δικαιοσύνης, καταλλαγῆς, εἰλικρινῆ σεβασμὸν εἰς πάντα ἄνθρωπον, ἀνεξαρτήτως τῆς πίστεώς του. Οὕτως, ἐνῶ πολλοὶ θεομοὶ ἐν Ἀλβανία ὑπέστησαν καθίζησιν, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὄχι μόνον ἀνεγεννήθη καὶ συνεκροτήθη μὲ ταχεῖς ρυθμούς, ἀλλὰ προσφέρει σημαντικὸν κοινωνικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀναγνωρίζεται τόσον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν»⁸¹.

Ἐκτὸς τῶν καθαρὰ ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοινωνικῶν δραστηριοτήτων ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας διαδραματίζει σημαντικὸ ρόλο στὴ συνεργασία καὶ συναδέλφωση τῶν βαλκανικῶν κρατῶν καὶ τῶν λαῶν τους. Σὲ ὁμιλία του ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβανίας Ἀναστάσιος εἶχε τονίσει τὰ ἑξῆς περιspoύδαστα: «... Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας, πιστὴ στὸ ὄραμα τῆς εἰρήνης καὶ συναδελφώσεως, δὲν παύει νὰ συνηγορεῖ γιὰ μιὰ οὐσιαστικὴ συνεργασία ὄλων τῶν βαλκανικῶν λαῶν μὲ εἰλικρινῆ σεβασμὸ στὰ δικαιώματα τῶν ἑασταχοῦ μειονοτήτων καὶ τοῦ κάθε ἀνθρώπινου προσώπου. Σὲ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη ἔχουν συντελεσθεῖ τόσο ἀποφασιστικὰ βήματα ἐνότητος καὶ κοινῆς πορείας, ἀκόμη καὶ μεταξὺ λαῶν πού ἐπὶ αἰῶνες συγκρούονταν στὰ πεδία τῶν μαχῶν, δὲν εἶναι νοητὸ στὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπη, καὶ συγκεκριμένα στὰ Βαλκάνια, νὰ ἐγείρονται νέα διαχωριστικὰ, σιδηρὰ παραπετάσματα. Ἡ διαβαλκανικὴ αὐτὴ τοποθέτηση ἐλευθερώνει οὐσιαστικὰ τοὺς Ὁρθόδοξους ἀπὸ τὴν ψυχολογία καὶ τίς φοβίες μιᾶς εὐ-

θραυστῆς μειοψηφίας, δεδομένου μάλιστα ὅτι, ἀντίθετα στὰ Βαλκάνια οἱ Ὁρθόδοξοι πλειοψηφοῦν καὶ στηρίζονται σὲ κοινὸ πολιτιστικὸ ὑπόβαθρο»⁸².

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας, ὕστερα ἀπὸ μιὰ περιπετειώδη σαρανταεξάχρονη πορεία, ζεῖ τὴ χαρὰ τῆς Ἀναστάσεως καὶ βιώνει τὴ δόξα τῆς πρωτοχριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Παράλληλα, χάρι στοὺς προσεκτικούς καὶ διακριτικούς βηματισμούς της, τὰ θρησκευτικὰ, κοινωνικὰ καὶ ἀνθρωπιστικὰ προγράμματά της, ἔχει κερδίσει τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὴν ἐκτίμηση τῆς ἀλβανικῆς κοινωνίας.

Ζοῦμε σὲ μιὰ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἐκβιαστικὴ πολυδιάσπαση τῶν Βαλκανίων σὲ τεχνητὰ πολιτικὰ σχήματα καὶ ἡ μειονοτικὴ σύγκρουση τοῦ βαλκανικοῦ χώρου δυσκολεύουν τὴν ἀλληλοσυνηννόηση τῶν βαλκανικῶν λαῶν. Σ' αὐτὴ τὴν κρίσιμη στιγμή προσφέρεται ὡς σωτηρία ἡ Ὁρθόδοξία μὲ δεδομένη τὴν κοινὴ πίστη τῶν βαλκανικῶν λαῶν, ἡ ὁποία δοκιμάσθηκε κατὰ τὸ παρελθὸν γιὰ τὴν ἐνοποιητικὴ ἐνέργειά της καὶ τὴν αἴσια πραγμάτωση τῆς ἀποστολῆς στὴ διαμόρφωση τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς αὐτοσυνηδησίας τῶν πιστῶν.

Ἀπαλλαγμένες οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίαι τῶν Βαλκανίων ἀπὸ τὸν ἀσφυκτικὸ κλοιὸ τῆς ἀνελευθερίας καὶ ἀπανθρωπίας τοῦ κομμουνισμοῦ, καλοῦνται ἀπὸ τὴν ἱστορία νὰ ἀρθρώσουν λόγον ἀλήθειας καὶ ἀγάπης, νὰ στηρίζουν τοὺς ἀγῶνες τῶν λαῶν γιὰ εἰρήνη, κοινωνικὴ δικαιοσύνη καὶ σεβασμὸ τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου καὶ νὰ συμπαρασταθοῦν στοὺς μαρτυρικούς αὐτοὺς λαούς, οἱ ὁποῖοι συνθλίβονται ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ κρίση καὶ τὴν ἰδεολογικὴ σύγκρουση.

Σήμερα προέχει ἡ ἄμεση σύσφιγξη οὐσιαστικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ὀρθόδοξων λαῶν τῆς Βαλκανικῆς καὶ συγκεκριμένα μεταξὺ τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, τῶν Κυβερνήσεων, τῶν βουλευτῶν, τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ ἐρευνητικοῦ δυναμικοῦ, τοῦ λαοῦ. Κύριος στόχος εἶναι ἡ προστασία τῆς κοινῆς πολιτιστικῆς κληρονομίας καὶ ἡ προσφορὰ της σὲ ὄσους ἐπιθυμοῦν νὰ τὴ γνωρίσουν⁸³.

82. Ἀναστασίου, Ἀρχιεπισκόπου Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας, «Μιὰ Ἐκκλησία σὲ μακροχρόνιο πολὺτροπο διωγμὸ», ΕΕΘΣΑΠΘ 6 (1996), σ. 46.

83. Ὁ ἡγέτης τῶν Σέρβων τῆς Βοσνίας Ράντοβαν Κάρατζιτς μίλησε γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς ἄτυπης ἑνώσεως Ὁρθόδοξων στὰ Βαλκάνια. «Ἀνάμεσα στοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Ἕλληνες ἔχει μπεῖ μιὰ ψεύτικη ἐθνότητα, οἱ ἀποκαλούμενοι “Μακεδόνες”. Μεγάλες δυνάμεις δὲν συμπαθοῦν οὔτε τοὺς Σέρβους οὔτε τοὺς Ἕλληνες. Γι'

80. Περιοδ. «Πάνταινος», Ἐπίσημο δελτίο τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, Μάρτιος-Ἀπρίλιος 1998, τεῦχος 17ο, σσ. 84-85.

81. Ὁ.π.

ἄλλωστε, τοὺς ὀρθοδόξους λαοὺς τῶν Βαλκανίων μᾶς ἐνώνουν τὸ κοινὸ βάπτισμα, ἡ κοινὴ πίστη, τὸ κοινὸ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἡ κοινὴ ὀρθόδοξη παράδοση, ἡ ὁποία δημιούργησε καὶ κοινὴ βάση στὸν πολιτισμὸ τοῦ καθενός⁸⁴.

αὐτὸ καὶ δὲν θέλουν κοινὰ σύνορα Ἑλλάδος καὶ Σερβίας. Εἶναι ἔτοιμοι νὰ κάνουν τὰ πάντα στὰ Σκόπια γιὰ νὰ μὴν ἐπιτρέψουν νὰ ἐπιβιώσει ἡ Ὀρθοδοξία καὶ νὰ ἐπεκταθῆ ἡ καθολικὴ καὶ ἡ μουσουλμανικὴ θρησκεία.

... Ὁ ἰσλαμισμὸς ἐπεκτείνεται καὶ τὰ ὀρθόδοξα κράτη πρέπει νὰ ἀντιδράσουν. Οἱ ἰσλαμικὲς χώρες ἔχουν μιὰ μεγάλη διεθνή ὀργάνωση μὲ μεγάλη ἐπιρροή. Γιὰ ποιὸν λόγο νὰ μὴν ἔχουν κάτι τέτοιο καὶ οἱ ὀρθόδοξες χώρες; Νομίζω πὼς ἀρχικὰ ἡ Σερβία, ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Ρωσία πρέπει νὰ ξεκινήσουν μέσα στὴν ἐφετηνὴ χρονιά τίς προσπάθειες γιὰ μιὰ τέτοια σύγκλιση τῶν ὀρθοδόξων χωρῶν». Ἐφημ. Τὸ Βῆμα 2-5-2003, σ. Α16.

84. Γ. Καψάνη, ὁ.π., σ. 116.

Οἱ σύγχρονες τραγικὲς ἀνακατατάξεις στὸ χωρὸ τῶν Βαλκανίων πρέπει νὰ μᾶς προβληματίσουν ιδιαίτερα. Οἱ καιροὶ δὲν μᾶς περιμένουν καὶ τὰ γεγονότα τρέχουν μὲ ταχύτητα πυραύλων. Ἡ ἐνότητα τῶν βαλκανικῶν λαῶν εἶναι πλέον ἱστορικὴ ἀναγκαιότητα. Σέρβοι, Ρουμάνοι, Ἑλληνας, Βούλγαροι, Ἀλβανοὶ μποροῦμε ὑπὸ προϋποθέσεις νὰ συνεννοηθοῦμε, ἐκμεταλλευόμενοι τίς συγκυρίες. Τὰ προφητικὰ λόγια τοῦ Μητροπολίτου Νόβισαντ Εἰρηναίου (Μπούλοβιτς) πρέπει πάντα νὰ ἤχουν στὰ αὐτιά μας: «...θέλω νὰ μὴν εἶμαι ὑπερβολικὸς, οὔτε νὰ προσφέρω βαρύγδουπα λόγια, ἀλλὰ φοβοῦμαι πολὺ ὅτι, ἐὰν ἐγκαίρως δὲν ἀνανήψωμε ὅλοι καὶ δὲν κινηθοῦμε, στὴν καλλιέργεια καὶ τὴν προβολὴν αὐτῆς τῆς ἐνότητος σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα, θὰ ἔχουμε τότε μιὰν ἐκλογὴν. Τὴν νέαν Τουρκοκρατίαν»⁸⁵.

85. Εἰρ. Μπούλοβιτς, ὁ.π., σ. 116.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ἀγγελοπούλου Ἀθαν., «Τὸ αὐτοκέφαλον τῆς “Μακεδονικῆς” Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῶν Σκοπίων», ΔΣΒ 15 (1967), σσ. 47-64.
- Τοῦ ἴδιου, *Τὸ Μακεδονικὸ Ζήτημα. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορικοκανονικὴ ἀποψη ἀπὸ τὸ 1944 μέχρι σήμερα*, ἐν Ἱεροσολύμοις 1988.
- Τοῦ ἴδιου, *Ὁ κόσμος τῆς Ὀρθοδοξίας στὰ Βαλκάνια σήμερα*, τ. α', Θεσσαλονίκη 1992.
- Τοῦ ἴδιου, *Ὁ κόσμος τῆς Ὀρθοδοξίας στὰ Βαλκάνια σήμερα*, τ. β', Θεσσαλονίκη 1992.
- Τοῦ ἴδιου, «Ὁ κόσμος τῆς Ὀρθοδοξίας στὴ Χερσονήσο τοῦ Αἴμου. Ἐπίκαιρες ἐπισημάνσεις», Ἀφιέρωμα στὸν Μητροπολίτη Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως Διονύσιο, Νεάπολη - Θεσσαλονίκη 1999.
- Ἀγουρίδη Σάββα, «Ἀπόψεις ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς ρουμανικῆς Ἐκκλησίας», Ἀνάπλασις, Ὀκτώβριος 1964, σσ. 4-5, 5-11, 11-13.
- Ἀναστασίου Ἰωαν., «Βίος Κωνσταντίνου-Κυρίλλου, Βίος Μεθοδίου (μετάφρασις). Βίος Κλήμεντος Ἀχιρίδος», ΕΕΘΣΑΠΘ 12 (1968), σσ. 118-161.
- Βλάχου Ἱεροθέου (νῦν Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου), *Ἔθνος καὶ Ἐθνικισμὸς*, Ἀθήνα 1993.
- Βουλγαράκη Εὐθ., *Ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ στὰ Βαλκάνια*, Ἐκδόσεις Ἀρμός, Ἀθήνα ἄ.χ.
- Γεδεῶν Μανουήλ, *Ἐγγραφα πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ περὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος (1852-1873)*, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1908.
- Γιαννουλάτου Ἀναστασίου (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας), «Μιὰ Ἐκκλησία σὲ μακροχρόνιο πολὺτροπο διωγμὸ», ΕΕΘΣΑΠΘ 6 (1996), σσ.
- Γιέβτιτς Ἀθαν., «Ἡ Οὐνία ἐναντίον τῆς σερβικῆς Ὀρθοδοξίας», Ἡ Οὐνία χθὲς καὶ σήμερα, Ἐκδόσεις Ἀρμός, Ἀθήνα 1999, σσ. 147-170.
- Γλαβίνα Ἀποστ., *Τὸ αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει ἀνεκδότων ἐγγράφων*, ἐκδόσεις Ι.Μ.Ι.Α.Χ., Ἰωάννινα 1978.
- Τοῦ ἴδιου, *Ἡ Ὀρθόδοξη Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας*, Θεσσαλονίκη 1992.
- Γόννη Δημ., «Ἡ βουλγαρικὴ Ἐκκλησία στὸ σταυροδρόμι τῶν ἐξελίξεων. Προβλήματα καὶ προοπτικὲς», Σύνταξη, τ. 40, Ὀκτώβριος-Δεκέμβριος 1991, σσ. 71-82.
- Τοῦ ἴδιου, «Ἡ Ὀρθοδοξία στὴ Βουλγαρία», Ἐξοδος, τ. 11, σσ. 24-31.
- Τοῦ ἴδιου, «Ἡ Ὀρθοδοξία στὴν Ἀνατολικὴ Εὐρώπη δεινοπαθοῦσα καὶ ἀναγεννωμένη», Κοινωνία 35 (1992), σσ.
- Τοῦ ἴδιου, *Τὸ πατριαρχικὸ ζήτημα στὴν Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας*, Ἀθήνα 1992.
- Τοῦ ἴδιου, «Ἡ Ὀρθοδοξία τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου στὴ νέα τάξη πραγμάτων», Νέα Ἐστία (Χριστούγεννα 1994), σσ. 66-79.
- Τοῦ ἴδιου, «Ἱστορικὴ ἀνασκόπηση τοῦ προβλήματος τῆς Οὐνίας», Ἡ Οὐνία χθὲς καὶ σήμερα, Ἐκδόσεις Ἀρμός, Ἀθήνα 1999, σσ. 51-74.
- Τοῦ ἴδιου, *Ἱστορία τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Βουλγαρίας καὶ Σερβίας*, Ἐκδόσεις Παρουσία, Ἀθήνα 1999.
- Τοῦ ἴδιου, «Σέρβοι καὶ Κοσσυφοπέδιο - Ἡ ἱστορικὴ μνήμη», Ἀνάπλασις Μάϊος - Ἰούνιος 1999, σσ. 83-85.
- Ζερβοῦ Γιάννη, «Θρησκευτικὸς πόλεμος κατὰ τῆς βαλκανικῆς Ὀρθοδοξίας», Βαλκάνια καὶ Ὀρθοδοξία, Ἐκδόσεις Μήνυμα, Ἀθήνα 1993, σσ. 54-63.
- Ζήση Θεοδ., *Οὐνία. Νεώτερες ἐξελίξεις*. Ἐκδόσεις Βρυνένιος, Θεσσαλονίκη 1994.
- Τοῦ ἴδιου, «Θὰ ἔλθῃ τελικῶς ὁ Πάπας», Ὀρθόδοξος Τύπος, ἀριθμ. φύλλ. 1401/23-2-2001.
- Τοῦ ἴδιου, «Ἡ ἱερὰ Σύνοδος καὶ ὁ Πάπας», Ὀρθόδοξος Τύπος

πος, ἀριθμ. φύλλ. 1410/4-5-2001.

27. Καραϊσαρίδη Κων., *Τὰ ἰδιαίχοντα λειτουργικά στοιχεία στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας*, Κατερίνη 1995.

28. Καρμίρη Ἰωάν., «Ὁ ἐθνικισμός ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ», ΠΑΑ 52 (1977).

29. Καπάνη Γεωργ., «Τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἡ Ὁρθοδοξία στὰ Βαλκάνια», Βαλκάνια καὶ Ὁρθοδοξία, Ἐκδόσεις Μήνυμα, Ἀθήνα 1993, σσ. 22-38.

30. Clement Ol., «Βαλκάνια, ἡ ἀδυναμία τοῦ Χριστιανισμοῦ», Ἡ Καθημερινὴ 23-5-1999.

31. Μάγιεντορφ Ἰωάν., «Ὁρθοδοξία καὶ Ἐθνικὲς πολιτιστικὲς παραδόσεις: ἡ πρόκληση τῆς ἱστορίας μας», Σύνταξη 40 (1991), σσ. 9-16.

32. Μαλιγκοῦδη Γιάννας, *Ἡ παρουσία τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ στήν Κεντρικὴ Εὐρώπη. Τὸ ἐκπολιτιστικὸ ἔργο τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου τῶν Θεσσαλονικέων*, Ἐκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2000.

33. Τῆς Ἰδίας, «Ἡ ἱεραποστολὴ στὴ Μοραβία», Ἐλευθεροτυπία - Ἱστορικά 1-2-2000.

34. Μάρκου Ἡλία, «Μακεδονικὴ Ἐκκλησία», τὸ αὐτοδημιούργημα τῶν Σκοπίων. Ὁ ρόλος τοῦ Πάπα καὶ τῆς Οὐνίας, Πρίζ-ρένη 1994.

35. Μοράρου Εὐγ., «Ἡ ἀναβίωση τῆς Οὐνίας στήν Τρανσυλβανία» (ὀρθόδοξη - ἱστορικὴ θεώρηση), *Ἡ Οὐνία χθὲς καὶ σήμερα*, Ἐκδόσεις Ἀρμός, Ἀθήνα 1999, σσ. 121-146.

36. Μπούλοβιτς Εἰρ., «Τὸ σημερινὸ δράμα τῆς Σερβίας καὶ ἡ δοκιμασία τῆς Ὁρθοδοξίας», Βαλκάνια καὶ Ὁρθοδοξία, Ἐκδόσεις Μήνυμα, Ἀθήνα 1993, σσ. 102-116.

37. Ναξίδου Ἐλεον., *Ἐκκλησία καὶ Ἐθνικὴ ἰδεολογία ἀπὸ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ τῆς Ἀχρίδος μέχρι τὴ ἵδρυση τῆς αὐτοκεφαλῆς «Μακεδονικῆς Ἐκκλησίας»*, Θεσσαλονίκη 1988.

38. Νιχωρίτη Κων., *Οἱ Ἅγιοι Κύριλλος καὶ Μεθόδιος*, Θεσσαλονίκη 2000.

39. Παναγιωτίδη Ναθ., «Ἐθνικισμός - Ἐθνισμός - Ἀ-εθνισμός», Ἐλλοπία 4 (1996), σσ. 68.

40. Παπανδρέου Δαμασκηνοῦ (Μητροπολίτου Ἑλβετίας), «Ὁρθοδοξία καὶ Βαλκάνια», *Ὁρθοδοξία καὶ Κόσμος*, Ἐκδόσεις Τέριος, Κατερίνη 1993.

41. Ριβέλλι Μάρκο, *Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Γενοκτονίας*, Ἐκδόσεις Προσκήνιο, Ἀθήνα 2000.

42. Ριζᾶ Σωτήρη, *Τὸ Μακεδονικὸ Ζήτημα*, Ἀθήνα 1996.

43. Ταρνανίδη Ἰωάν., *Ἡ διαμόρφωση τοῦ αὐτοκεφαλίου τῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας (864-1235)*, Θεσσαλονίκη 1976.

44. Τοῦ ἴδιου, *Ἱστορία τῆς σερβικῆς Ἐκκλησίας* (πανεπιστημακὲς παραδόσεις), Θεσσαλονίκη 1985.

45. Τοῦ ἴδιου, *Ἱστορία τῶν σλαβικῶν ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν*, Τεύχος Α'. *Ἱστορία τῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας*, Θεσσαλονίκη 1992.

46. Τοῦ ἴδιου, *Στὰ βόρεια τῆς Μακεδονίας*, Θεσσαλονίκη 1992.

47. Τοῦ ἴδιου, *Πτυχὲς τῆς σλαβικῆς Ὁρθοδοξίας*, Θεσσαλονίκη 1992.

48. Ταχίου Ἀντωνίου-Αἰμιλίου, «Ἡ Ἐθνικότης Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου κατὰ τὰς σλαβικὰς ἱστορικὰς πηγὰς καὶ μαρτυρίας», *Κυρίλλω καὶ Μεθοδίω τὸμος ἑόρτιος ἐπὶ τῇ χιλιοστῇ καὶ ἑκατοστῇ ἐτηρίδι*, τ. 2, Θεσσαλονίκη 1968, σσ. 83-132.

49. Τοῦ ἴδιου, *Κύριλλος καὶ Μεθόδιος οἱ ἐκ Θεσσαλονίκης. Ἡ βυζαντινὴ παιδεία στοὺς Σλάβους*, Θεσσαλονίκη 1989.

50. Τοῦ ἴδιου, *Κύριλλος καὶ Μεθόδιος. Οἱ θεμελιωτὲς τῆς ἀρχαίας σλαβικῆς γραμματείας*, Θεσσαλονίκη 1992.

51. Τζωρτζάτου Βαρνάβα (Μητροπολίτου Κίτρους), *Οἱ βασικοὶ θεομοὶ διοικήσεως τῶν ὀρθόδοξων Πατριαρχείων μετὰ ἱστορικῶν ἀνασκοπήσεων*, ἐν Ἀθήναις 1972.

52. Τοῦ ἴδιου, *Ἡ δικονομία τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας*, ἐν Ἀθήναις 1973.

53. Τοῦ ἴδιου, *Ἡ Αὐτοκεφαλὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας καὶ οἱ βασικοὶ θεομοὶ διοικήσεως αὐτῆς*, ἐν Ἀθήναις 1975.

54. Τοῦ ἴδιου, *Ἡ δικονομία τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας*, ἐν Ἀθήναις 1978.

55. Τομάσοβιτς Μίρκο, «Ὁ σερβικὸς λαὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία του», Σύνταξη 40 (1991), σσ. 83-86.

56. Τρίτου Μιχ., *Ἡ Ἐκκλησία στὸ Ἀνατολικὸ Ἰλλυρικὸ καὶ τὴν Ἀλβανία*, Θεσσαλονίκη 2000.

57. Τοῦ ἴδιου, *Ἡ σημερινὴ κατάσταση τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας*, Ἰωάννινα 1999.

58. Τοῦ ἴδιου, *Ἡ «Μακεδονικὴ» Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων*, Ἰωάννινα 1999.

59. Τοῦ ἴδιου, *Στατιστικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν πληθυσμὸ, τὰ θρησκευόμενα καὶ τὸν ἑλληνισμὸ τῆς Ρουμανίας*, Ἰωάννινα 1999.

60. Τσούρα Κ., *Ἡ ρουμανικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία*, Θεσσαλονίκη 1968.

61. Φειδᾶ Βλ., «Πολιτικὸς ρεαλισμὸς καὶ Ἐκκλησία», Ἡ Καθημερινὴ 4-6-2000.

62. Φρατσέα Ἡλία, «Ἡ Ὁρθοδοξία στὴ Ρουμανία», Βαλκάνια καὶ Ὁρθοδοξία, Ἐκδόσεις Μήνυμα, Ἀθήνα 1993, σσ. 153-196.

63. Τοῦ ἴδιου, «Ἡ Ὁρθοδοξία στὴ Ρουμανία», Ἐξοδος, τεύχος 11, σσ. 10-17.

64. Τοῦ ἴδιου, «Ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας ἐπὶ κομμουνισμοῦ», Χριστιανικὴ 6-4-2000.

65. Χολέβα Κων., «Ὁ παπισμός, ὁ ἑλληνισμὸς καὶ τὰ ὀρθόδοξα Βαλκάνια», Πειραϊκὴ Ἐκκλησία, Ἀπρίλιος 2001, σσ. 38-41.

66. Χρήστου Παν., *Τὸ Ἅγιον Ὄρος - Ἀθωνικὴ Πολιτεία. Ἱστορία - Τέχνη - Ζωή*, Ἀθήνα 1987.

67. Χριστοδούλου, Μητροπολίτου Δημητριάδος (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν) «Τὸ ἠφαίστειο τοῦ ἰσλαμικοῦ - ἡ λάβα ποὺ καίει τὰ Βαλκάνια», Τὸ Βῆμα 22-11-1992, σ. Α20.

68. Τοῦ ἴδιου, «Μουσουλμανικὸ παραπέτασμα στὰ Βαλκάνια», Τὸ Βῆμα 2-5-1993, σ. Α16.

69. Τοῦ ἴδιου, «Οἱ χαμένες εὐκαιρίες γιὰ ἓναν ὀρθόδοξο ἄξονα στὰ Βαλκάνια», Τὸ Βῆμα 2-5-1993, σ. Α16.

70. Χρυσοστόμου, Μητροπολίτου Περιστερίου, «Πάπας καὶ Μακεδονικόν», ΕΑ 1-16 Ἰουλίου 1990.

71. Georgiev E. *Kiril i Metodij osnovopoliznici na slavjanskite literaturi*, Sofia 1956.

72. Grivec Fr., *Konstantin und Method, Lehrer der slaven*, Wiesbaden 1960.

73. Hahn J., *Kyrrillomethodianische Bibliographie 1939-1955*, Gravenhage 1958.

74. Il'inskij G., *Opyt sistematicezkoj Kirillo-Mefodievskoj bibliografii*, Sofia 1934.

75. Ionita V., «Cuviosu Nicodim cel' sfînti de la tismana», *sfînti Romani și Apărători al Legii Stramosesti*, București 1987, σσ. 299-305.

76. Lăzărescu E., «Nicodim de la Tismana și cultura românească», *Romanoslavica XI*, București 1965, σσ. 237-284.

77. Păcurariu Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Romane*, Galați 1996.

**ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ
ΘΡΗΣΚΕΙΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ**

ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ
(8-11 ΜΑΡΤΙΟΥ 2002)

α) Παγκόσμιο συνέδριο θρησκειῶν καὶ πολιτισμῶν

Τὸ διεθνὲς συνέδριο τοῦ Πολιτιστικοῦ Ἰδρύματος τῆς Ἱερᾶς Βασιλικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Κύκκου μὲ θέμα, Παγκόσμια συνάντηση θρησκειῶν καὶ πολιτισμῶν, στὸ Συνεδριακὸ Κέντρο Ἀρχαγγέλου, στὴ Λευκωσία τῆς Κύπρου, ἀπὸ τὶς 8-11 Μαρτίου 2002, σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόψεις σοβαρῶν ἐπιστημόνων καὶ προσωπικοτήτων, ἀποτελεῖ σταθμὸ στὴν ἐπιστήμη, τὴ θεολογικὴ σκέψη καὶ τὸν πολιτισμὸ τοῦ νησιοῦ καὶ συμβολὴ τῆς Ὁρθοδοξίας σὲ θέματα κοινωνικά, πολιτιστικά καὶ πνευματικά, ποὺ ἀπασχολοῦν τὴ σύγχρονη ἀνθρωπότητα.

Ἡ συνάντηση κορυφαίων ἐκκλησιαστικῶν ἡγετῶν τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ καθηγητῶν τῶν Ὁρθοδόξων Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, μὲ ἐκπροσώπους ἄλλων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν καὶ ἐκπροσώπους τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, τοῦ Ἰσλάμ, τοῦ Βουδισμού, τοῦ Ταοϊσμοῦ, καθὼς ἐπίσης διπλωματῶν, κορυφαίων καθηγητῶν Πανεπιστημίων – ἐπιστημόνων, συγγραφέων, ἐκπροσώπων τῆς τέχνης, τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀντιπροσώπων διεθνῶν θεσμῶν, δημοσιογράφων καὶ ξένων ἀντιπροσώπων, δείχνει τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἀγωνία τοῦ πνευματικοῦ κόσμου γιὰ τὰ σοβαρὰ προβλήματα τοῦ πλανήτη μας. Ἡ πλούσια θεματικὴ καὶ τὸ ὑψηλὸ ἐπίπεδο τῶν εἰσηγήσεων ἦταν οἱ προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἀπόλυτη ἐπιτυχία τοῦ συνεδρίου τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου.

Ἡ παρουσία ἐκπροσώπων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Θυατείρων καὶ Μεγάλης Βρετανίας κ. Γρηγόριο καὶ τὸν Ἐπίσκοπο Ρηγίου, κ. Ἐμμανουήλ, ἡ προσωπικὴ συμμετοχὴ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης Ἀφρικῆς κ. Πέτρου Ζ', μὲ ἀξιόλογη συνοδεία καὶ ἡ προσωπικὴ παρουσία τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας καὶ πάσης Ἀνατολῆς, κ. Ἰγνατίου Δ' μὲ ἀξιόλογους ἐπισκόπους, εἶναι σημαντικὸ γεγονός. Ἰδιαίτερη σημασία ἔχει ἡ συμμετοχὴ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων μὲ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Κωνσταντίνης κ. Ἀρίσταρχο καὶ τὸν Ἀρχιμανδρίτη Ἰννοκέντιο, καὶ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας μὲ τρεῖς Ἀρχιεπισκόπους, τὸν Καλούγκας καὶ Μπόροσκ Κλήμεντα, ἐκπρόσωπο τοῦ Πατριάρχου Μόσχας, τὸν Βερέισκ Εὐγένιο, Πρύτανη τοῦ Ὁρθοδόξου Θεολογικοῦ Τμήματος τῆς Ἀκαδημίας Μόσχας καὶ τὸν Τομπόσκ καὶ Τιουμέν Δημήτριο, μὲ συνοδεία κληρικῶν καὶ λαϊκῶν θεολόγων. Πρόκειται γιὰ δύο κατ' ἐξοχὴν συντηρητικὰ Πατριαρχεῖα μὲ σοβαρὲς ἐπιφυλάξεις ἀκόμη καὶ στὴ συμμετοχὴ τους στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν, τὰ ὁποῖα ὁμως κατανόησαν τὴν ἀξία αὐτῆς τῆς συνάντησης θρησκειῶν καὶ πολιτισμῶν καὶ ἤρθαν στὴν Κύπρο, ὡς σοβαροὶ καὶ υπεύθυνοι ἐκκλησιαστικοὶ ἡγέτες, γιὰ νὰ συζητήσουν βασικά θέματα, ὅπως εἶναι ἡ εἰρήνη καὶ ἡ δικαιοσύνη στὸν κόσμον, νὰ προωθήσουν καὶ νὰ καταστήσουν τὶς θρησκείες γέφυρες γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν πρόοδο, νὰ ὑπερασπιστοῦν τὴν προστασία τῆς παγκόσμιας κληρονομιάς, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας, τὴν ταυτότητα τῆς ἰδιαιτερότητας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν λαῶν. Παράλληλα, ὑπῆρχε συμμετοχὴ τῶν Πατριαρχείων Ρουμανίας καὶ Βουλγαρίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χριστόδουλος, παρὰ τὴν ἐπιθυμία του νὰ συμμετάσχει προσωπικά, δὲν μπόρεσε, ἔστειλε ὁμως σχετικὸ μήνυμα μὲ τὸν Μητροπολίτη Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ κ. Δανιήλ, γιὰτὶ ἀκόμη δὲν πραγματοποιοῦσε τὴν ἐπίσημη ἐπίσκεψή του στὴν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου. Ὁ Μητροπολίτης Δημητριάδος κ. Ἰγνάτιος συμμετεῖχε στὸ συνέδριο ὡς πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας.

Ἡ συμμετοχὴ Πρυτάνεων τῶν Ἑλληνικῶν Πανεπιστημίων, τῶν Κοσμητό-

Τοῦ
κ. **Χρήστου Κ. Οἰκονόμου,**
Καθηγητοῦ
Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ρων, Προέδρων και μεγάλου ἀριθμοῦ καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν και Θεσσαλονίκης, και καθηγητῶν τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Παντείου Πανεπιστημίου, δείχνει τὴν αἴσθηση τῆς εὐθύνης τῶν καθηγητῶν τῶν Πανεπιστημίων, μπροστὰ στὶς ραγδαῖες ἐξελίξεις τῆς ἐποχῆς μας και τὴν ἀνάγκη συμμετοχῆς και ἔκφρασης ὑπεύθυνου και σοβαροῦ θεολογικοῦ και πολιτικοῦ λόγου και ἀντίλογου στὶς προκλήσεις τοῦ 21ου αἰῶνα. Γνωρίζουν καλά οἱ συνάδελφοι ὅτι ἡ ἐπιστημονική θεολογική τους κατάρτιση και ἡ ἴδια ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία, ὅπως τονίστηκε ἀπὸ τὶς εἰσηγήσεις τους, ἔχει ὡς φυσικὸ περιβάλλον τὸν πολυπολιτισμικὸ χῶρο δράσης τῆς χριστιανικῆς ἱεραποστολῆς. Ὁ περιορισμὸς σὲ μιὰ ἐσωστρέφεια καλλιεργεῖ φανατισμὸ και μισαλλοδοξία, και πρὸ πάντων φονταμενταλιστικὴ ἐρμηνευτικὴ προσέγγιση τῆς ὀρθόδοξης παράδοσης και ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας.

Στὴν Ὁρθόδοξη Θεολογία δὲν ἔχουμε ἠθική, μὲ τὴν ἔννοια τῆς τυπικῆς προσκόλλησης στὸ γράμμα τοῦ νόμου, ἀλλὰ ἐκκλησιαστικὸ ἦθος, ὅπως σοφὰ τονίζει ὁ ἀειμνηστος Μητροπολίτης Κοζάνης κ. Διονύσιος. Ἡθικὴ ὑπάρχει και στὸν ἐθνικὸ κόσμο (φιλοσοφικὴ ἠθικὴ), ἠθικὴ ἔχουν και τὰ διάφορα θρησκευόμενα. Ἡ ἰδιαιτερότητα τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στὸν τομέα τῆς ἠθικῆς βρίσκεται στὸ ἐκκλησιαστικὸ της ἦθος. Ἐχουμε τονίσει πῶς τὸ συνέδριο δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ κάνει διάλογο δογματικὸ, οὔτε λατρευτικὴ σύναξη – συμπροσευχή, και συνεπῶς τὸ ὀρθόδοξο ἐκκλησιαστικὸ μας ἦθος ὡς συνέπεια τῶν προηγουμένων δὲν θίγεται.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ἡ σύναξη τῆς Λευκωσίας δὲν εἶχε σχέση μὲ τὸ διαθρησκειακὸ συγκρητισμὸ, ἀδόκιμο και ἀντιφατικὸ ὄρο, ἄγνωστο στὴν ἐπιστήμη τῆς ἱστορίας τῶν χρόνων τῆς Καινῆς Διαθήκης, και τῆς Θρησκευολογίας, γιατί συγκρητισμὸς, ἀπὸ τὸ ρῆμα συν-κεράννυμι, σημαίνει τὸ φαινόμενο τῆς ἀνάμιξης και συγχωνεύσεως διαφόρων θρησκευτῶν και τύπων λατρείας. Στὴ συγκεκριμένη περίπτωση οὔτε θεολογικὸς διάλογος ἔγινε σὲ ἐπίπεδο ἀνάμιξης δογματικῶν διδασκαλιῶν, οὔτε λατρευτικῆς συνάξεως μὲ σκοπὸ τὴν ἀνάμιξη τῶν διαφόρων λατρευτικῶν τελετῶν, οὔτε ἀνάμιξη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἦθους, ὡς ἀνάμιξη τοῦ τρόπου ζωῆς τῶν ἁγίων και τῶν μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας μὲ ἄλλους τρόπους ἐμπειριῶν τῶν ἄλλων θρησκευτῶν και προβολῆ κοινῶν προτύπων. Στὴν Ὁρθόδοξη Θεολογία ἐκκλησιαστικὸ ἦθος σημαίνει νέο τρόπο σκέψης, ζωῆς και προβολῆ προσώπων, προτύπων πρὸς μίμηση, ὅπως εἶναι οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας. Σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπίπεδα ἡ ὀρθόδοξη διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας παρέμεινε ἀπαρχαράκτη.

Ἡ παγκόσμια συνάντηση θρησκευτῶν και πολιτισμῶν τῆς Λευκωσίας εἶχε σκοπὸ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος τῆς παγκόσμιας εἰρήνης και ἐλευθερίας, τοῦ διεθνοῦς δικαίου και τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων τῶν λαῶν. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο ἐντάσσεται ἡ διεθνῆς ἐκστρατεία τοῦ Παγκοσμίου Βήματος τοῦ Πολιτιστικοῦ Ἰδρύματος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου γιὰ τὴν προβολὴ τοῦ ἐθνικοῦ προβλήματος τῆς Κύπρου. Καὶ πραγματικὰ ἀναδείχθηκε ὡς μείζον πρόβλημα εἰρήνης και ἐλευθερίας, διεθνοῦς δικαίου και ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ μας.

Τὸ Διεθνὲς Βῆμα εἶναι ἀποτέλεσμα κοινῆς ἀπόφασης ὅλων τῶν συνέδρων τῆς Παγκόσμιας συνάντησης θρησκευτῶν και πολιτισμῶν. Τὸ Βῆμα αὐτὸ θὰ ἀξιοποιήσει τὰ συμπεράσματα τοῦ συνεδρίου και θὰ προτείνει νέες μορφές δράσης γιὰ τὴν προάσπιση τῆς ἀγάπης, τῆς εἰρήνης, τῆς δημοκρατίας και τῆς ἐλευθερίας στὸν κόσμο. Ὁ πρωτεργάτης αὐτοῦ τοῦ λαμπροῦ συνεδρίου, Ἐπίσκοπος Κύκκου Νικηφόρος και ἡ ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ, στὴν ὁποία ἀνήκει και ὁ ὑποφαινόμενος, προχωρήσαμε ἤδη στὴν ὑλοποίηση τῶν πορισμάτων τοῦ συνεδρίου μὲ τὴν ἴδρυση «Διεθνοῦς Βήματος (Forum) Συνάντησης Θρησκευτῶν και Πολιτισμῶν», μὲ ἔδρα τὸ Πολιτιστικὸ Κέντρο τοῦ Ἀρχαγγέλου, τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου, ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Ἐπισκόπου-Ἡγουμένου. Παράλληλα, ὀρίστηκε συμβούλιο, ἀπὸ μεγάλες προσωπικότητες ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο και συγχρόνως ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ, ποὺ θὰ μελετήσει τρόπους προωθήσεως τῶν συμπερασμάτων τοῦ παγκοσμίου συνεδρίου.

β) Συμπεράσματα τοῦ διεθνοῦς συνεδρίου

Ἡ Παγκόσμια Συνάντηση Θρησκευτῶν και Πολιτισμῶν, ὀλοκλήρωσε τὶς ἐργασίες της μὲ πλήρη ἐπιτυχία σ' ἓνα πλαίσιο ὑψηλοῦ ἐπιπέδου εἰσηγήσεων και συζητήσεων, μὲ τὴ συμμετοχὴ κορυφαίων προσωπικοτήτων ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς ἐπιστήμης, τῆς θρησκείας, τοῦ πολιτισμοῦ και τῆς πολιτικῆς ἀπ' ὅλον τὸν κόσμο. Ἡ συνάντηση κατέληξε στὰ παρακάτω συμπεράσματα:

1. Ὁ διαθρησκειακὸς και διαπολιτισμικὸς διάλογος εἶναι μιὰ ἐνδιάθετη τάση σὲ ὅλες τὶς θρησκείες και τοὺς πολιτισμούς, εἶναι ἡ μόνη ὁδὸς ὄχι μόνον γιὰ τὴν πρόληψη, ἀλλὰ και γιὰ τὴ θεραπεία νοσηρῶν φαινομένων, ὅπως τοῦ φανατισμοῦ και τῆς θρησκευτικῆς μισαλλοδοξίας, ἀφ' ἑνὸς μὲν γιατί ἐπιτρέπει μιὰ νηφάλια διαδικασία ἀμοιβαίας κατανοήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ γιατί ἐνθαρρύνει μιὰ θετικὴ κίνηση πρὸς συνεργασία γιὰ τὰ

σύγχρονα προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου.

2. Χρέος κοινὸ ὄλων τῶν θρησκειῶν εἶναι ὄχι μόνον ἢ μὴ χρῆση βίας στὶς διαθρησκειακὲς τους σχέσεις, ἀλλὰ καὶ ἡ καταδίκη τῆς βίας, ἀπ' ὁποιοδήποτε καὶ ἂν προέρχεται αὐτή, ὅταν μάλιστα γίνεται καὶ ἔξ ὀνόματος τῆς θρησκείας, γιατί ἡ συνδεδεμένη μὲ θρησκευτικὸ φανατισμὸ βία ἀποτελεῖ ἔγκλημα ὄχι μόνον κατὰ τῶν ἀθῶων πιστῶν, ἀλλὰ, σὲ τελευταία ἀνάλυση, καὶ κατὰ τῆς ἴδιας τῆς θρησκείας.

3. Κοινὴ βάση γιὰ ἐποικοδομητικὸ διαπολιτιστικὸ καὶ θρησκευτικὸ διάλογο, μὲ διάθεση τὴν εὐλικρινὴ συνεργασία γιὰ τὴν ὑπέρβαση τῶν πολλαπλῶν ιδεολογικῶν, κοινωνικῶν καὶ πνευματικῶν συγχύσεων καὶ προβλημάτων τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, εἶναι ἡ κοινὴ διακήρυξη καὶ ἡ ὀλόθυμη ὑποστήριξη ὄλων τῶν θρησκειῶν ὡς ἑνὸς κοινοῦ παρονομαστῆ γιὰ τὴν προστασία τῆς εἰρήνης, τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων στὴν οἰκουμένη πολιτιστικὴ διάσταση τῶν διεθνῶν σχέσεων. Ἐδῶ, ὑπογραμμίζεται τὸ γεγονός ὅτι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ζεῖ μιὰ τραγωδία ποὺ καθιστᾷ τὴν ὑπόθεση τῆς εἰρήνης ἀναγκαία διεκδίκηση ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν θρησκειῶν. Δὲν νοεῖται εἰρήνη σὲ συνθήκες ἐξαθλίωσης, πείνας καὶ καταπίεσης.

4. Ἐπομένως, σκοπὸς τοῦ διαλόγου θρησκειῶν καὶ πολιτισμῶν εἶναι ἡ κοινὴ προβολὴ τοῦ κοινοῦ αὐτοῦ παρονομαστῆ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν ὄχι μόνον στοὺς πιστοὺς κάθε θρησκείας ἢ στὶς κυβερνήσεις τῶν κρατῶν τους, ἀλλὰ καὶ στοὺς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς, ὥστε ἡ ἔκκληση γιὰ εἰρήνη καὶ ἐλευθερία, κοινωνικὴ δικαιοσύνη καὶ προστασία τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων νὰ λειτουργήσει ὡς κίνητρο τόσο γιὰ τὴν εἰρηνικὴ διευθέτηση τῶν ὑφισταμένων κρίσεων, ὅσο καὶ γιὰ τὴν πρόληψη τῆς ἐπεκτάσεως τῶν συγκρούσεων.

5. Ἡ Θρησκεία, καίτοι δὲν εἶναι ὑπεύθυνη γιὰ τοὺς πολέμους, ἐν τούτοις συμβάλλει κατὰ τρόπο καθοριστικὸ στὴ διαμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πολέμου ἢ τῆς εἰρήνης, γι' αὐτὸ καὶ ὅταν χρησιμοποιηθεῖ ἀπὸ τὴν κρατικὴ ἐξουσία γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση συγκεκριμένων σκοπῶν, ὅπως οἱ σωβινιστικὲς ιδεολογικὲς ἐπιδιώξεις, τροφοδοτεῖ καταστάσεις μὲ θρησκευτικὸ φανατισμὸ καὶ ἀνεξέλεγκτη μισαλλοδοξία. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ του ὁ πολιτισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ παραγάγει αὐτομάτως πολιτικὲς, εἶναι, ὅμως, ἱκανὸς νὰ συμβάλει, ὥστε ἡ παγκοσμιοποίηση νὰ ἀποκτήσει μιὰ κυρίαρχη ἀνθρώπινη σφραγίδα καὶ νὰ χαρακτηριστεῖ ἀπὸ τὴ συνάντηση τῶν μεγάλων δημιουργῶν καὶ τῶν λαῶν ὄλου τοῦ κόσμου στὸ ἀνώτερο δυνατὸ ἐπίπεδο.

6. Ἡ Κύπρος, ποὺ βρίσκεται σ' ἓνα ἱστορικὰ δοκιμασμένο γεωπολιτικὸ σταυροδρόμι πολιτισμῶν, θρησκειῶν, καὶ συγκρούσεων πολιτικῆς, δηλαδὴ συμφερόντων καὶ γεωστρατηγικῶν ἀντιθέσεων, δοκιμάζεται ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια ἀπὸ τὴ βίαιη στέρηση βασικῶν πολιτιστικῶν ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς κουλτούρας, τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν. Ἡ ἀποκατάσταση τῆς ἐνότητας τῆς χώρας, τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, τῆς προστασίας τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς καὶ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ συνόλου τοῦ λαοῦ ἀποτελεῖ ἐπιταγὴ ὄχι μόνον τῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ κυρίως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἱστορίας. Ἡ ἀντιπαράθεση στὸν πόλεμο, στὸν κάθε πόλεμο, καὶ ἡ κατάφαση πρὸς τὴν εἰρήνη εἶναι μιὰ θέση ποὺ ἐνώνει ὅλους μας. Ἡ εἰρήνη αὐτή, ὄχι μόνον στὴν Κύπρο, στὴ Μέση Ἀνατολή, ἀλλὰ καὶ σὲ ὀλόκληρο τὸν κόσμο, δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ μέσα ἀπὸ ἓναν κυνικὸ συμβιβασμὸ συμφερόντων ποὺ ἐπιβάλλει ἢ ἰσχὺς τῆς παρανομίας καὶ τῆς βαρβαρότητας, ἀλλὰ μὲ τὴ δικαίωση τῆς θέλησης τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν γιὰ δικαιοσύνη καὶ αὐτοπραγμάτωση.

γ) Ἀξιολόγηση τῶν ἀποτελεσμάτων γιὰ τὴν Κύπρο καὶ τὴν Ὁρθοδοξία

Ἡ Κύπρος καὶ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὠφελήθηκαν σὲ πολλαπλὰ ἐπίπεδα ἀπὸ τὸ παγκόσμιο συνέδριο τῆς συνάντησης θρησκειῶν καὶ πολιτισμῶν τοῦ Κύκκου. Τὸ γεγονός καὶ μόνον ὅτι τόσοι εἰδικοί καὶ ἐπιστήμονες, συνολικὰ 190 ἄτομα, διανοούμενοι, πολιτικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοὶ ἡγέτες συγκεντρώθηκαν μαζί στὸ δοκιμαζόμενο νησί καὶ κατέληξαν σὲ κοινὲς ἀποφάσεις, ἀποδεικνύει ὅτι ἀναπτύσσεται μιὰ παγκόσμια δυναμικὴ, ὅπου τὰ συμπεράσματα καὶ οἱ θέσεις τοῦ συνεδρίου μὲ τὴν ἐξαγγελία τοῦ «Διεθνοῦς Βήματος» θὰ μπορέσουν νὰ προωθηθοῦν σὲ ὅλα τὰ μῆκη καὶ τὰ πλάτη τῆς ἀνθρωπότητας.

1. Ἡ Κύπρος ἀναδείχθηκε γέφυρα συναντήσεως θρησκειῶν καὶ πολιτισμῶν ἀπ' ὄλο τὸν κόσμο καὶ βρέθηκε στὸ ἐπίκεντρο τοῦ διεθνοῦς πολιτισμοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς προβολῆς τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

2. Κατόρθωσε νὰ ἀναδείξει τὸ κυπριακὸ πρόβλημα ὡς θέμα εἰρήνης καὶ ἐλευθερίας, διεθνοῦς δικαίου καὶ ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, παράλληλα μὲ τὸ θέμα τῶν Παλαιστινίων καὶ ἄλλων δοκιμαζομένων λαῶν.

3. Τονίστηκε ὁ ἀνθρωπιστικὸς καὶ συγχρόνως πολιτιστικὸς χαρακτήρας τοῦ κυπριακοῦ προβλήματος καὶ καταδείχθηκε μὲ σαφήνεια τὸ γεγονός ὅτι ὁ πολιτισμὸς τῆς Κύπρου εἶναι ἐνιαῖος, ἀπὸ τὴν Κερύνεια ὡς τὴν Πά-

φο καὶ ἀπὸ τὸ Μοναστήρι τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα ὡς τὸ Μοναστήρι τοῦ Κύκκου. Ἐπομένως, ὁ χωρισμὸς τοῦ νησιοῦ σὲ Βόρεια καὶ Νότια Κύπρο εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν βιαιοτήτων τῶν ὀρδῶν τοῦ Ἀττίλα καὶ δὲν στηρίζεται σὲ λόγους ἱστορικούς, θεολογικούς καὶ πολιτιστικούς.

4. Παράλληλα, ἀνέδειξε, μὲ πρόταση τοῦ γράφοντος, τὸ πρόβλημα τῶν 2500 ἀγνοουμένων ὡς θέμα γενοκτονίας, ὅπως ἡ γενοκτονία τῶν Ποντίων, τῶν Ἀρμενίων κ.ἄ.

5. Τὸ συνέδριο, μὲ σχετικὲς ξεναγήσεις, κατέστησε τὸ πρόβλημα τῆς εἰσβολῆς καὶ κατοχῆς τοῦ 40% τῆς Κύπρου ἀπὸ τὴν Τουρκία ὡς μεῖζον ἀνθρωπιστικὸ πρόβλημα καὶ κατόρθωσε νὰ κάνει γνωστὲς τὶς πτυχὲς τοῦ θέματος στὰ 4/5 τῶν χωρῶν τῆς γῆς.

6. Προσωπικότητες παγκοσμίου κύρους ἐνημερώθηκαν γιὰ τὸ πρόβλημά μας καὶ ἔγιναν πρεσβευτὲς στὶς πατριδες τους. Συγχρόνως κατέθεσαν τὶς ἀπόψεις τους γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἐλευθερία, τὴν ἀγάπη καὶ τὴ δικαιοσύνη, γιὰ τὴν ἰσότητα καὶ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα τῶν λαῶν ὅλου τοῦ κόσμου.

7. Ἡ Ὁρθοδοξία μὲ τὴν πληθωρικὴ ἐκπροσώπησή της ἔδειξε πὼς μπορεῖ στὴν Κύπρο νὰ διαλέγεται μὲ ἀνθρώπους τῶν θρησκειῶν καὶ τῶν πολιτισμῶν καὶ δὲν εἶναι μιὰ ἐνδοστρεφῆς, στενόκαρδη καὶ ἀρτηριοσκληρωτικὴ θρησκεία, ἀλλὰ ἀποκάλυψη τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ζωῆς μὲ τὴ δύναμη τῆς διδασκαλίας τοῦ ἐνσαρκωμένου, παθόντος, σταυρωθέντος καὶ ἀναστημένου Κυρίου τῆς δόξας, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

8. Συνέδεσε ἅμεσα τὶς θρησκείες μὲ τὸν πολιτισμὸ καὶ ἐπεσήμανε τὶς εὐθύνες τοῦ πολιτισμένου κόσμου, τῶν θρησκευτικῶν ἡγετῶν, τῶν ἐπιστημόνων καὶ διανοουμένων, τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν διπλωματῶν, τῶν δημοσιογράφων καὶ τῶν ἐκφραστῶν τῶν διεθνῶν θεσμῶν, γιὰ τὴν εἰρηνικὴ συνύπαρξη τῶν λαῶν, τὸν σεβασμὸ τῶν ἰδιαιτεροτήτων τους καὶ τῶν ἐθνικῶν τους συνόρων, τῶν παραδόσεων, τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἐθίμων τους.

9. Ἡ ἔνταξη τῆς Κύπρου στὴν Ἐνωμένη Εὐρώπη εἶναι μιὰ πορεία φυσικῆς καὶ πνευματικῆς ἐπιβίωσης τοῦ λαοῦ της. Γι' αὐτὸ, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι μέσα σὲ μιὰ πολυπολιτισμικὴ καὶ πολυθρησκειακὴ κοινωνία νὰ ζήσουμε εἰρηνικά, διατηρώντας τὴν ἰδιαιτερότητά μας, ἀλλὰ διαλεγόμενοι γιὰ ἀξίες πανανθρώπινες, πού προσφέρθηκαν ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ τὸν Χριστιανισμὸ, ὅπως εἶναι ἡ ἰσοτιμία φύλων καὶ φυλῶν, καὶ προπάντων ἡ ἀγάπη τῶν ἐχθρῶν. Τὸ συνέδριο ἀνέδειξε τὴν ἀξία τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου καὶ τὴ μοναδικότητα τοῦ κάθε ἀνθρώπου, πού ὑπερασπίζεται μὲ πάθος ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, καθὼς καὶ ὅτι ὅλα τὰ κράτη καὶ ὅλα τὰ ἔθνη εἶναι ἴσα μεταξύ

τους. Δὲν ὑπάρχουν λαοὶ ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι ὅπως δὲν ὑπάρχουν πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἔχουν διαφορετικὴ ἀξία τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δικαιοῦνται νὰ ζοῦν σ' ἓνα κόσμῳ μὲ εἰρήνη, δικαιοσύνη, ἐλευθερία καὶ ἀγάπη: «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἑλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλ. 3, 28).

10. Ὑποστηρίχθηκε ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν Προστασία τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς τῆς Κύπρου, κ. Νικόλαο Κανομή, τέως Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, καὶ ἐγκρίθηκε ὁμόφωνα ψήφισμα, σχετικὸ μὲ τὴν καταστροφὴ πολιτιστικῶν θησαυρῶν τῆς Κύπρου, καὶ πρόσφατα τοῦ Ἀφγανιστάν, πού ἀποτελοῦν μέρος τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας. Τονίστηκε ὅτι πρέπει νὰ ἀπαγορευθεῖ ἡ παράνομη διακίνηση πολιτιστικῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ ἀρχαιοκαπηλία νὰ τιμωρεῖται παραδειγματικά. Ἀκόμη, τὰ Μουσεῖα καὶ οἱ συλλέκτες προτρέπονται νὰ μὴν ἀγοράζουν κλοπιμαῖα ἀντικείμενα ἀπὸ τὴν τουρκοκρατούμενη Κύπρο καὶ ἄλλα καταδυναστευόμενα κράτη.

Τὸ παγκόσμιον συνέδριο θρησκειῶν καὶ πολιτισμῶν τοῦ Πολιτιστικοῦ Ἰδρύματος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου στέφθηκε κατὰ κοινὴ ὁμολογία ἀπὸ πλήρη ἐπιτυχία. Ἀποτελεῖ ἀναμφίβολα σταθμὸ στὸν ἐπιστημονικὸ τομέα, στὴ διαχριστιανικὴ, διαθρησκειακὴ ἐπικοινωνία τῶν λαῶν καὶ στὸν τομέα τοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ γεγονός τῆς ἰδρύσεως τοῦ «Διεθνoῦς Βήματος (Forum) Συναντήσεως Θρησκειῶν καὶ Πολιτισμῶν» δείχνει ὅτι ὁ σχεδιασμὸς δὲν ἐξαντλεῖται σὲ πρόσκαιρες σκοπιμότητες ἀλλὰ ἔχει ὄραμα, ἀγωνία καὶ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν εἰρήνη, τὴν ἐλευθερία, τὴ δικαιοσύνη καὶ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα τῶν ἀνθρώπων σ' ὁλόκληρη τὴν οἰκουμένη.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δὲν μπορεῖ νὰ παραμείνει περιορισμένη σὲ μιὰ ἐνδοστρέφεια καὶ μιὰ τοπικὴ αὐτάρκεια, ἀλλὰ ὀφείλει μέσα ἀπὸ τὰ κοινὰ προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ὁλόκληρη ἡ οἰκουμένη, νὰ ἀποτελέσει γέφυρα μεταξύ θρησκειῶν καὶ πολιτισμῶν. Εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ μιμηθεῖ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, ὁ ὁποῖος διακήρυσσε πρὸς κάθε κατεύθυνση: «*Ελεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω· καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω, τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος Θεῷ, ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους· ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω· τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω*» (Α' Κορ. 9, 19-22).

**ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ
ΤΗΣ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΣΤΙΣ ΙΕΡΕΣ ΜΟΝΕΣ**

1. Ὁ Μοναχικὸς βίος εἶναι μία ἐξαιρετὴ καὶ συντεταγμένη ἔκφραση τῆς ἐνδιάθετης ἀσκητικῆς πνευματικότητος τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία, ἰδιαίτερα στὴν ὀρθόδοξη παράδοση, ἀναδεικνύει τὴ μοναδικὴ ἀξία τῆς συνεχοῦς κοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν Θεὸ γιὰ τὴν ὀρθὴ ἐρμηνεία τῆς σχέσεώς του μετὰ τὸν κόσμον. Ἡ ἀδιάλειπτη προσευχὴ καὶ οἱ ποικίλες μορφές ἀσκητικῆς πνευματικότητος, οἱ ὁποῖες ἐκδηλώθηκαν στὴν ἱστορικὴ πορεία τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ μεμονωμένους ἀσκητὲς ἢ καὶ ἀπὸ ὀργανωμένες μοναστικὲς κοινότητες, φανερῶνουν ὄχι μόνον τὸν ἀνεξάντλητο πλοῦτον τῶν προσωπικῶν χαρισμάτων τῶν πιστῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος τῶν πνευματικῶν ἀγωνισμάτων τῆς ἀσκήσεως γιὰ τὴν κατόρθωση τῆς συνεχοῦς κοινωνίας τῶν ἀσκουμένων μετὰ τὸν Θεὸ (Ἀναχωρητισμός, Λαῦρες, Κοινοβιακὸ σύστημα, Στυλίτες, Σπηλαιῶτες, Δενδρίτες κ.λπ.)

Ἡ Ἐκκλησία ἐγκωμίασε πάντοτε ὅλες τὶς μορφές ἢ τρόπους ἔκφρασεως τῆς ἀσκητικῆς πνευματικότητος τῶν μελῶν της καὶ προέβαλε τὸν Μοναχισμό ὡς πηγὴ πνευματικῆς ἀκτινοβολίας, ὄχι μόνον γιὰ τὴν τοπικὴ, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀνὰ τὴν Οἰκουμένη Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. Εἶναι, ὁμως, χαρακτηριστικὸ ὅτι ἡ ἀκτινοβολία τῆς ἀσκητικῆς πνευματικότητος βρῆκε ἄμεση καὶ ἐντυπωσιακὴ ἀπήχηση πρῶτα στὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖο κατέστησε ἀναγκαῖα καὶ τὴν ἐπίσημη ἔκφραση τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως γιὰ τὴν ὀργανικὴ ἔνταξη τῶν ποικίλων πνευματικῶν ἀγωνισμάτων τοῦ Μοναχισμοῦ στὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας. *Ἐν τούτοις, ἡ διαδικασία αὐτὴ προκάλεσε ὀρισμένες τριβές μεταξὺ τοῦ ἐπιχώριου ἐπισκόπου καὶ τῶν μοναχῶν τῆς τοπικῆς τοῦ Ἐκκλησίας, ἀφ' ἑνὸς μὲν γιὰ τὴν μοναστικὴν κοινότητα ὀργανώθηκαν καὶ στὸν περίγυρον τῶν πόλεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ γιὰ τὴν πνευματικὴν ἀκτινοβολία στοὺς πιστοὺς ἦλθαν σὲ προστριβές μετὰ τὸ τοπικὸ ἱερατεῖο καὶ τὸν ἐπιχώριον ἐπίσκοπον. Οἱ κανόνες τῆς ἐν Γάγγρα Συνόδου (μέσα Δ' αἰῶνα) περιγράφουν ὀρισμένες ἀκραίες μορφές τῶν προστριβῶν αὐτῶν, οἱ ὁποῖες δὲν εἶναι ἄγνωστες καὶ στὴν ἐποχὴ μας.*

2. Τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως τοῦ ἐπισκόπου μετὰ τὰ μοναστήρια τῆς ἐπισκοπικῆς τοῦ περιφέρειας ἀναφερόταν ἀφ' ἑνὸς μὲν στὴν εὐλογία ἐπιθυμία τῶν μοναχῶν νὰ διαφυλάξουν τὴν ἐσωτερικὴ ἀνεξαρτησία τοῦ μοναχικοῦ τοῦ βίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ στὴν ἐπίσης εὐλογητὴ ἐπιθυμία τοῦ ἐπισκόπου νὰ ὑπαγάγη τὰ μοναστήρια στὴν ἐπισκοπικὴ του δικαιοδοσία. Ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (451) καθόρισε στὸν δ' κανόνα της τὰ αὐστηρὰ κανονικὰ ὅρια διακρίσεως τῶν ἐτερόκεντρων ἐπιθυμιῶν. *Ἔτσι, οἱ μὲν μοναχοὶ διατηροῦν τὴν πλήρη ἀνεξαρτησία τους στὴν ἐσωτερικὴ πνευματικὴ ζωὴ τῶν μοναστηρίων τους, χωρὶς, ὁμως, νὰ διαταράσσουν μετὰ τὴν δράση τους τὴν ζωὴ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, ὁ δὲ ἐπιχώριος ἐπίσκοπος ἀποκτᾷ τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκρίνη τὴν ἵδρυση τῶν μοναστηρίων καὶ νὰ ἐλέγχει κυρίως τὴν ἐκτὸς μοναστηρίων δράση τῶν μοναχῶν.* Ἔτσι, *«οἱ ἀληθῶς καὶ εἰλικρινῶς τὸν μονῆρη μετιόντες βίον τῆς προσηκούσης ἀξιούσθωσαν τιμῆς. Ἐπειδὴ δὲ τινες, τῶ μοναχικῶ κεχρημένοι προσήματι, τὰς τε Ἐκκλησίας καὶ τὰ πολιτικὰ διαταράσσουσι πράγματα, ... ἔδειξε μηδένα μὲν μηδαμοῦ οἰκοδομεῖν, μηδὲ συνιστᾶν μοναστήριον ἢ εὐκτήριον οἶκον, παρὰ γνώμην τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου· τοὺς δὲ καθ' ἑκάστην πόλιν καὶ χώραν μονάζοντας, ὑποτετάχθαι τῶ ἐπισκόπῳ καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀσπάξεσθαι καὶ προσέχειν μόνῃ τῇ νηστεία καὶ τῇ προσευχῇ, ἐν οἷς τόποις ἀπετάξαντο προσκαρτεροῦντες... Τὸν μέντοι ἐπίσκοπον τῆς πόλεως χρὴ δέουσαν πρόνοιαν ποιεῖσθαι τῶν μοναστηρίων».*

Ἡ κανονικὴ αὐτὴ ρύθμιση τῆς σχέσεως τοῦ ἐπισκόπου μετὰ τὰ μοναστήρια τῆς ἐπισκοπικῆς τοῦ περιφέρειας ὑπῆρξε ἡ καταστατικὴ βάση ὄχι μόνον τῆς μεταγενέστερης κανονικῆς παραδόσεως (κανόνες μ' - μθ' τῆς Πενθέκτης, ιζ' καὶ κ' τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, α' - ζ' τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρωτοδευτέρας Συνόδου κ.λπ.), ἀλλὰ καὶ τῆς διαχρονικῆς ἐκκλησιαστικῆς πράξεως. Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὐτὴ, τὰ μοναστήρια διατήρησαν πάντοτε τὴν ἐσωτερικὴ ἀνεξαρτησία τοῦ

μοναστικοῦ τοῦ βίου, ὁ ὁποῖος καθοριζόταν μὲν συνήθως ἀπὸ τὸ ἰδιαίτερο μοναστηριακὸ τοῦ *Τυπικόν*, ἀλλὰ πάντοτε μέσα στὰ πλαίσια τῆς καθιερωμένης κανονικῆς παραδόσεως. Τὸ *Τυπικόν* τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Στουδίου λειτούργησε πάντοτε ὡς ἀδιαμφισβήτητο πρότυπο ἐφαρμογῆς τῆς κανονικῆς παραδόσεως στὴν πράξη, γιὰ τὴν διάκριση τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοτέλειας τοῦ Μοναχισμοῦ καὶ τῆς ποιμαντικῆς «πρόνοιας» τοῦ ἐπιχωρίου ἐπισκόπου.

Ἡ ἐμμονὴ στὴν ὀρθοδοξία τῆς πίστεως, ἡ τήρηση τῆς κανονικῆς καὶ τῆς λειτουργικῆς τάξεως, ὁ σεβασμὸς τῶν καθιερωμένων ἀρχῶν τῆς μοναστικῆς παραδόσεως καὶ οἱ ἐκτὸς μοναστηρίου ἐκκλησιαστικὲς ἢ ἄλλες δραστηριότητες τῶν μοναχῶν ἀποτελοῦν τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς ποιμαντικῆς «πρόνοιας» τοῦ ἐπιχωρίου ἐπισκόπου γιὰ τὰ μοναστήρια τῆς ἐπισκοπικῆς του περιφέρειας. *Ὡστόσο, ἡ «πρόνοια» αὐτὴ ἐκφράζεται ὄχι βεβαίως μὲ ὑποκειμενικὲς ἢ αὐθαίρετες παρεμβάσεις, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐνεργοποίηση τῶν κανονικῶν διαδικασιῶν τῶν ἀρμοδίων σὲ κάθε περίπτωσι συνοδικῶν ὀργάνων, ὥστε νὰ μὴν διαταράσσεται ἡ ἐσωτερικὴ αὐτοτέλεια τῆς ἀσκήσεως ἀπὸ αὐθαίρετες ἐπεμβάσεις τοῦ ἐπιχωρίου ἐπισκόπου, οἱ ὁποῖες ἀποφασίζονται «κατὰ προσπάθειαν ἢ ἀντιπάθειαν» πρὸς τοὺς μοναχοὺς ἢ καὶ «δι' οἰκείαν φιλονεικίαν».*

3. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀνωτέρω κανονικῆς παραδόσεως καὶ ἐκκλησιαστικῆς πράξεως διαμορφώθηκε τὸ περιεχόμενο τοῦ ἀρθροῦ 39 τοῦ Καταστατικοῦ χάρτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (νόμος 590/1977) «περὶ τῶν Ἱερῶν Μονῶν», τὸ ὁποῖο ἀξιοποίησε τὰ κανονικὰ κριτήρια γιὰ τὴν ἀποκατάστασι τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοτέλειας τῶν μοναστηρίων. Εἰδικώτερα, ὁμως, μὲ τὴν κατάργηση τῆς προηγουμένης πράξεως τοῦ διορισμοῦ τοῦ ἡγουμένου καὶ τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου ἀπὸ τὸν ἐπιχώριο ἐπίσκοπο, μὲ τὴν ἀνάθεση τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀπὸ τοὺς ἐγκαταβιούντας στὴν Ἱερὰ Μονὴ μοναχοῦ, ἂν αὐτοὶ εἶναι τοῦλάχιστον πέντε (5), καὶ μὲ τὴν κατοχύρωση τῆς ἰσοβιότητος τοῦ αἵρετοῦ ἡγουμένου ἀποκαταστάθηκε ἡ θεσμικὴ ἀνεξαρτησία τῆς ἐσωτερικῆς ὀργανώσεως, διοικήσεως καὶ λειτουργίας τῶν μοναστηρίων, συμφώνως πρὸς τοὺς Ἱεροὺς Κανόνες καὶ τοὺς μοναστικούς θεσμούς (ἀρθρο 39, παρ. 5). Χωρὶς αἶρετὸ καὶ ἰσόβιο ἡγούμενο, ἢ μᾶλλον μὲ διοριζόμενο ἀπὸ τὸν ἐπιχώριο ἐπίσκοπο ἡγούμενο, θὰ ἦταν ἀδύνατη ἡ ὁποιαδήποτε μορφή κατοχυρώσεως τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοτέλειας τῶν μοναστηρίων. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ὀρίζεται ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου, ὁ ὁποῖος ἀφήνεται στὴ διακριτικὴ εὐχέρεια τῶν μοναχῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, ὅπως καὶ ἡ σύνταξι τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Κανονισμοῦ, ἥτοι χωρὶς τὴν ὁποιαδήποτε παρέμβασι τοῦ ἐπιχωρίου ἐπισκόπου.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ διατυπώθηκαν ὅλες οἱ σχετικὲς

διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 39, ἀπὸ τὶς ὁποῖες σημαντικώτερες εἶναι οἱ διατάξεις τῶν παραγράφων 1, 4 καὶ 6: «1. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ εἶναι θρησκευτικὸν καθίδρυμα διὰ τὴν ἄσκησιν τῶν ἐν αὐτῇ ἐγκαταβιούντων ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, συμφώνως πρὸς τὰς μοναχικὰς ἐπαγγελίας καὶ τοὺς περὶ μοναχικοῦ βίου Ἱεροῦς Κανόνες καὶ παραδόσεις τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας... 4. Τὰ τῆς ὀργανώσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ πνευματικοῦ βίου καὶ τὰ τῆς διοικήσεως τῆς Μονῆς καθορίζονται ὑπὸ τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου, συμφώνως πρὸς τοὺς Ἱεροὺς κανόνες, τὰς μοναχικὰς παραδόσεις καὶ τοὺς νόμους τοῦ κράτους, δι' ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ, δημοσιευομένου διὰ τοῦ Δελτίου “Ἐκκλησία”... 6. Ὁ Μητροπολίτης ἀσκεῖ ἐπὶ τῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ τὴν κατὰ τοὺς Ἱεροὺς κανόνες πνευματικὴν ἐποπτείαν...» (ἀρθρο 39, παρ. 1, 4, 6).

Οἱ συνήθεις σκόπιμες παρερμηνεῖες καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὰς τοῦ κρίσιμου ὅρου «πνευματικὴ ἐποπτεία», γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ ἐπιχωρίου ἐπισκόπου μὲ τὰ μοναστήρια καὶ ἀντιστρόφως, κατέστησαν ἀναγκαῖα τὴν *ἐξαντλητικὴν περιγραφή* στὸ ἀρθρο 39, παρ. 6 τοῦ περιεχομένου τοῦ συγκεκριμένου ὅρου, ὁ ὁποῖος καλύπτει μόνον τὰ ρητῶς ἀναγραφόμενα κανονικὰ δικαιώματα τοῦ ἐπιχωρίου ἐπισκόπου, ἥτοι: «διὰ τὴν κανονικὴν μνημόνευσιν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις, τὴν χειροθεσίαν τοῦ ἡγουμένου, τὴν ἐγκρισιν τῆς κουρᾶς τῶν μοναχῶν, τὴν ἀνάκρισιν τῶν κανονικῶν παραπτώματων, τὴν μέριμναν διὰ τὴν κατὰ τοὺς Ἱεροὺς κανόνες λειτουργίαν τῆς Μονῆς καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς νομιμότητος τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως αὐτῆς».

4. Συνεπῶς, ὑπὸ τὴν ἔννοια αὐτῆ, ὁ ὅρος «πνευματικὴ ἐποπτεία» περιορίζει τὴν εὐχέρεια παρεμβάσεων τοῦ ἐπιχωρίου ἐπισκόπου στὴν ἐσωτερικὴ λειτουργία τῆς Μονῆς μόνον σὲ περιπτώσεις ἐπιβεβαιωμένων ἀντικανονικῶν πράξεων τῶν μοναχῶν ἢ παρεκκλίσεων στὴ νομιμότητα τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῆς Μονῆς. Ὡστόσο, οἱ παρεμβάσεις τοῦ ἐπιχωρίου ἐπισκόπου, τόσο γιὰ ἀντικανονικὲς πράξεις, ὅσο καὶ γιὰ διαχειριστικὲς ἀνωμαλίες δὲν μποροῦν νὰ αἰτιολογηθοῦν, ἂν δὲν συνεπάγονται παραπομπὴ τῶν ὑπευθύνων μοναχῶν στὰ ἀρμόδια ὄργανα τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοσύνης. *Ἡ συνήθης τάσι ὀρισμένων ἐπιχωρίων ἐπισκόπων νὰ ἐρμηνεύουν τὸν ὅρο «πνευματικὴ ἐποπτεία» ὑπὸ τὴν ἔννοια τῆς «ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας», ἢ ὁποῖα ἀσκεῖται στὶς ἐνορίες εἶναι καταχρηστικὴ, ἀφοῦ παραθεωρεῖ τὴν κανονικὴν παράδοσι γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ αὐτοτέλεια τοῦ μοναχικοῦ βίου. Καταχρηστικὴ εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ συνήθης ὑποστήριξι τῆς ἐρμηνείας αὐτῆς μὲ ἄσχετη πρὸς τὸ ζήτημα ἐκκλησιολογικὴ ἀρχὴ γιὰ τὴ σχέση ἐπισκόπου καὶ τοπικῆς ἐκκλησίας, ὅπως αὐτὴ προβάλλεται στὴν πατερικὴ παράδοσι, ἀφοῦ τὰ μοναστήρια δὲν εἶναι ἐνορία.*

Δυνατότητα ἀσκήσεως διώξεως κληρικοῦ διὰ παράπτωμα, ὅταν ὁ καταγγέλλων τοῦτο προσάγει, ὡς μόνον ἀποδεικτικὸν μέσον κασσέτα περιέχουσα συνομιλίαν μαγνητοφωνημένην ἐν ἀγνοίᾳ καὶ χωρὶς τὴν συγκατάθεση τῶν συνομιλούντων.

A

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

Μὲ τὸ ἀπὸ 15 Ἀπριλίου 2002 ἔγγραφον τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου κ. Νικοδήμου Γκατζιρούλη διατυπώνεται κατηγορία εἰς βάρος ἐν ἐνεργείᾳ Μητροπολίτου τῆς ἐν Ἑλλάδι Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ζητεῖται ἡ ἀσκήσις διώξεως κατὰ τοῦ ἐν λόγῳ Μητροπολίτου σύμφωνα μὲ τὸν ΟΔ' Κανόνα τῶν Ἀποστόλων καὶ τὸ ἄρθρο 143 τοῦ Ν. 5383/1932 «Περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καὶ τῆς ἐνώπιον αὐτῶν διαδικασίας», «πρὸς διαφύλαξιν οὐσιώδους δημοσίου συμφέροντος» καὶ εἰδικότερον, διότι «διασύρεται» λόγῳ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῆς τοῦ ἐν λόγῳ Μητροπολίτου τὸ Σῶμα τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἀναφέρεται εἰς τὸ ὡς ἄνω ἔγγραφον. Ἡ ἔγγραφος αὐτὴ καταγγελία συνοδεύεται ὑπὸ κασσέτας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει ἀποτυπωθεῖ διὰ μαγνητοφωνήσεως συνομιλία τοῦ ὡς ἄνω Μητροπολίτου μετὰ ἀγνώστου προσώπου, διὰ τῆς ὁποίας συνομιλίας μαρτυρεῖται ἡ ὑπαρξὴ τῶν καταγγελλομένων ἀνόμων σχέσεων. **Οὐδὲν στοιχεῖον, ὅμως, προσάγεται ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ-μηνυτοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου νὰ προκύπτῃ ὅτι ἡ μαγνητοφώνησις τῆς ἐν λόγῳ συνομιλίας ἐγένετο ἐν γνώσει καὶ τῇ συγκαταθέσει τῶν συνομιλούντων καὶ συνεπῶς ἡ μαγνητοφωνημένη κασσέτα, ὡς ἀποδεικτικὸν μέσον, ἀπεκτίθη κατὰ τρόπον «ἀθέμιτον» στοιχειοθετουμένου ποινικοῦ ἀδικήματος** (ἄρθρον 370 Α', παρ. 1-2 Π.Κ.).

Τίθεται συνεπῶς τὸ ζήτημα, ἐὰν εἶναι δυνατόν κατὰ νόμον (ἄρθρον 143 Ν. 5383/32) νὰ ἀσκηθῇ, κατόπιν ἀνακρίσεως, διώξις κατὰ τοῦ ἐν λόγῳ Μητροπολίτου ἐνώπιον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συνοδικοῦ Δικαστηρίου μὲ μόνον ἀποδεικτικὸν μέσον τὴν ἐν λόγῳ κασσέταν, ἡ ὁποία, ὡς ἐλέχθη, ἀπεκτίθη κατὰ τρόπον «ἀθέμιτον». Οὐδὲν ἄλλο ὅμως ἀποδεικτικόν, πλὴν τῆς ἐν λόγῳ κασσέτας, μέσον προσάγει ἢ ἐπικαλεῖται ὁ ὡς ἄνω μηνυτής.

B

Κατὰ τὸ ἄρθρον 370 Α' τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος (Π.Κ.):

1. Ὅποιος ἀθέμιτα παγιδεύει ἢ μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο παρεμβαίνει σὲ τηλεφωνικὴ σύνδεσις ἢ συσκευὴ μὲ σκοπὸ νὰ πληροφορηθῇ ἢ νὰ μαγνητοφωνήσῃ τὸ περιεχόμενον τηλεφωνικῆς συνδιαλέξεως μεταξὺ τρίτων τιμωρεῖται μὲ φυλάκιση. Ἡ χρησιμοποίησις ἀπὸ τὸ δρᾶστη τῶν πληροφοριῶν ἢ μαγνητοταινιῶν ποὺ ἀποκτήθηκαν μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο θεωρεῖται ἐπιβαρυντικὴ περίπτωσις.

2. Ὅποιος ἀθέμιτα παρακολουθεῖ μὲ εἰδικὰ τεχνικὰ μέσα ἢ μαγνητοφωνεῖ προφορικὴ συνομιλία μεταξὺ τρίτων ποὺ δὲν διεξάγεται δημόσια ἢ μαγνητοσκοπεῖ μὴ δημόσιες πράξεις τρίτων, τιμωρεῖται μὲ φυλάκιση. Μὲ τὴν ἴδια ποινὴ τιμωρεῖται καὶ ὁποιος μαγνητοφωνεῖ ἰδιωτικὴ συνομιλία μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τρίτου χωρὶς τὴ συναίνεσις τοῦ τελευταίου. Τὸ δεύτερον ἐδάφιο τῆς παραγράφου 1 τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ ἐφαρμόζεται καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσις.

3. Μὲ φυλάκιση τιμωρεῖται ὁποιος κάνει χρῆσιν τῶν πληροφοριῶν ἢ τῶν μαγνητοταινιῶν ἢ τῶν μαγνητοσκοπήσεων ποὺ ἀποκτήθηκαν μὲ τοὺς τρόπους ποὺ προβλέπονται στὶς παραγράφους 1 καὶ 2 τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ.

4. Ἡ πράξις τῆς παραγράφου 3 δὲν εἶναι ἄδικη, ἂν ἡ χρῆσις ἔγινε ἐνώπιον ὁποιοδήποτε δικαστηρίου, ἀνακριτικῆς ἢ ἄλλης δημόσιας ἀρχῆς γιὰ τὴ διαφύλαξιν δικαιολογημένου συμφέροντος ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ διαφυλαχθῇ διαφορετικᾶς

Τοῦ

κ. Ἀναστασίου Ν. Μαρίνου,
Δρος Ν.

Ἐπιτ. Ἀντιπροέδρου τοῦ Σ.τ.Ε.

καὶ ἰδίως σὲ ποινικὸ δικαστήριον γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τοῦ κατηγορουμένου καὶ γενικὰ ἂν ἡ χρῆση ἔγινε γιὰ τὴν ἐκπλήρωση καθήκοντος τοῦ κατηγορουμένου ἢ γιὰ τὴ διαφύλαξη ἔννομου ἄλλου δικαιολογημένου οὐσιώδους δημοσίου συμφέροντος.

Ἐξ ἄλλου, ἐνῶ μὲ τὴν παρ. 1 τοῦ ἄρθρου 177 τοῦ Κώδικος Ποινικῆς Δικονομίας (ΚΠΔ) θεσπίζεται ἡ ἀρχὴ τῆς ἠθικῆς ἀποδείξεως, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίαν: «οἱ δικαστὲς δὲν εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἀκολουθοῦν νομικοὺς κανόνες ἀποδείξεων», ὅλως κατ' ἐξαίρεσιν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς μὲ τὴν παράγραφον 2 τῆς αὐτῆς διατάξεως ὀρίζεται ὅτι:

«Ἀποδεικτικὰ μέσα, ποὺ ἔχουν ἀποκτηθεῖ μὲ ἀξιόποινες πράξεις ἢ μέσῳ αὐτῶν, δὲν λαμβάνονται ὑπόψη γιὰ τὴν κήρυξη τῆς ἐνοχῆς, τὴν ἐπιβολὴ ποινῆς ἢ τὴν λήψη μέτρων καταναγκασμοῦ, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται γιὰ κακουργήματα ποὺ ἀπειλοῦνται μὲ ποινὴ ἰσοβίας κάθειρξης καὶ ἐκδοθεῖ γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ εἰδικὰ αἰτιολογημένη ἀπόφαση τοῦ δικαστηρίου. Μόνῃ ἢ ποινικῇ, ὅμως, διώξη τῶν ὑπαίτιων τῶν πράξεων αὐτῶν δὲν ἐμποδίζει τὴν πρὸοδο τῆς δίκης».

Γ

Ἀπὸ τὸ συνδυασμὸ τῶν ὡς ἄνω διατάξεων συνάγεται ὅτι ἀποδεικτικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀποκτηθεῖ διὰ πράξεως ποινικῶς κολασίμου (ἀξιοποίηση), ἀπαγορεύεται νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν γιὰ «τὴν κήρυξη τῆς ἐνοχῆς, τὴν ἐπιβολὴ ποινῆς ἢ τὴ λήψη μέτρων καταναγκασμοῦ», μὲ μόνῃ ἐξαίρεση τὰ κακουργήματα γιὰ τὰ ὁποῖα ἀπαιτεῖται ποινὴ ἰσοβίου κάθειρξεως καὶ ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι θὰ ἐκδοθῇ «εἰδικὰ αἰτιολογημένη» ἀπόφαση τοῦ δικαστηρίου, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου προσάγεται τὸ παρανόμως, κατὰ τὰ ἐκτεθέντα, ἀποκτηθὲν ἀποδεικτικὸν μέσον. Ἡ ἀπαγόρευση εἶναι ἀπόλυτα διατυπωμένη καὶ ἀφορᾷ τὴν «κήρυξη ἐνοχῆς» καὶ τὴν «ἐπιβολὴ» ποινῆς ἢ «τὴ λήψη ἀναγκαστικῶν μέτρων». Ἐν ὄψει δὲ τῆς ὡς ἄνω, ἀπολύτου καὶ γενικῆς διατυπώσεώς της, πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι ἀφορᾷ καὶ τὴν ἄσκησιν ποινικῆς διώξεως ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἐφ' ὅσον τὸ ἀποδεικτικὸν αὐτὸ μέσον δὲν ἐπιτρέπεται, κατὰ νόμον, νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν «κήρυξη ἐνοχῆς», πολλῶ μᾶλλον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν ἄσκησιν ποινικῆς διώξεως, ἢ ὁποῖα δὲν θὰ εἶχε νόημα ἐφ' ὅσον δὲν θὰ εἶναι δυνατόν, κατὰ νόμον, νὰ ὀδηγήσῃ εἰς «κήρυξη ἐνοχῆς» μὲ βάση μόνον τὸ «ἀθέμιτον» κατὰ τὰ ὡς ἄνω ἀποδεικτικὸν μέσον.

Ἐάν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὡς ἄνω «παρανόμως» ἀποκτηθὲν ἀποδεικτικὸν μέσον, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἀποδεικτικὰ

μέσα νομίμως ἀποκτηθέντα, δύνανται βεβαίως αὐτὰ νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν πρὸς ἄσκησιν ποινικῆς διώξεως καὶ τιμωρίαν αὐτοτελῶς χωρὶς τοῦτέστιν συνεκτίμησή τους μὲ τὸ «παρανόμως» ἀποκτηθὲν μέσον.

Ἐξ ἐτέρου, ἡ ἀποτύπωσις διὰ μαγνητοφωνήσεως ὑπὸ τρίτου τινὸς τῆς συνομιλίας δύο προσώπων ἐν ἀγνοίᾳ τους καὶ χωρὶς τὴν συγκατάθεσή τους εἶναι πρῶξις ἀξιόποινη σύμφωνα μὲ τὴν πρώτην τῶν ὡς ἄνω διατάξεων καὶ συνεπῶς ἰσχύουν ὡς πρὸς αὐτὴν τὰ ἀμέσως ἀνωτέρω ἐκτεθέντα ὡς πρὸς τὸ ἐπιτρεπτὸν ἢ μὴ λήψεως τῆς ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου δίκην.

Ἐν ὄψει τῶν ἀνωτέρω, ἡ κατὰ παράβασιν τῶν ὡς ἄνω διατάξεων λήψις ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου παρανόμου ἀποδεικτικοῦ μέσου, ἥτοι μέσου ἀποκτηθέντος δι' ἀξιοποίησης πράξεως, ὡς εἶναι π.χ. καὶ ἡ ὡς ἄνω κασσέτα, δημιουργεῖ ἀπόλυτον ἀκυρότητα καὶ συνιστᾷ λόγον ἀναίρεσεως τῆς ἀποφάσεως τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου (βλ. Ἄρειος Πάγος 9/1994).

Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἰσχύουν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ποινικὴν δίκην. Καὶ ἐρωτᾶται: Ἰσχύουν ἄραγε καὶ ἐνώπιον τῶν ἄλλων δικαστηρίων, δηλαδὴ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν διοικητικῶν;

Ἡ ἀπαγόρευση λήψεως ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου ἀποδεικτικοῦ μέσου ἀποκτηθέντος δι' ἀξιοποίησης πράξεως ἔχει ὡς δικαιολογίαν τὴν ἀποδοκιμασίαν τῆς Πολιτείας πρὸς τὴν παράνομον καὶ ποινικῶς κολάσιμη ἀπόκτησιν τοῦ ἀποδεικτικοῦ μέσου, ἰδίως μάλιστα τὴν ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν συνομιλούντων μαγνητοφώνηση τῆς συνομιλίας των, ἢ ὁποῖα προσβάλλει βάνανυσα τὴν ἰδιωτικὴν τους ζωὴν καὶ τὴν ἀξίαν των ὡς προσώπων.

Ἐπὶ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἢ ὡς ἄνω ἀπαγόρευση ἔχει μορφήν γενικῆς ἀρχῆς τοῦ δικαίου ἀποδοκιμαζούσης τὴν ἀξιοποίησην ἐνέργειαν καί, συνεπῶς, ἐφαρμόζεται ἐπὶ παντὸς δικαστηρίου καὶ παντὸς ὄργανου τῆς Δημοσίας Διοικήσεως, ἰδίως δὲ ὄργανων πειθαρχικοῦ χαρακτῆρος τόσο στὸν χῶρον τοῦ Δημοσίου ὅσο καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ Δικαίου.

Ἡ ἐρμηνεία αὐτὴ ἐνισχύεται καὶ διὰ τῆς παραγράφου 4 τοῦ ἄρθρου 370 Α', ἢ ὁποῖα κάνει λόγο περὶ χρήσεως «ἐνώπιον ὁποιοῦδήποτε δικαστηρίου, ἀνακριτικῆς ἢ ἄλλης δημοσίας ἀρχῆς» καὶ ἐν συνεχείᾳ χρησιμοποιεῖ τὴν ἔκφραση «καὶ ἰδίως σὲ ποινικὸ δικαστήριον», τοῦθ' ὅπερ σημαίνει ὅτι ὁ νομοθέτης ἔχει ὑπ' ὄψιν του ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ ἐπιτρεπτοῦ ἢ μὴ λήψεως ὑπ' ὄψιν ἀποδεικτικοῦ μέσου, ἀποκτηθέντος κατὰ «παράνομον» τρόπον, εἶναι δυνατόν νὰ ἀνακύψῃ καὶ ἐνώπιον μὴ ποινικοῦ δικαστηρίου ἢ ἐνώπιον «ἄλλης» δημοσίας ἀρχῆς.

Συμπέρασμα 1ον

Μαγνητοφώνηση τηλεφωνικῆς συνομιλίας, διὰ τοῦ κειμένου τῆς ὁποίας ἀποδεικνύονται σεξουαλικαὶ σχέσεις καὶ δὴ ὁμοφυλοφιλικαὶ Μητροπολίτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετ' ἀγνώστου προσώπου ἀποτυπωμένη εἰς κασσέταν, τῆς μαγνητοφωνήσεως γενομένης ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν συνομιλητῶν, δὲν ἐπιτρέπεται, κατ' ἀρχήν, νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῆς Δ.Ι.Σ. προκειμένου νὰ ἀσκηθῆ εἰς βάρος τοῦ ἐν λόγῳ Μητροπολίτου κατ' ἄρθρον 143 τοῦ Ν. 5383/1932 δίωξις ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου δι' Ἀρχιερεῖς Δικαστηρίου.

Δ

Ὁ προβληματισμός, ὅμως, δὲν τερματίζεται εἰς τὸ σημείον αὐτό. Ὑπάρχει, λόγῳ τῆς διατυπώσεως τῶν ἐν ἀρχῇ μνημονευομένων διατάξεων, περαιτέρω πρόβλημα.

Πράγματι, ἐνῶ κατὰ τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 370Α τοῦ Π.Κ. ἡ χρήση τῆς «παρὰ νόμου» κασσέτας εἶναι πράξις ἀξιόποινος, ἡ παρὰ γράφος 4 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου ὁρίζει ὅτι κατ' ἐξαίρεση ἡ πράξις τῆς παραγράφου 3 αὐτοῦ, δηλαδή ἡ χρησιμοποίηση μαγνητοταινίας ἀποκτηθείσης «παρὰ νόμου» κατὰ τὰ ἐκτεθέντα «δὲν εἶναι ἄδικη» σὲ τρεῖς περιπτώσεις, οἱ ὁποῖες ρητῶς ἀναφέρονται στὴν ἐν λόγῳ διάταξη.

Ἐξ ἴδωμεν ποιές εἶναι οἱ ἐν λόγῳ περιπτώσεις. Οἱ δύο ἐξ αὐτῶν εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) Ὄταν ἡ χρήση τῆς «παρὰ νόμου», κατὰ τὰ ἐκτεθέντα, ἀποκτηθείσης μαγνητοταινίας ἐγένετο γιὰ νὰ διαφυλαχθῆ «δικαιολογημένο συμφέρον τοῦ κατηγορουμένου πὺν δὲν μπορούσε νὰ διαφυλαχθῆ διαφορετικὰ καὶ ἰδίως σὲ ποινικὸ δικαστήριον γιὰ τὴν ὑπεράσπισή του» καὶ

2) Ὄταν ἡ χρήση ἔγινε «γενικὰ γιὰ τὴν ἐκπλήρωση καθήκοντος τοῦ κατηγορουμένου».

Καὶ στὶς δύο αὐτὲς περιπτώσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες ἡ χρήση τῆς κασσέτας δὲν εἶναι ἄδικη ὑπάρχει στενὸς σύνδεσμος μετὰ τῆς «παρὰ νόμου» κασσέτας καὶ «κάποιου» κατηγορουμένου, ὁ ὁποῖος, καίτοι κάνει χρήση αὐτῆς, ἐν τούτοις δὲν διαπράττει ποινικὸν ἄδίκημα, ἀφοῦ σ' αὐτὲς τὶς δύο περιπτώσεις ἡ χρήση τῆς κασσέτας «δὲν εἶναι ἄδικη» σύμφωνα μετὰ τὴν ὡς ἄνω διάταξη.

Πρόβλημα, ὅμως, ὑπάρχει διὰ τὴν ὑπὸ τῆς ὡς ἄνω διατάξεως (ἄρθρ. 370Α παρ. 4) προβλεπομένην τρίτην περίπτωσιν.

Πράγματι, ἡ ὡς ἄνω διάταξη ὁρίζει ὅτι ἡ χρήση «παρὰ νόμου», κατὰ τὰ ἄνω, κασσέτας «δὲν εἶναι ἄδικη», ὅταν ἔγινε «γιὰ τὴν διαφύλαξη ἐννόμου ἢ ἄλλου δικαιο-

λογημένου οὐσιώδους δημοσίου συμφέροντος».

Στὴν περίπτωση αὐτὴ ἡ διάταξη δὲν συνδέει τὴν «χρήση» τῆς «παρὰ νόμου» κασσέτας, ὅπως στὶς προηγουμένες περιπτώσεις, μετὰ κάποιον κατηγορούμενον, ἀλλὰ ἀναφέρεται γενικῶς σὲ κάποιον «ἐννομο ἢ ἄλλο δικαιολογημένο οὐσιώδες δημοσίον συμφέρον», χωρὶς κανένα συσχετισμὸν πρὸς συγκεκριμένο κατηγορούμενον.

Στὴν περίπτωση αὐτὴ, ὅταν δηλαδή τίθεται ζήτημα τοιούτου «δημοσίου συμφέροντος», πᾶς τις δύναται νὰ κάμει χρήση τοιαύτης «παρὰ νόμου» κασσέτας χωρὶς ἢ χρήση αὐτὴ νὰ ἀποτελῆ ἀξιόποινον πράξις. Ἡ χρήση καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση «δὲν εἶναι ἄδικη».

Συμπέρασμα 2ον

Μὲ ὅσα ἀνωτέρω εἰς τὸ προηγουμένον ὑπὸ στοιχεῖον Γ' τμήμα τῆς παρουσίας ἐξετέθησαν διευκρινίσθη πότε δὲν εἶναι ἄδικη ἡ χρήση κασσέτας ἀποκτηθείσης μετὰ ἀξιόποινον πράξις.

Μὲ τὴν διάταξη δηλαδή τῆς παραγράφου 4 τοῦ ἄρθρου 370 Α' τοῦ Π.Κ. αἴρεται μόνον ὁ ἄδικος χαρακτήρας τῆς χρήσεως μιᾶς «ἀξιόποινου» μαγνητοφωνήσεως. Ὁ ἄδικος, ὅμως, χαρακτήρας, δηλαδή «τὸ ἀξιόποινον» τῆς ἴδιας τῆς μαγνητοφωνήσεως δὲν θίγεται. Ἡ μαγνητοφώνηση δηλαδή ἐξακολουθεῖ, ἐφ' ὅσον ἐγένετο κατὰ τρόπον «ἀθέμιτον», ὅπως ὁρίζει τὸ ἄρθρον 370 Α τοῦ Π.Κ., νὰ εἶναι «ἀξιόποινη», ἔστω καὶ ἐὰν ἡ χρήση τῆς δὲν εἶναι ἀξιόποινη στὶς τρεῖς ὡς ἄνω περιπτώσεις.

Τίθεται οὕτω περαιτέρω τὸ ἐξῆς ζήτημα: Ἐφ' ὅσον στὶς τρεῖς ὡς ἄνω περιπτώσεις ἡ χρήση τῆς «παρὰ νόμου» κασσέτας δὲν εἶναι ἀξιόποινος, μήπως τὸ ὁποιοδήποτε δικαστήριον ἢ ἡ ἄλλη δημοσία ἀρχὴ μπορούσιν νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν τοὺς τὴν παρὰ νόμου κασσέτα καὶ νὰ ἀσκήσουν, μετὰ βάση αὐτὴν, τὴν ἀρμοδιότητά τους π.χ. νὰ ἀσκήσουν δίωξις κατὰ συγκεκριμένου προσώπου;

Ἐν προκειμένῳ, θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ὑποστηριχθοῦν δύο ἀπόψεις:

1. Ἐφ' ὅσον αἴρεται τὸ ἀξιόποινον τῆς «χρήσεως» τῆς κατ' ἀξιόποινον τρόπον «ἀποκτηθείσης» τῆς κασσέτας, ἄρα ἡ κασσέτα αὐτὴ, καίτοι ἀποκτηθεῖσα κατὰ τρόπον ἀξιόποινον, νομίμως λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τοῦ ὁποιοδήποτε δικαστηρίου ἢ ἄλλης ἀρχῆς, δηλαδή ἡ ἄρση τοῦ ἀξιόποινου τῆς χρήσεως συνεπάγεται καὶ τὴν ἄρση τοῦ ἀξιόποινου τῆς μαγνητοφωνήσεως τῆς κασσέτας.

Ἐπὶ τὴν ἐκδοχὴν αὐτὴν ἡ Δ.Ι.Σ. δύναται νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ὡς ἄνω, «κατ' ἀξιόποινον τρόπον», ἀποκτηθείσαν κασσέταν, διὰ τῆς ὁποίας μαρτυροῦνται ὁμοφυλοφιλικὲς σχέσεις Μητροπολίτου τῆς ἐν Ἑλλάδι

Ἐκκλησίας μετὰ ἀγνώστου προσώπου, διότι ὁ ἀποστείλας τὴν κασσέταν αὐτὴν εἰς τὴν Δ.Ι.Σ. ἰσχυρίζεται ὅτι **λόγοι δημοσίου συμφέροντος, ἀφορῶντος τὸ κῆρος τῆς Ἐκκλησίας** ἐπιβάλλουν τὴν δίωξη τοῦ συγκεκριμένου Μητροπολίτου, καὶ ἄρα ἐφ' ὅσον ἡ ἀποστολὴ (χρήση) τῆς κασσέτας δὲν συνιστᾷ ἐν προκειμένῳ ἀξιόποινον πράξη, δύναται ἡ Δ.Ι.Σ. νὰ τὴν λάβῃ ὑπ' ὄψιν τῆς, **διότι ἡ ἄρση τοῦ ἀξιοποίνου τῆς χρήσεως αὐτῆς συνεπάγεται καὶ τὴν ἄρση τοῦ ἀξιοποίνου τοῦ τρόπου ἀποκτήσεώς τῆς.**

2. Κατ' ἄλλην ἄποψιν, ἡ παράγραφος 4 τοῦ ἄρθρου 370 Α' τοῦ Π.Κ. αἶρει ἀπλῶς, στίς τρεῖς ὡς ἄνω περιπτώσεις, τὸ ἀξιοποινον **τῆς χρήσεως τῆς κασσέτας ὄχι ὅμως καὶ τὸ ἀξιοποινον τοῦ τρόπου ἀποκτήσεώς τῆς** καὶ συνεπῶς, ἐφ' ὅσον ἡ μαγνητοφώνηση ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀξιόποινη, ἡ κασσέτα δὲν εἶναι ἐπιτρεπτόν νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῆς Δ.Ι.Σ. γιὰ νὰ ἀσκηθῇ εἰς βάρος τοῦ συγκεκριμένου Μητροπολίτου δίωξη ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου καὶ δοθέντος ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἀποδεικτικὸν μέσον προσάγει ἢ ἐπικαλεῖται ὁ καταγγέλλας ἢ ὑπόθεσις πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὸ ἀρχεῖον μὴ ἔχοντος πλέον ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 143 τοῦ Ν. 5383/32.

Προσωπικῶς συντάσσομαι μὲ τὴν δευτέραν ἄποψιν, διότι θεωρῶ ὅτι ἡ ἄρση τοῦ ἀδίκου (ἀξιοποίνου) μιᾶς πράξεως δὲν μπορεῖ νὰ συνάγεται ἐμμέσως, ἀλλὰ πρέπει νὰ θεσπίζεται ρητῶς. Ἄλλωστε, δὲν τίθεται ἐν προκειμένῳ ζήτημα ἐφαρμογῆς, κατ' ἄρθρον 7 τοῦ Συντάγματος, ἐπιεικέστερου ποινικοῦ νόμου, διότι πρόκειται περὶ δύο διαφορετικῶν πράξεων (μαγνητοφώνηση καὶ χρήση), δράστες τῶν ὁποίων πιθανὸν νὰ εἶναι διαφορετικὰ πρόσωπα.

Ἦχθημεν εἰς τὸ ὡς ἄνω συμπέρασμα ἐρμηνεύοντες τὰς διατάξεις τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος καὶ τοῦ Κώδικος Ποινικῆς Δικονομίας. Εἰς τὸ αὐτό, ὅμως, συμπέρασμα καταλήγομεν ἐρμηνεύοντες καὶ ὀρισμένας διατάξεις τοῦ Συντάγματος καὶ εἰδικότερον ἀγόμεθα εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα ὡς ἑξῆς:

Κατὰ τὸ ἄρθρον 9 τοῦ Συντάγματος «...ἡ ιδιωτικὴ καὶ οἰκογενειακὴ ζωὴ τοῦ ἀτόμου εἶναι ἀπαραβίαστη...», κατὰ δὲ τὸ ἄρθρο 19: «1. Τὸ ἀπόρρητο τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῆς ἐλεύθερης ἀνταπόκρισης ἢ ἐπικοινωνίας μὲ ὅποιονδήποτε ἄλλο τρόπο εἶναι ἀπόλυτα ἀπαραβίαστο. Νόμος ὀρίζει τίς ἐγγυήσεις, ὑπὸ τίς ὁποῖες ἡ δικαστικὴ ἀρχὴ δὲν δεσμεύεται ἀπὸ τὸ ἀπόρρητο γιὰ λόγους ἐθνικῆς ἀσφαλείας ἢ γιὰ διακρίβωση ἰδιαίτερα σοβαρῶν ἐγκλημάτων».

Ἀπὸ τὸ συνδυασμὸ τῶν ὡς ἄνω διατάξεων συνάγεται σαφῶς ὅτι μαγνητοφώνηση τῆς τηλεφωνικῆς ἢ ἄλλης συνομιλίας δύο ἀτόμων ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν καὶ χωρὶς τὴν συγκατάθεσίν των εἶναι ἀπὸ τὸ Σύνταγμα ἀπαγορευμένη,

διότι προσβάλλει τὴν ιδιωτικὴν τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἀπόρρητον τῆς «καθ' οἰονδήποτε τρόπον» ἐπικοινωνίας. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ μαγνητοφώνηση αὐτὴ εἶναι ἀπαγορευμένη παρέπεται, κατὰ λογικὴν συνέπειαν, ὅτι δὲν δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὑπὸ δικαστικῆς ἢ ἄλλης δημοσίας ἀρχῆς, διότι ἄλλως ἢ ὑπὸ τοῦ συντακτικοῦ νομοθέτου θεσπιζομένη, κατὰ τὰ ἄνω, ἀπαγορεύσεις θὰ ἦτο κολοβή. Μόνη ἐξαίρεση ἢ θεσπιζομένη διὰ τοῦ ἄρθρου 19 ἐλευθερία τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς νὰ μὴ δεσμεύεται ἀπὸ τὸ ἀπόρρητο διὰ λόγους «ἐθνικῆς ἀσφαλείας» ἢ γιὰ «διακρίβωση ἰδιαίτερα σοβαρῶν ἐγκλημάτων», ὅπως εἰδικὸς νόμος ὀρίζει. Ἐξ ἄλλου, τὸ ἀπόρρητον τῆς ιδιωτικῆς ζωῆς προστατεύεται ἐνεργῶς πλέον, καὶ ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὰ λεγόμενα «εὐαίσθητα προσωπικὰ δεδομένα», εἰς τὰ ὁποῖα περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἐρωτικὴ συμπεριφορὰ ἐκάστου, ὑπὸ τοῦ νόμου 2472/1997 «περὶ προστασίας τῶν δεδομένων προσωπικοῦ χαρακτήρα» καὶ τῆς εἰδικῆς Ἀνεξάρτητης Διοικητικῆς Ἀρχῆς, ἡ ὁποία προβλέπεται ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 9Α τοῦ Συντάγματος. Εἰδικῆς προστασίας τυγχάνει ἡ ιδιωτικὴ ζωὴ καὶ διὰ τῆς ἐχούσης, σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 28 τοῦ Συντάγματος, ὑπερνομοθετικὴν ἰσχὺν διεθνoῦς συμβάσεως τῆς Ρώμης (ΕΣΔΑ), τὴν ὁποίαν ἔχει κυρώσει καὶ ἡ Ἑλλάς (ἄρθρον 8 τῆς Συμβάσεως).

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι αἱ ὡς ἄνω διατάξεις τοῦ Συντάγματος κατοχυρώνουν τὸ ἀπόρρητον τῆς ιδιωτικῆς ζωῆς καὶ τῆς καθ' οἰονδήποτε ἄλλον τρόπον ἀνταποκρίσεως **ἐναντι τοῦ Κράτους**, πλὴν ὅμως τὸ προῖόν τῆς, κατὰ παράβασιν τῶν ὡς ἄνω διατάξεων τοῦ Συντάγματος, προσβολῆς τῆς ιδιωτικῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀπορρήτου τῆς ἀνταποκρίσεως (κασσέτα) δὲν ἔχει σχέση μὲ τὸ ζήτημα ἐὰν δράστης εἶναι τὸ Κράτος ἢ τρίτοι. Ἄλλωστε, μετὰ τὴν τελευταίαν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος εἰσήχθη καὶ εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐννομον τάξιν ἡ θεωρία τῆς τριτενέργειας, βάσει τῆς ὁποίας τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα, ἐν οἷς καὶ τὸ ἀπόρρητον τῆς ιδιωτικῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀνταποκρίσεως, δὲν ἀναφέρονται πλέον μόνον στίς σχέσεις Κράτους καὶ διοικουμένου, ἀλλὰ καὶ στίς σχέσεις μεταξὺ ιδιωτῶν «στίς ὁποῖες προσιδιάζουν» (βλ. ἄρθρον 25 τοῦ Συντάγματος). Τέλος, ἡ προσβολὴ τῆς ιδιωτικῆς ζωῆς καὶ τῆς καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἀνταποκρίσεως ἀποτελεῖ συγχρόνως προσβολὴν καὶ τῆς ἀξίας τοῦ προσώπου, τὴν προστασίαν τῆς ὁποίας ὁ συντακτικὸς νομοθέτης ἀνάγει εἰς «πρωταρχικὴν ὑποχρέωσιν τῆς Πολιτείας», ἀποκλείων οὕτω τὴν προσβολὴν αὐτῆς ὁθενδήποτε καὶ ἐὰν ἡ προσβολὴ αὐτὴ προέρχεται (βλ. ἄρθρον 2, παραγρ. 1 τοῦ Συντάγματος). Ἐν ὄψει δὲ τῶν ὡς ἄνω διατάξεων τοῦ Συντάγματος καὶ τῆς ὑπερνομοθετικῆς ἰσχύος δια-

τάξεως τῆς ΕΣΔΑ κάθε διάταξη ἀπλοῦ νόμου, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει τὴν λήψιν ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῆς δικαστικῆς ἢ ἄλλης Ἀρχῆς τοῦ προϊόντος παράνομου μαγνητοφωνήσεως εἶναι ἀντισυνταγματικὴ καὶ ἄρα ἀνίσχυρη.

Τὰ αὐτὰ ὡς ἄνω ἔχει δεχθεῖ καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1/2001 ἀπόφασιν τῆς Ὀλομελείας αὐτοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφοῦ γίνεται ἐπίκληση τῶν ὡς ἄνω διατάξεων τοῦ Συντάγματος (ἄρθρα 2, παρ. 1, 9, παρ. 1 καὶ 19, παρ. 1) καὶ τῆς ΕΣΔΑ (ἄρθρον 8) διατυπώνεται ἡ κρίσις ὅτι τὸ προϊόν μιᾶς τοιαύτης μαγνητοφωνήσεως (κασσέτα) εἶναι «συνταγματικῶς ἀπαγορευμένο ἀποδεικτικὸ μέσο», διότι διαφορετικῶς, δηλαδή μὲ τὴν ἐπίκληση τῆς ἀνάγκης ἀποκτήσεως ἀποδεικτικοῦ μέσου, θὰ ὀδηγούμεθα «**στὴ γενίκευση τῆς χρήσεως μαγνητοφώνων ἀπὸ τοὺς συνομιλητὲς προσώπων, ἢ φωνὴ τῶν ὁποίων θὰ καταγραφόταν χωρὶς τὴ συναινέσιν αὐτῶν. Κατ' αὐτόν, ὁμῶς, τὸν τρόπο ἢ ἐλευθερίαν τῆς ἐπικοινωνίας θὰ περιορίζοιτο, διότι τότε ὁ καθένας θὰ ζοῦσε μὲ τὸ καταθλιπτικὸ συναίσθημα ὅτι καθεὶς ἀστόχαστος ἢ ὑπερβολικῶς, ἔστω, ἔκφρασή του, στὰ πλαίσια μιᾶς προφορικῆς ἰδιωτικῆς συζητήσεως, θὰ μπορούσε νὰ χρησιμοποιηθῆ στὴ συνέχεια ὑπὸ ἄλλες περιστάσεις ὡς ἀποδεικτικὸ μέσο ἐναντίον του, πολὺ περισσότερο μάλιστα, ὅταν τὰ σύγχρονα τεχνικὰ μέσα παρέχουν εὐρείες δυνατότητες ἀλλοιώσεων τοῦ περιεχομένου τῶν ἀποτυπώσεων, οἱ ὁποῖες (ἀλλοιώσεις) εἶναι πολὺ δύσκολο ἢ καὶ ἀδύνατο νὰ διαγνωσθοῦν. Ἐξ ἄλλου, χωρὶς τὴν ἀνωτέρω κύρωση (ἀπαράδεκτο τοῦ ἀποδεικτικοῦ μέσου) ἢ προπαρατεθεῖσα, συνταγματικῆς ἰσχύος, ρύθμιση θὰ εἶχε περιορισμένη ἀποτελεσματικότητά, παρὰ τὴν ἀπειλή κατὰ τοῦ παραβάτη τῆς ποινικῆς κυρώσεως (ποινῆς φυλακίσεως), πού προβλέπεται στὸ ἄρθρο 370 Α', παρ. ἰδίως 2, ἐδάφ. β' καὶ γ' τοῦ Π.Κ. Ἐξαίρεση ἀπὸ τὸν συνταγματικῆς ἰσχύος κανόνα τῆς ἀπαγορεύσεως τῶν ἐν λόγῳ ἀποδεικτικῶν μέσων ἰσχύει μόνον χάριν τῆς προστασίας συνταγματικῶν ὑπέρτερων ἐννομῶν ἀγαθῶν, ὅπως εἶναι λ.χ. ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ. Κάθε ἄλλη ἐξαίρεση ἀπὸ τὴν ὡς ἄνω ἀπαγόρευση, εἰσαγόμενη τυχὸν μὲ διάταξη κοινοῦ νόμου, ὅπως εἶναι καὶ ὁ Ποινικὸς Κώδικας, εἶναι ἀνίσχυρη κατὰ τὸ μέτρο πού ὑπερβαίνει τὸ κριτήριον τῆς προστασίας συνταγματικῶν ὑπέρτερου ἐννομοῦ ἀγαθοῦ» (βλ. καὶ Α.Π. 876/1994 130/96).**

Ἡ διατύπωση τῆς ὡς ἄνω ἀποφάσεως τῆς Ὀλομελείας τοῦ Α.Π. εἶναι σαφῆς καὶ ἀπόλυτη καὶ ἐν ὄψει αὐτῆς εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ δεχθῶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιφυλάξεως ὅτι ἡ κασσέτα, τὴν ὁποίαν ἐπέδωκε διὰ δικαστικοῦ ἐπιμελητοῦ εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης κ.

Νικόδημος (Γκατζιρούλης), δὲν εἶναι ἐπιτρεπτό νὰ ἀποτελέσει ἀποδεικτικὸν μέσον διὰ νὰ ἀσκηθῆ κατὰ τοῦ συγκεκριμένου Μητροπολίτου, εἰς ὃν ἀφορᾷ, δίωξις διὰ παραπτώματα καὶ ἐφ' ὅσον ὁ μηνυτὴς οὗτος: α) Δὲν ἐπικαλεῖται κάποιο «ὑπέρτερο ἐννομο ἀγαθὸ» κατὰ τὴν ἐννοίαν τῆς ὡς ἄνω ἀρειοπαγίτικῆς ἀποφάσεως· καὶ β) Δὲν προσάγει διὰ τὰς κατηγορίας, τὰς ὁποίας προσάπτει εἰς τὸν ἐν λόγῳ Μητροπολίτην, ἄλλο τι ἀποδεικτικὸν μέσον ἢ ὅλη ὑπόθεσις πρέπει νὰ τεθῆ εἰς τὸ ἀρχεῖον μὴ δικαιολογούμενης τῆς διεξαγωγῆς ἀνακρίσεων κατὰ τὸ ἄρθρον 143 τοῦ Νόμου 5383/1932. Τὰ ὅσα ἄλλωστε ὑποστηρίζει ὁ ὡς ἄνω Μητροπολίτης μὲ τὴν ἐπιδοθεῖσαν εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον ἀναφορὰν τοῦ δὲν ἀποτελοῦν «ἄλλο» ἀποδεικτικὸν μέσον καὶ τοῦτο διότι ἔχουν ὡς βάση τὴν ῥηθεῖσαν καὶ μόνον κασσέτα. Τὴν αὐτὴν καὶ μόνον κασσέταν ἔχει καὶ σχετικὸν δημοσίευμα διὰ τοῦ ἀθηναϊκοῦ Τύπου (Ἐφημ. «Νέοι Ἄνθρωποι» τῆς 26.4.2002) καὶ συνεπῶς οὔτε καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ αὐτοτελὲς καὶ «ἄλλο» ἀποδεικτικὸν μέσον. Τέλος, τὸ ὡς ἄνω συμφέρον, τὸ ὁποῖον ἐπικαλεῖται ὁ κατήγορος-μηνυτὴς δὲν ἀναφέρεται κατὰ τὴν γνώμη μου, σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ «συνταγματικὰ ὑπέρτερα ἀγαθὰ», ἢ προστασία τῶν ὁποίων δικαιολογεῖ, κατὰ τὴν ὡς ἄνω ἀρειοπαγίτικὴν ἀπόφασιν, ἐξαίρεσιν ἀπὸ τοῦ κανόνος τῆς ἀπαγορεύσεως χρήσεως τοῦ «παράνομου» ἀποδεικτικοῦ μέσου, δοθέντος ὅτι ἡ ὁποία τυχὸν ἐπίμεμπτος συμπεριφορὰ ἐνὸς Μητροπολίτου ἀφορᾷ αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ μόνον καὶ, δικαιολογεῖ, ἐφ' ὅσον ἀποδεικνύεται νομίμως, τὴν ἐπιβολὴν εἰς αὐτὸν τῶν ἀναλόγων κυρώσεων, ἐν οὐδεμιᾷ, ὁμῶς, περιπτώσει ὀδηγεῖ, αὐτὴ καὶ μόνη, εἰς «διασυρμὸν» τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ε

Ἀνεξάρτητα, ὁμῶς, πρὸς τὴν ὡς ἄνω νομικὴν θεμελίωσιν τοῦ ζητήματος θὰ πρέπει τὸ ὅλον ζήτημα νὰ ἐρευνηθῆ καὶ ἐξ ἐπόψεως τῶν Ἱερῶν Κανόνων, οἱ ὁποῖοι θέτουν περιορισμοὺς ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ εἶναι κατήγοροι ἐπισκόπων. Οὕτως, ὁ Κανὼν ΣΤ' τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὀρίζει ὅτι οἱ «ἀποβεβλημένοι ἢ ἀκοινωνῆτοι εἴτε ἀπὸ κλήρου εἴτε ἀπὸ λαϊκοῦ τάγματος» δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι κατήγοροι ἐπισκόπου, «πρὶν ἂν τὸ οἰκεῖον ἔγκλημα πρότερον ἀποδύσωνται». Ἀκοινωνήτους δὲ ἐννοεῖ ὁ ὡς ἄνω Κανὼν «τοὺς πρὸς καιρὸν ἀφορισθέντας» (βλ. τὰ ὑπὸ τοῦ Κανόνα τοῦτο σχόλια τοῦ Ζωναρά). Πρέπει προηγουμένως νὰ ἀποτινάξουν τὸ βαρῦνον αὐτοὺς παράπτωμα (τὸ οἰκεῖον αἰτία-

μα ἀποσκευάζονται) διὰ νὰ ἔχουν τὴν ἰκανότητα τοῦ κατηγορεῖν ἐπίσκοπον.

Ἐν προκειμένῳ, ὁ κατήγορος-μηνυτὴς τελεῖ ὑπὸ τὸ ἐπιτίμιον τῆς ἀκοινωνησίας, τὸ ὁποῖον μάλιστα ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ρητῶς ἠρνήθη νὰ ἀνακαλέσῃ καί, ὡς ἐκ τούτου, δὲν δύναται οὗτος νὰ εἶναι κατήγορος ἐπισκόπου, τῆς κατηγορίας του οὔσης ἀπαραδέκτου.

Τέλος, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ὡς ἄνω ἐκτεθέντων καὶ ἀντιμετώπισιν τοῦ ζητήματος καὶ ἀπὸ ἄλλης τινὸς ἀπόψεως, ἵνα μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ δημιουργηθῇ ἡ ὑποψία ὅτι ἡ ἔρευνα τοῦ θέματος περιορίσθηκε στὶς τυπικὲς καὶ μόνον προϋποθέσεις τῆς ὑποθέσεως, θὰ πρέπει νὰ ἐρευνηθῇ καὶ ἡ οὐσία αὐτῆς. Πράγματι, μὲ τὴν συγκεκριμένην καταγγελία ἀποδίδεται εἰς τὸν συγκεκριμένον ἱεράρχην ἡ τέλεση κανονικοῦ παραπτώματος. Ἀνεξαρτήτως τοῦ ποῖος εἶναι ὁ καταγγέλων καὶ τοῦ ὅτι οὔτε τὸ προσαχθὲν ἀποδεικτικὸν μέσον (κασσέτα) ἐπιτρέπεται κατὰ νόμον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, οὔτε ὁ συγκεκριμένος κατήγορος ἐπιτρέπεται κατὰ τοὺς κανόνας, νὰ ἀκουσθῇ, πάντως γεγονός εἶναι ὅτι ὑπάρχει μία κασσέτα, ἡ ὁποία περιέχει στοιχεῖα, διὰ τῶν ὁποίων στοιχειοθετεῖται κανονικὸν παράπτωμα. Μήπως, λοιπόν, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, λαμβάνουσα γνῶσιν τῆς τελέσεως ἑνὸς παραπτώματος ὑπὸ Ἀρχιερέως, ὀφείλει νὰ διατάξῃ τὴν διενέργειαν ἀνακρίσεως, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας θὰ ἐρευνηθῇ, βάσει νομίμων ἀποδεικτικῶν μέσων καὶ πάντως μετὰ προηγουμένην ἀκρόασιν τοῦ κατηγορουμένου, ἡ ἀλήθεια τῆς καταγγελίας αὐτῆς; Καὶ ἡ ὑπόθεσις θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ τεθῇ εἰς τὸ ἀρχεῖον μόνον ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον οὐδὲν στοιχεῖον προκύψει ἀπὸ τὴν ἀνάκρισιν αὐτήν. Καὶ πάντα ταῦτα βάσει τοῦ ἄρθρου 143 τοῦ Ν. 5383/1932, τὸ ὁποῖον ὀρίζει ὅτι: «Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος λαβοῦσα γνῶσιν, εἴτε κατ' ἀκολουθίαν μηνύσεως, εἴτε ἄλλως πῶς ὅτι Ἀρχιερεὺς ὑπέπεσεν εἰς παράπτωμα ἐπαγόμενον ἐκκλησιαστικὴν ποινὴν ἐντέλλεται, ἐὰν κρίνῃ ὅτι συντρέχει περίπτωσις διώξεως, εἰς ἓνα τῶν Ἀρχιερέων, ὅπως προβῇ εἰς τὰς ἀναγκαῖας ἀνακρίσεις, μετὰ προηγουμένην πρόσκλησιν τοῦ κατηγορουμένου πρὸς παροχὴν πληροφοριῶν».

Κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς διατάξεως αὐτῆς θὰ πρέπει ἡ πληροφορία περὶ τελέσεως ὑπὸ Ἀρχιερέως παραπτώματος τινὸς νὰ μὴ εἶναι ἀόριστος καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ κατονομάζονται συγκεκριμένα, νόμιμα δέ, ἀποδεικτικὰ μέσα (π.χ. μάρτυρες), τὰ ὁποία θὰ δύνανται νὰ ἀξιοποιήσῃ ὁ ἀνακριτὴς. Ἐὰν ἡ κατηγορία στηρίζεται σὲ φήμες ἀόριστες δὲν ὑπάρχει ὑποχρέωσις κινήσεως ἀνακριτικῆς διαδικασίας.

Ἐν προκειμένῳ καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ ζητήματος ὅτι ὁ συγκεκριμένος Μητροπολίτης κ. Νικόδημος δὲν δύναται νὰ ἀκουσθῇ ὡς κατήγορος διὰ τὸν ἐκτεθέντα λόγον, πάντως ἡ ἔγγραφος καταγγελία του στηρίζεται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον εἰς τὴν ρηθείσαν κασσέταν, ἡ ὁποία, ὡς ἀποδεικτικὸν μέσον, εἶναι διὰ τὸν ἐκτεθέντα λόγον ἀπαραδέκτος. Κατὰ τὰ λοιπὰ εἰς τὴν ἐν λόγω ἔγγραφον καταγγελίαν γίνεται λόγος περὶ «**τοῦ θορύβου ὅστις διατρέχει κατὰ τὸν παρόντα χρόνον τὰς τάξεις τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου καὶ διαχέεται εἰς τὰς εὐρύτερας κλάσεις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος, ἰδιαίτερος δὲ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ λεκανοπεδίου, διὰ τὰς ἀνομολογήτους δραστηριότητας τοῦ διαβοήτου Μητροπολίτου...**».

Οὕτως, ὁμοῦς, ἔχουσα ἢ ὡς ἄνω κατηγορία εἶναι παντελῶς ἀόριστη, ἀφοῦ δὲν κατονομάζονται πρόσωπα, τὰ ὁποία θὰ ἠδύναντο νὰ μαρτυρήσουν περὶ αὐτῆς, οὔτε ἀναφέρεται ἕτερον ἀποδεικτικὸν μέσον πλὴν τῆς ὡς ἄνω «κασσέτας», ἡ ὁποία οὐδόλως ἀναφέρεται ἔστω καὶ ἀφηγηματικῶς, ὅτι ἐδημιουργήθη διὰ μαγνητοφωνήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε συναινέσει ὁ κατηγορούμενος Μητροπολίτης καὶ ὁ συνομιλητὴς του, ὅποτε θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν. Ἐξ ἄλλου, τὸ δημοσιεύσαν τὴν σχετικὴν εἰδήσιν περιοδικὸν «Νέοι Ἀνθρώποι» ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν «κασσέτα», ἡ ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀναφέρεται εἰς τὰς δηλώσεις τοῦ μηνυτοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπίσης «δὲν ἀκούγεται» καὶ τέλος δηλώνει ὅτι «**παραμένει μακριὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα**», οὐδόλως λαμβάνων θέσιν ὑπὲρ ἢ κατὰ τοῦ κατηγορουμένου (βλ. τὸ φύλλον τῆς 26.4.2002).

Ἐπὶ τὰ δεδομένα αὐτὰ ἔχω τὴν γνώμην ὅτι οὔτε κἀν μία, οὕτως εἰπεῖν, «προκαταρκτικὴ ἐξέταση» εἶναι ἐπιτρεπτὸν νὰ διεξαχθῇ καὶ ἡ ὑπόθεσις θὰ πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὸ ἀρχεῖον. Ἐκτὸς ἐὰν προτιμηθεῖ ἡ λύσις, διὰ νὰ μὴν ὑπάρξῃ ὑποψία περὶ καλύψεως τῆς ὑποθέσεως, νὰ κληθῇ ὑπὸ ὀρισθησομένου ἀνακριτοῦ ὁ κατηγορούμενος διὰ νὰ λάβῃ ρητῶς καὶ ἐπισήμως θέσιν καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ ἀποφασισθῇ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὁ περαιτέρω χειρισμὸς τῆς ὑποθέσεως.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ

Ὁ παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ

Εἰδικὸς Ἐπιστημονικὸς Σύμβουλος

Ἀναστάσιος Ν. Μαρίνος, Δρ. Ν.

Ἐπίτιμος Ἀντιπρόεδρος

τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

**ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ ΚΑΙ ΜΟΝΑΖΟΥΣΩΝ
ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΜΟΝΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΘΙΔΡΥΜΑΤΩΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

**ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ
ΟΜΑΔΙΚΗΣ
ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ
(No GL/500256-3)

ΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ
ΚΑΙ ΜΟΝΑΖΟΥΣΩΝ
ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ
ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ
ΜΟΝΑΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΘΙΔΡΥΜΑΤΩΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

(Όπως ισχύει από 01.07.2002)

Τὸ ἀσφαλιστικὸ αὐτὸ πρόγραμμα εἶναι δωρεὰν προσφορὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τοὺς Μοναχοὺς καὶ Μονάζουσες τῶν Ἱερῶν Ὁρθοδόξων Μοναστικῶν Καθιδρυμάτων, προκειμένου νὰ τοὺς παρέχεται σὲ κάθε ἀπρόβλεπτο περιστατικὸ ἀσθενείας ἢ ἀτυχήματος ἢ ἀπαιτούμενη Νοσοκομειακὴ Περίθαλψη.

Μὲ τίς νέες ἀσφαλιστικὲς καλύψεις τοῦ προγράμματος δὲν καταργεῖται ὁ ὑπάρχων Κύριος Ἀσφαλιστικὸς Φορέας ἐκάστου Μοναχοῦ ἢ Μονάζουσας (Ο.Γ.Α., Ι.Κ.Α. κ.λπ.), διότι μὲ τὸ παρὸν συμβόλαιο τοὺς παρέχεται πρόσθετη κάλυψη, δηλαδὴ τοὺς προσφέρεται περισσότερη φροντίδα, ὥστε νὰ ἀπαλλαγοῦν:

- ἀπὸ τὸ ἄγχος τοῦ ἐπείγοντος περιστατικοῦ καὶ τῆς προβληματικῆς ταχυμεταφορᾶς,
- ἀπὸ τὸ φόβο τῆς οἰκονομικῆς ἐπιβαρύνσεως σὲ δύσκολη νοσηλευτικὴ περίπτωση, καὶ
- ἀπὸ τὸ βᾶρος τῆς ἀμοιβῆς ἐνὸς καλοῦ θεράποντος ἱατροῦ.

Ἐὰν οἱ Μοναχοὶ ἢ οἱ Μονάζουσες διατηροῦν μὲ ἴδια δαπάνη, ἐκτὸς τῆς κύριας ἀσφαλίσεως, ἐπιπρόσθετα καὶ ἰδιωτικὴ κάλυψη, δύνανται νὰ τὴν συνεχίσουν ἐφόσον τὸ ἐπιθυμοῦν ὅπως καὶ πρὶν. Ἡ ὁμαδικὴ ἀσφαλιστικὴ κάλυψη ποὺ παρέχεται ἀπὸ τὴν Ἱερά Σύνοδο οὐδόλως τὴν ἐπηρεάζει.

Ἡ ἀσφαλιστικὴ κάλυψη παρέχεται σὲ ὅλους τοὺς Μοναχοὺς ἢ Μονάζουσες, ἐντελῶς δωρεὰν —τόσο γιὰ τὸ παρὸν ὅσο καὶ γιὰ τὸ μέλλον—, διότι ἡ Ἱερά Σύνοδος καταβάλλει διὰ τῆς Ε.Κ.Υ.Ο. ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ἀπαιτούμενη οἰκονομικὴ δαπάνη καὶ θὰ συνεχίσει νὰ τὸ πράττει γιὰ ὅσο διάστημα τὰ οἰκονομικά της τὸ ἐπιτρέπουν. Σὲ ἀντίθετη περίπτωση, τὸ ὁμαδικὸ συμβόλαιο θὰ πάψει νὰ ὑφίσταται, καθὼς καὶ ἡ παρεχόμενη ἀπὸ αὐτὸ κάλυψη Νοσοκομειακῆς Περίθαλψεως.

Μὲ τὸ παρὸν ἔντυπο, ἐνημερῶνουμε τοὺς ἀσφαλισμένους γιὰ τίς καλύψεις τοῦ ἀσφαλιστικοῦ προγράμματος περιγράφοντας τίς διαδικασίες καὶ τοὺς ὅρους ποὺ διέπουν τὴν ἰσχύ του ἐτησίως.

Ι. ΙΑΤΡΙΚΗ ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΗ

Δίχως ἱατρικὴ ἀρχικὴ γνωμάτευση οὐδεμία κάλυψη ἰσχύει γιὰ τὴν Ἀσφαλιστικὴ Ἑταιρεία. Ὡς ἐκ τούτου, τὸ οἰκείο περιβάλλον τοῦ ἀσθενοῦς (ἀσφαλισμένου) ὀφείλει νὰ:

- Προσκαλέσει ἐπιτόπου ἱατρὸ ἢ
- Προσκομίσει τὸν/τὴν ἀσθενῆ στὸ πλησιέστερο Νοσηλευτικὸ Ἴδρυμα (Κέντρο Ὑγείας, Νοσοκομεῖο ἢ Κλινικὴ).

Στιγμιότυπο ἀπὸ τὴν ὑπογραφή τοῦ Συμβολαίου Ὁμαδικῆς Ἀσφαλίσεως τῶν μοναχῶν καὶ μοναζουσῶν τῶν ἱερῶν ὀρθοδόξων μοναστικῶν καθιδρυμάτων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (14.6.2002) (Φωτ. Χρ. Μπόνη).

II. ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ

Σὲ περίπτωση ἀνάγκης μεταφορᾶς τοῦ ἀσθενοῦς γιὰ ἰατρικὴ γνωμάτευση ἢ νοσηλεία αὐτὴ γίνεται:

- Μὲ ἴδιον μέσον μεταφορᾶς (Ι.Χ. αὐτοκίνητο κ.λπ.).
- Μὲ ἀσθενοφόρο (κρατικὸ ἢ ἰδιωτικὸ, καλυπτόμενο ἀπὸ τὸν Κύριο Ἀσφαλιστικὸ Φορέα ἢ/καὶ τὴν Ἀσφαλιστικὴ Ἑταιρεία).
- Μὲ ἐπείγουσα ὑγειονομικὴ ἀερομεταφορὰ. Ὅταν ἀποδειγμένα δὲν μποροῦν νὰ προσφερθοῦν σὲ ἐπείγοντα περιστατικὰ οἱ ἀναγκαῖες ἰατρικὲς φροντίδες σὲ Νοσηλευτικὸ Ἰδρυμα τοῦ τόπου συμβάντος, μὲ συνέπεια νὰ ἀπειλεῖται ἡ σωματικὴ ἀκεραιότητα ἢ ἡ ζωὴ τοῦ ἀσφαλισμένου, τότε, ἐπιτρέπεται ἡ ἀερομεταφορὰ μὲ ἀεροπλάνο ἢ ἑλικόπτερο (νόμιμα λειτουργοῦσα ἀερομεταφορὰ). Γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς παροχῆς αὐτῆς προϋπόθεση ἀποτελεῖ ἡ γραπτὴ συγκατάθεση τοῦ ἱατροῦ (ιδιώτη ἢ νοσοκομειακοῦ) ποῦ ἔχει ἐπιληφθεῖ τοῦ περιστατικοῦ.

Τηλέφωνα ἀερομεταφορέων:

ΕΚΑΒ: 166

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ: 010 936 2517 ἢ στὰ
κατὰ τόπους ἀεροδρόμια
INTERASSISTANCE: 010 947 5900

III. ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΟΧΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΘΕΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΟΝΑΖΟΥΣΩΝ

A. Νοσοκομειακὴ Περίθαλψη

Σὲ περίπτωση ἀνάγκης νοσηλείας σὲ Νοσοκομεῖο ἢ Κλινικὴ, ὁ ἀσφαλισμένος (μοναχὸς ἢ μονάζουσα) δύναται νὰ νοσηλευθεῖ:

- σὲ ὅλα τὰ κρατικὰ Νοσοκομεῖα
- σὲ ὅλες τὶς Πανεπιστημιακὲς Κλινικὲς καὶ
- σὲ ὅλα τὰ ἰδιωτικὰ Νοσοκομεῖα.

Ἡ Ἀσφαλιστικὴ Ἑταιρεία καταβάλλει στοὺς δικαιούχους τὸ ποσὸ τῶν πραγματοποιηθεισῶν δαπανῶν ἐντὸς Νοσοκομείου ἢ Κλινικῆς γιὰ κάθε καλυπτόμενη ἀπὸ τὸ πρόγραμμα ἀσθένεια ἢ ἀτύχημα. Ἀνώτατο καταβαλλόμενο ποσὸ κατ' ἄτομο ἐτησίως (γιὰ ὅσες νοσηλεῖς καὶ ἂν προκύβουν) € 14.674,00.

Β. Χειρουργικό επίδομα

Σε περίπτωση χειρουργικής επέμβασης σε Δημόσιο Νοσοκομείο καταβάλλεται από την Ἐταιρία επίδομα χειρουργείου.

Τὸ ἐπίδομα εἶναι ποσοστὸ % ἐπὶ τοῦ ποσοῦ, τῶν € 1.467,00, τὸ ὁποῖο (ποσοστὸ) προκύπτει σύμφωνα με τοὺς ὅρους τοῦ συμβολαίου (πίνακας χειρουργικῶν ἐπεμβάσεων) ἀνάλογα με τὴν σοβαρότητα τῆς ἐγχειρήσεως.

Τὸ ἐπίδομα αὐτὸ καταβάλλεται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο σε περίπτωση πού δὲν ὑποβληθοῦν δικαιολογητικὰ γιὰ ἀμοιβὴ χειρουργοῦ ἀπὸ τὴν παροχὴ (Α) Νοσοκομειακῆς Περιθάλψεως.

Γ. Ἐξοδα ἐπείγουσας ὑγειονομικῆς μεταφορᾶς

Σε περίπτωση ἐπείγουσας ὑγειονομικῆς μεταφορᾶς (με τὰ πιὸ πάνω ἀναφερθέντα μέσα) καταβάλλεται τὸ 100% τῶν πραγματοποιηθέντων ἐξόδων, τὰ ὁποῖα θὰ προκύψουν γιὰ τὴν μεταφορὰ ἀσφαλισμένου σε νοσηλευτικὴ μονάδα. Ἀνώτατο καταβαλλόμενο ποσὸ κατὰ περίπτωσιν € 2.935,00.

IV. ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΜΕΝΑ ΕΞΟΔΑ ΕΝΤΟΣ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ ἢ ΚΛΙΝΙΚΗΣ

Τὰ ἐξοδα, τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὴν Ἐταιρία γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῆς ἀποζημιώσεως πού θὰ καταβάλλει στὸν ἀσφαλισμένο καὶ πραγματοποιοῦνται κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νοσηλείας του ἐντὸς Νοσοκομείου ἢ Κλινικῆς, εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1. Δωματίου καὶ τροφῆς στὸ Νοσοκομεῖο μέχρι τοῦ ὁρίου τῶν:

€ 117 γιὰ νοσηλεία ἐντὸς Ἑλλάδος καὶ ἔως

€ 235 γιὰ νοσηλεία σὲ Μ.Ε.Θ. (Μονάδα Ἐντατικῆς Θεραπείας) ἢ στὸ ἐξωτερικόν.

Τὸ ποσὸ αὐτὸ εἶναι τὸ ἀνώτατο ἡμερήσιο καταβαλλόμενο σὲ Ἰδιωτικὸ Νοσοκομεῖο ἢ Κλινικὴ. Παραδείγματα:

α. Κόστος δωματίου Ἰδιωτικῆς Κλινικῆς € 176 (€ 117 ἀσφάλεια + € 59 ἀπὸ τὸν Κύριο Ἀσφαλιστικὸ Φορέα Δημόσιο ἢ Ο.Γ.Α. ἢ Ι.Κ.Α.)

β. Κόστος δωματίου Ἰδιωτικῆς Κλινικῆς (Α' θέση) € 235 (€ 117 ἀσφάλεια + € 59 ἀπὸ τὸν Κύριο Ἀσφαλιστικὸ Φορέα + € 59 ἀπὸ τὸν ἀσφαλισμένο.

Συνιστᾶται γιὰ νοσηλεία σὲ Ἰδιωτικὴ Κλινικὴ ἢ ἐπιλογὴ τρίκλινου δωματίου, τὸ κόστος τοῦ ὁποῖου καλύπτεται ἀπὸ τὸ ποσὸ τῶν € 117.

γ. Κόστος δωματίου Κρατικοῦ Νοσοκομείου:

– ὅταν καλύπτεται ἀπὸ τὸ Κύριο Ἀσφαλιστικὸ Ταμεῖο (Δημόσιο, Ι.Κ.Α., Ο.Γ.Α.) τὸ ποσὸ τῶν € 117 τῆς Ἐταιρίας χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴ βελτίωση τῆς θέσεως. Παράδειγμα: Κόστος δωματίου Νοσοκομείου € 117 (Β' θέση) καὶ € 176 ἢ (Α' θέση) (€ 117 ἀπὸ τὴν ἀσφάλιση καὶ € 59 ἀπὸ τὸν Κύριο Ἀσφαλιστικὸ Φορέα).

– ὅταν δὲν ὑπάρχει Κύριο Ἀσφαλιστικὸ Ταμεῖο, τότε τὸ ποσὸ τῶν € 117 τῆς ἀσφάλειας καλύπτει τὸ κόστος τοῦ Νοσοκομείου.

2. Ἐξοδα ἱατροφαρμακευτικῆς περιθάλψεως καὶ διαγνωστικῶν ἐξετάσεων.

3. Ἐξοδα γιὰ χρῆση χειρουργείου.

4. Ἀμοιβὴ χειρουργοῦ καὶ ἀναισθησιολόγου.

5. Ἐξοδα ἀποκλειστικῆς νοσοκόμου μετὰ ἀπὸ σύσταση τοῦ θεράποντος ἱατροῦ.

6. Θεραπείες με ἀκτίνες X ἢ ραδιοϊσότοπα.

7. Αἷμα, πλάσμα αἵματος καὶ ὀξυγόνο.

8. Ἐξοδα γιὰ ἐπιδέσμους, κοινούς νάρθηκες καὶ γύψινους ἐπιδέσμους, ἐξαιρουμένων τῶν εἰδικῶν στηριγμάτων, συσκευῶν καὶ ἐξοπλισμοῦ.

9. Ἐξοδα μεταφορᾶς σὲ Νοσοκομεῖο ἢ Κλινικὴ.

V. ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΤΑΒΟΛΗΣ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΞΟΔΩΝ ΤΗΣ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑΚΗΣ ΠΕΡΙΘΑΛΨΕΩΣ

• Σὲ κάθε περίπτωση νοσηλείας ὁ ἀσφαλισμένος (μοναχὸς ἢ μονάζουσα) ὀφείλει νὰ ἐξοφλήσει τὸ Νοσηλευτικὸ Ἴδρυμα καὶ νὰ ἀποστείλει ὁ ἴδιος ἄμεσα τὰ τιμολόγια καὶ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα δικαιολογητικὰ στὴν Ἀσφαλιστικὴ Ἐταιρία στὴν κάτωθι διεύθυνση:

ALPHA ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ

Λεωφόρος Κηφισιάς 44,

151 25 Ἀμαρούσιο

Ἵπ' ὄψιν κ. Μαρίνας Ἀποστολέρη

• Ἡ Ἀσφαλιστικὴ Ἐταιρία ἀποδίδει τὸ 80% τοῦ συνόλου τῶν ἐξόδων καὶ μέχρι τὰ προαναφερθέντα ἀναγραφόμενα ὄρια.

Στὴν περίπτωση, ὅμως, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Ἀσφαλισμένος χρησιμοποιήσει τὸν Κύριο Ἀσφαλιστικὸ Φορέα (Ι.Κ.Α., Ο.Γ.Α. κ.λπ.), στὸν ὁποῖο ὑπάγεται, ἀποκτᾶ πλεονέκτημα πληρέστερης ἀποζημιώσεως, διότι οἱ παροχές τῆς ὁμαδικῆς ἀσφάλισης θὰ λειτουργήσουν συμπληρωματικὰ τῶν παροχῶν τοῦ Κυρίου Ἀσφαλιστικοῦ Φορέα. Στὴν περίπτωση αὐτή, ὁ Ἀσφαλισμένος θὰ προσκομίσει στὴν Ἐταιρία τὴν πρωτό-

τυπη απόφαση πληρωμῆς τοῦ Κύριου Ἀσφαλιστικοῦ Φορέα, καθὼς καὶ φωτοαντίγραφα τῶν ἀποδείξεων γιὰ τὶς δαπάνες ποὺ πραγματοποίησε, ὥστε νὰ καλυφθεῖ γιὰ τὸ σύνολο τῶν ἐξόδων.

- Σὲ περίπτωση νοσηλείας καὶ πραγματοποιήσεως δαπανῶν στὸ ἐξωτερικό, ὁ Ἀσφαλισμένος θὰ προσκομίσει στὴν Ἀσφαλιστικὴ Ἑταιρεία τὰ πρωτότυπα δικαιολογητικά μεταφρασμένα στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν πλησιέστερη Ἑλληνικὴ Προξενικὴ Ἀρχή.
- Ἡ καταβολὴ τῆς ἀποζημιώσεως θὰ πραγματοποιεῖται ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἀπὸ τὴν ἡμερομηνία ὑποβολῆς τῶν ἀπαραίτητων δικαιολογητικῶν.
- Στὶς περιπτώσεις νοσηλείας Μοναχῶν ἢ Μοναζουσῶν στὰ κατωτέρω ἀναγραφόμενα Νοσοκομεία ἢ Κλινικές, ἡ Ἑταιρεία θὰ καταβάλλει τὶς σχετικὲς δαπάνες ἀπευθείας στὸ Νοσηλευτικὸ Ἴδρυμα.

Ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ νὰ ἰσχύσει ἡ ἀνωτέρω εὐνοϊκὴ ρύθμιση, εἶναι ὁ Μοναχὸς ἢ Μονάζουσα νὰ φέρει μαζί του/της, κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν στὸ Νοσηλευτικὸ Ἴδρυμα, τὸ βιβλιάριο ὑγείας του/της.

Κλινικὴ Ἀθήναιον Α', Κόνωνος 123, Βύρωνας, Ἀθήναι – τηλ.: 010 765 5812-3

Κλινικὴ Ἀθήναιον Β', Ἀστυδάμαντος 83, Ἀθήναι – τηλ.: 010 722 8511-5

Νοσοκομεῖο Ἑρρίκος Ντυνάν, Λεωφόρος Μεσογείων 107, Ἀθήναι – τηλ.: 010 697 2000

Κεντρικὴ Κλινικὴ Ἀθηνῶν, Ἀσκληπιοῦ 31, Ἀθήναι – τηλ.: 010 367 4000

Γενικὴ Κλινικὴ Κυανοῦς Σταυρός, Βιύης 1, Θεσσαλονίκη – τηλ.: 0310 96 6100

Κλινικὴ Λητώ, Βασ. Ὀλγας 57, Θεσσαλονίκη – τηλ.: 0310 83 3921-3 & 0310 92 2993

Κλινικὴ Γαβριλάκη, Μάρκου Μπότσαρη 76, Χανιά – τηλ.: 08210 88 488

Γενικὴ Κλινικὴ Κυανοῦς Σταυρός, Κύπρου 100, Λάρισα – τηλ.: 0410 25 5660

Κλινικὴ Euromedica Δυτικῆς Μακεδονίας, Γούναρη & Σουμελά, Κοζάνη – τηλ.: 04610 33 664

Ἱατρικὸ Πάρου, Παροιικιά, Πάρος – τηλ.: 02840 24 410-2, Νάουσα, Πάρος – τηλ.: 02840 52 304

VI. ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ (γιὰ τὴν ἀποζημίωση):

- Παραπεμπτικὸ ἱατροῦ γιὰ νοσηλεία.
- Εἰσιτήριο – Ἐξιτήριο.

- Πρωτότυπο δελτίο παροχῆς ὑπηρεσιῶν τοῦ Νοσοκομείου ἢ τῆς Κλινικῆς, στὸ ὁποῖο ἀναγράφονται ἀναλυτικὰ οἱ δαπάνες ποὺ χρεώθηκαν, ἡ διάρκειά τῆς νοσηλείας καὶ ἡ αἰτία τῆς.
- Πρωτότυπη ἀπόδειξη ἀπὸ τὸ χειρουργὸ ἱατρό, στὴν περίπτωση ποὺ ἔγινε χειρουργικὴ ἐπέμβαση.

VII. ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ

- Οἱ συγγενεῖς (ἐκ γενετῆς) παθήσεις, ἡ ἀποκατάσταση σωματικοῦ ἐλαττώματος προϋπάρχοντος τῆς ἀσφάλισεως καὶ οἱ δαπάνες γιὰ τεχνητὰ μέλη ἢ ὄργανα δὲν καλύπτονται ρητὰ καὶ κατηγορηματικά.
- Ἡ Ἑταιρεία δὲν καλύπτει Νοσοκομειακὴ καὶ Ἱατρικὴ περίθαλψη γιὰ νοσηλεία κατὰ τὴν διάρκειά τῶν πρώτων ἔξι (6) μηνῶν ἀπὸ τὴν ἔναρξη ἰσχύος τῆς καλύψεως αὐτῆς, ποὺ ὀφείλεται σὲ προϋπάρχουσα σωματικὴ βλάβη ἢ ἀσθένεια ἢ τὶς ἐνδεχόμενες ἐπιπλοκές τους. Μετὰ τὴν πάροδο τῶν ἔξι (6) μηνῶν, ἡ κάλυψη ἰσχύει καὶ γιὰ σωματικὴ βλάβη ἢ ἀσθένεια ποὺ προϋπῆρχε, ἐκτὸς ἐὰν ἔχει ἐξαιρεθεῖ μὲ εἰδικὸ ὄρο στὸ συμβόλαιο.
- Ὡς ἀσθένειες, γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος αὐτοῦ, δὲν θεωροῦνται ὅπωςδήποτε οἱ ἐπιληπτικὲς κρίσεις, οἱ γενικὲς ἱατρικὲς ἐξετάσεις (check-up), ἡ ἀνάρρωση καὶ ἡ ἱατρικὴ ἐπίβλεψη, ἡ ἀνάπαυση, ἡ αἰσθητικὴ ἢ πλαστικὴ χειρουργικὴ (ἐκτὸς ἐὰν εἶναι συνέπεια ἀτυχήματος, ποὺ ἔγινε κατὰ τὸ χρόνο ἰσχύος τοῦ παραρτήματος αὐτοῦ), ἡ ὀδοντιατρικὴ θεραπεία ἢ χειρουργικὴ (ἐκτὸς ἐὰν αὐτὴ εἶναι συνέπεια ἀτυχήματος, τὸ ὁποῖο συνέβη κατὰ τὸ χρόνο ἰσχύος τοῦ παραρτήματος αὐτοῦ), οἱ ἐξετάσεις ἢ ἡ θεραπεία γιὰ ἀνωμαλίες τῆς ὀράσεως ἢ τῆς ἀκοῆς.

ΠΟΙΟΙ ΔΙΚΑΙΟΥΝΤΑΙ ΝΑ ΑΣΦΑΛΙΣΘΟΥΝ

Δικαίωμα γιὰ ἀσφάλιση ἔχει κάθε Μοναχὸς ἢ Μονάζουσα, ποὺ μονάζει στὰ Ἱερά Ὁρθόδοξα Καθιδρύματα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μέχρι τὸ 75ο ἔτος τῆς ἡλικίας του/της.

ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΛΗΞΗ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ

Ἡ ἀσφάλιση παρέχεται καθ' ὄλο τὸ 24ωρο καὶ σὲ ὀποιοδήποτε μέρος τοῦ κόσμου, λήγει δὲ μὲ τὴν καταγγελία τῆς ἀσφαλιστικῆς συμβάσεως ἢ τὴ μὴ ἀνανέωσή της.

Ἀκτινοβολία τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου

Ἀκτινοβολία τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου

«Συνδυασμὸς φόνου καὶ αὐτοχειρίας»

Πανορθόδοξη Θ. Λειτουργία

Ἐπαινετὴ πρότασις 62 βουλευτῶν

Ἐπισημάνσεις γιὰ «τηλεοπτικὰ σκουπίδια»

Ἀληθινὴ —ἔστω ἄνευ χειροτονίας— διακόνισσα

Τὸ Ἰδρυμα Ἰωάννου καὶ Ἐριέττης Γρηγοριάδου

Ἐξήντα συνεχῆ χρόνια ἐθελοντικῆς προσφορᾶς

Μὲ συγκίνησι τὸ Χριστεπώνυμο πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος παρακολούθησε στὶς ἐφημερίδες καὶ σὲ ραδιοτηλεοπτικὲς μεταδόσεις μερικὲς πτυχὲς ἀπὸ τὶς τελευταῖες πρωτοβουλίες, δραστηριότητες καὶ ἐκδηλώσεις τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχοῦ κ. Βαρθολομαίου. Ὑπενθυμίζομε λ.χ. τὴν τέλεσι τῆς Θείας Λειτουργίας καὶ ἄλλων ἱεροτελεστιῶν στὴν Καππαδοκία· τὸ οἰκολογικὸ συνέδριο περὶ προστασίας τῆς Ἀδριατικῆς· τὴν μετὰ πολλοὺς αἰῶνες τέλεσι Ὁρθοδόξου Θ. Λειτουργίας κάτω ἀπὸ τὰ θαυμάσια καὶ ἐπιβλητικὰ ψηφιδωτὰ τοῦ ἁγίου Ἀπολλιναρίου τοῦ Νέου στὴ Ραβέννα τῆς Ἰταλίας· τὴν ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν Πάπα ὑπογραφή τῆς οἰκολογικῆς διακηρύξεως τῆς Βενετίας· τὶς ἐπισκέψεις στὴν Κρήτη καὶ στὸν Βόλο, ὅπου ὁ Παναγιώτατος δέχθηκε διάφορες τιμητικὲς διακρίσεις καὶ ἔγινε δεκτὸς ἀπὸ τοὺς πιστοὺς μὲ αὐθόρμητες θεομὲς ἐκδηλώσεις αἰσθημάτων ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὴν Ἁγία Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία.

Τὰ γεγονότα αὐτὰ συνετέλεσαν στὸ νὰ ἔλθῃ στὴ μνήμη μας ἡ προσφορὰ τῆς Ὁρθοδοξίας στὰ βᾶθη τῆς ἑλληνικωτάτης Μ. Ἀσίας· στὸ νὰ τονωθῆ ἡ συνείδησις γιὰ τὴν πανορθόδοξη ἀποστολὴ στὸν σύγχρονο κόσμον· στὸ νὰ κατανοηθῆ ἡ ἀνάγκη τῆς λήψεως συντονισμένων ἀποφάσεων τοῦ πολιτισμένου κόσμου γιὰ τὴν προστασία τῆς τόσο ἀναγκαίας γιὰ τὸν ἄνθρωπον ἀκεραιότητος τῆς δημιουργίας· στὸ νὰ προβληθοῦν τὰ πολιτιστικὰ ἐπιτεύγματα τοῦ Βυζαντίου· στὸ νὰ ἐξαρθῆ ἡ ἀνάγκη τῆς διαχριστιανικῆς καὶ διαθρησκειακῆς συνεργασίας σὲ πολλοὺς τομεῖς καὶ στὸ νὰ ἀναξωπυρηθοῦν τὰ βιώματα τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἑλλήνων ἐκ τῶν ἀκαταλύτων δεσμῶν, πού τοὺς συνδέουν μὲ τὴ Μητέρα Ἐκκλησία τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, τῆς ὁποίας ἐκλεκτὴ θυγάτηρ εἶναι καὶ ἡ Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος.

«Συνδυασμὸς φόνου καὶ αὐτοχειρίας»

Στὸ Ἐπιστημονικὸ Συμπόσιο, πού ὠργάνωσε περὶ τὰ μέσα Μαΐου ἐ.ἔ. στὴ Θεσσαλονίκη ἡ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Βιοηθικῆς μὲ θέμα τὴν Εὐθανασία, ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος ἀναπτύξας τὸ θέμα «Ἐκκλησία καὶ τὸ πρόβλημα τῆς εὐθανασίας», μὲ ἀπολύτως πειστικὴ τεκμηρίωσι, ἐτόνισεν, ὅτι «ἡ εὐθανασία, ἐνῶ δικαιολογεῖται κοσμικῶς ὡς “ἄξιοπρεπὴς θάνατος”, στὴν πραγματικότητα ἀποτελεῖ ὑποβοηθούμενη αὐτοκτονία, δηλαδὴ συνδυασμὸ φόνου καὶ αὐτοχειρίας... Τὸ λεγόμενον “δικαίωμα στὸν θάνατον”, πού ἀποτελεῖ τὴ νομικὴ κατοχύρωση τῆς εὐθανασίας, θὰ μπορούσε νὰ μετεξελιχθεῖ σὲ ἀπειλὴ τῆς ζωῆς τῶν ἀσθενῶν πού ἀδυνατοῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν οἰκονομικὰ στὶς ἀπαιτήσεις τῆς θεραπείας καὶ νοσηλείας τους».

Στὴ συνέχεια, ὁ Μακαριώτατος ἐπεσήμανε καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὅσοι ἐπιχειροῦν νὰ γκρεμίσουν τὶς χριστιανικὲς ἀξίες ἀπὸ τὶς κοινωνίες καὶ νὰ ἐπιβάλουν ἀπάνθρωπες λογικὲς, ὅπως ἡ εὐθανασία, ὑπέχουν βαρύτερες εὐθύνες ἔναντι τῆς Ἰστορίας. Γιατὶ διαλύοντας τὶς ἀξίες αὐτές, τὶς δοκιμασμένες ἐπὶ αἰῶνες καὶ κατασταλαγμένες στὴ συνείδηση τῶν ἀνθρώπων ὡς οἱ βέλτιστες γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν εὐτυχία τους, τοὺς ἐκβαρβαρίζουν καὶ τοὺς μετατρέπουν σὲ σύνολα κινουμένων ὄντων, στὰ ὁποῖα “ὅλα ἐπιτρέπονται”. Καὶ οἱ πληροφορίες πού μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τοῦ πλανήτη εἶναι ἀνησυχητικὲς, ἀφοῦ οἱ λογικὲς αὐτὲς βρίσκουν πρόσφορο ἔδαφος.

»Στὴν Αὐστραλία κατὰ τὸ Medical Journal of Australia τὸ 30% τῶν θανάτων στὰ νοσοκομεῖα εἶναι μετὰ ἀπὸ ἀπόφαση τῶν ἰατρῶν, πού σταματοῦν τὴν θεραπεία στὸ τελικὸ στάδιο τοῦ ἀσθενοῦς. Τὸ ἀντίστοιχο ποσοστὸ στὴν Ὁλλανδία εἶναι 16%, στὸ Βέλγιο 18% καὶ στὶς ΗΠΑ 11%. Στὸ 2000 στὴν Ὁλλανδία ὑπῆρξαν 2123 περιπτώσεις εὐθανασίας ἐπισημῶς καταγεγραμμένες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες οἱ

1893 στό τελευταῖο στάδιο τοῦ καρκίνου».

Ἄς σημειωθῆ, ὅτι ἡ πρόσφατη νομιμοποίησις τῆς εὐθανασίας στό Βέλγιο προκάλεσε τήν ἔντονη διαμαρτυρία τῆς Συνόδου τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν Ἐπισκόπων τῆς χώρας αὐτῆς μέ ἐπιχειρήματα ἀνάλογα πρός τὰ ὑπό τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Χριστοδούλου χρησιμοπονηθέντα. Ἰδιαίτερος τόνισαν ὅτι ἡ νομιμοποίησις τῆς εὐθανασίας σημαίνει ὀπισθοδρομήσι τοῦ πολιτισμοῦ.

Πανορθόδοξη Θ. Λειτουργία

Τήν 20ῆ Μαΐου ἐ.ἔ. γιά πρώτη φορά στόν ἑλληνικό καθεδρικό ναό τῆς Ἁγίας Τριάδος στή Βιέννη τελέσθηκε πανορθόδοξη λειτουργία. Τοῦτο ἐπιτεύχθηκε κατόπιν προσκλήσεως, τήν ὁποία ἀπηύθυνεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Αὐστρίας κ. Μιχαήλ τόσον πρός τοὺς μονίμως εὐρισκομένους στήν αὐστριακή πρωτεύουσα ἐπισκόπους τῶν Πατριαρχείων Ρωσίας, Σερβίας, Ρουμανίας καί Βουλγαρίας, ὅσον καί πρός τοὺς ἱερεῖς καί πιστοὺς τῶν κοινοτήτων τῶν Πατριαρχείων αὐτῶν, οἱ ὁποῖες συνυπάρχουν στή Βιέννη.

Χαρακτηριστικῶς ὁ προβάλλων τήν Ὁρθοδοξία στήν Αὐστρία καί Εὐρώπη Σεβ. Μητροπολίτης κ. Μιχαήλ τόνισε: «Θά θέλαμε νά δώσωμε μιὰ πανορθόδοξη μαρτυρία. Τόσον στοὺς ὀρθοδόξους Χριστιανοὺς τῶν διαφόρων δικαιοδοσιῶν, ὅσον ἐπίσης στοὺς μὴ ὀρθοδόξους τῆς αὐστριακῆς δημοσιότητος πρέπει νά προβληθῆ μπροστά τους ἡ ἐνότης τῆς Ὁρθοδοξίας».

Ἐπαινετὴ πρότασις 62 βουλευτῶν

Μέ ἱκανοποίησι καί ἐλπίδες τὸ Χριστεπώνυμο πλῆρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πληροφορήθηκε ἀπὸ τὸν Τύπο ὅτι 62 βουλευτὲς ἔκαμαν πρότασι γιά τὴ μίμησι προτύπων ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν (Γαλλίας, Βελγίου, Ἰταλίας, Ἰσπανίας, Ἑλβετίας, Σουηδίας, Γερμανίας) πρός συγκρότησι Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς γιά «τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ μεγάλου κοινωνικοῦ καί ἐθνικοῦ προβλήματος τῶν παραθρησκευτικῶν ὁργανώσεων (σεκτῶν)».

Οἱ βουλευτὲς αὐτοὶ στό ἀξιόλογο ἔγγραφο τους, τινάζουν: «Ἐντονη ἀνησυχία κατέχει τίς εὐρωπαϊκὲς κοινωνίες καί κυβερνήσεις γιά τὴ δράση τῶν σεκτῶν ποὺ συνιστᾶ πλέον σοβαρὸ ζήτημα δημόσιας τάξεως καί ἀσφαλείας. Μέ τίς σέκτες ἔχουν ἀσχοληθεῖ τόσο τὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο ὅσο καί τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, ἐφιστώντας τὴν ἰδιαίτερη προσοχὴ τῶν Κυβερνήσεων στὶς ἐκνομες δραστηριότητες τῶν ὁργανώσεων ποὺ πλήττουν καίρια τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα». Γι' αὐτὸ «προτείνεται ἡ συγκρότησι, καί στή Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων, Ἐπιτροπῆς, μέ ἔργο τὴ διερεύνησι τῆς ἐκνομῆς δραστηριότητος τῶν σεκτῶν καί τὴν προώθησι τῶν ἐνδεικνυμένων μέτρων».

Ἐπισημάνσεις γιά «τηλεοπτικὰ σκουπίδια»

Τὸ περιοδικὸ «Ὁ Σωτήρ», ἀναφερόμενο σὲ σχόλιο τοῦ στα «τηλεοπτικὰ σκουπίδια», ἐπισημαίνει τὰ ἑξῆς:

«Παραπονούμεθα καί ἀποδοκιμάζομεν τὰ κρούσματα ἐξαθλιώσεως, τὰ ὁποῖα αὐξάνονται καί πληθύνονται εἰς τὴν ἑλληνικὴν τηλεόρασι. Τὰ κρούσματα αὐτὰ ἔχουν δυστυχῶς ἐπεκταθῆ καί εἰς τὰ δελτία εἰδήσεων, μάλιστα δὲ τῶν ἰδιωτικῶν καναλιῶν, τὰ ὁποῖα διαπρέπουν εἰς κυνικὸν ἀμοραλισμὸν καί ἀνατριχιαστικὴν ἀσυδοσίαν... Εἶναι ὁμως λάθος νά στρέφωμεν τὴν δικαίαν ἀποδοκίμασίαν μας μόνον κατὰ τῶν καναλαρχῶν, τῶν παραγωγῶν καί παρουσιαστῶν τῶν ἐκπομπῶν αὐτῶν. Διότι ἡ εὐθύνη βαρύνει, καί μάλιστα πολὺ, καί τοὺς συνεργοὺς καί ἠθικοὺς αὐτουργοὺς τῶν προγραμματίων αὐτῶν. Εἶναι δὲ αὐτοὶ ... διάφοροι, οἱ ὁποῖοι σπεύδουν ἢ μᾶλλον συνωθοῦνται κυριολεκτικῶς εἰς τὰ «παράθυρα» τῶν τηλεόρασεων, διὰ νά καταθέσουν, ὅπως λέγουν, τὴν ἄποψίν των».

Ὡς ὀρθῶς προσθέτει τὸ σχόλιο, «θὰ ἔπρεπε ὅλοι αὐτοὶ νά διερωτηθοῦν διὰ τρία πράγματα, πρὶν παρουσιασθοῦν ἐνώπιον τοῦ φακοῦ τῆς τηλεοπτικῆς μηχανῆς: α) Ποιὰ εἶναι ἡ ποιότης τοῦ τηλεπαρουσιαστοῦ; β) Τί ἀκριβῶς θὰ συζητηθῆ; Καί γ) μέ ποίους ἄλλους θὰ ὑποχρεωθοῦν νά συζητήσουν καί νά συναγελασθοῦν;...».

Ἄληθινή — ἔστω ἄνευ χειροτονίας — διακόνισσα

Τὴν 26ῆ Ἰουνίου 2002 στόν Ἱ. Ν. τοῦ Ἁγίου Λαζάρου τοῦ Ἀ' Νεκροταφείου Ἀθηνῶν, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μεγάρων καί Σαλαμίνος κ. Βαρθολομαίου, τελέσθηκε ἡ ἐξόδια Νεκρώσιμη Ἀκολουθία ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τῆς ἀείμνηστης Λέλας (Ἐλένης) Γρηγοριάδου, ἡ ὁποία ἐξεδήμησε πρός Κύριον σὲ ἡλικία 88 ἐτῶν. Τὴν προσωπικότητα τῆς ἐξ ἡμῶν μεταστάσης παρουσίασαν στὶς γλαφυρὲς ἐπικηδείες ὁμίλιες τους τόσον ὁ Ἐπίτιμος Ἀντιπρόεδρος τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καί Εἰδικὸς Ἐπιστημονικὸς Σύμβουλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κ. Ἀναστάσιος Μαρίνος, Δρ. Ν., ὅσον καί ἡ κ. Ἀφροδίτη Πορτοκαλλάκη, διακεκριμένο στέλεχος τοῦ Σώματος Ἀδελφῶν Ε.Ε.Σ.

Ἡ ἐξ ἡμῶν μεταστᾶσα δὲν εἶχεν ἔλθει εἰς γάμου κοινωνίαν καί ἔστερεῖτο προσωπικῆς οἰκογενείας καί στενοτάτων ἐν ζωῇ συγγενῶν. Ἐπὶ πλέον, ζοῦσε μέ μεγάλη ταπεινοφροσύνη καί ἔλλειψι αὐτοπροβολῆς. Παρὰ ταῦτα, πλῆθος κληρικῶν, λαϊκῶν καί μελῶν τοῦ Σώματος Ἀδελφῶν τοῦ Ε.Ε.Σ. μέ τίς σεμνὲς στολές τους, ποὺ εἶχαν ἀνάμεσά τους τὴν Γεν. Γραμματεὰ τοῦ Ε.Ε.Σ. κ. Ἐλλη Δημητρίου, συνήνωσαν τίς φωνές τους, γιά νά ψάλλουν ὅλοι μαζί τὸ «Μακαρία ἡ ὁδός...» καί προέπεμψαν στὰ οὐράνια σκηνώματα τῶν δικαίων μίαν εὐγενῆ δέσποινα, μίαν ἐκλεκτὴ δούλη τοῦ Κυρίου, μίαν ἀληθινὴ — ἔστω ἄνευ χειροτονίας — διακόνισσα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ

Χριστοῦ, ἡ ὁποία ἀφιέρωσε τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ τῆς, τὴν ζωὴ καὶ τὸν ἐκλεκτὸ ἤρεμο δυναμισμὸ τῆς στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὸ κοινωνικὸ σύνολο, ὅπως ἐπισημαίνεται στὶς δύο ἐπόμενες παρατηρήσεις.

Τὸ Ἰδρυμα Ἰωάννου καὶ Ἐριέττης Γρηγοριάδου

Ὁ κ. Ἀναστάσιος Μαρίνος, στὸν ἐπικηδέιο λόγο του, ὑπέμνησε ὅτι ἡ ἀείμνηστη Ἑλένη Γρηγοριάδου «εἶχε ἰδρύσει ἡ ἴδια εἰς μνήμην τῶν γονέων τῆς τὸ Ἐκκλησιαστικὸ Μορφωτικὸ καὶ Ἐπιστημονικὸ Ἰδρυμα Ἰωάννου καὶ Ἐριέττης Γρηγοριάδου, τὸ ὁποῖο ἔχει ὡς Πρόεδρον τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος κ. Βαρθολομαῖο. Στὴ συνέχεια ὁ ὁμιλητὴς, ὡς μέλος τοῦ Διοικητικοῦ καὶ Ἐπιστημονικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἰδρύματος τόνισε τὰ ἑξῆς, τὰ ὁποῖα συνυπογράφει καὶ ὁ γράφων ὡς μέλος καὶ αὐτὸς τοῦ ἰδίου Συμβουλίου «(Στὶς ποικίλες ἐκδηλώσεις τοῦ Ἰδρύματος καὶ τοῦ Συμβουλίου) γνώρισα καλὰ τὴν Λέλα Γρηγοριάδου. Διεπίστωσα τὸν ἤρεμο καὶ πρᾶο χαρακτήρα τῆς, τὸ μελιλίχο ὕφος τῆς καὶ τὴν συνεχῆ ἀγωνίαν τῆς νὰ βλέπει τὸ Ἰδρυμα νὰ προοδεύει καὶ νὰ ἐκπληρώνει τὸν σκοπὸν του. Πρέπει νὰ πῶ ὅτι τὸ Ἰδρυμα συνεστήθη τὸ 1979 γιὰ νὰ συμπαρασταθεῖ στὴν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἀντιμετώπιζε τότε συγκεκριμένους καὶ δόλιους ἐπιθέσεις ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς κύκλους, οἱ ὁποῖοι πολεμοῦν τὴν Ὁρθοδοξία. Τὴν πολεμοῦν... ἀπὸ τότε πού κηρύχθηκε αὐθαιρέτως τὸ Αὐτοκέφαλον καὶ δὲν ἔχουν πάψει νὰ τὴν πολεμοῦν ἐλπίζοντας, ματαίως, ὅμως, ὅτι χτυπώντας τὴν Ὁρθοδοξία κτυποῦν καὶ θὰ ἐξαφανίσουν καὶ τὸν ἑλληνισμόν. Αὐτὸν τὸν σκοπὸν εἶχε λοιπὸν τὸ Ἰδρυμα καὶ χρηματοδοτήθηκε ἀπὸ τὴν Λέλα Γρηγοριάδου, ἄρχισε δὲ τὴν δραστηριότητά του μὲ ἐνδιαφέρουσες ἐκδόσεις καὶ ἀνακοινώσεις διακεκομμένων ἐπιστημόνων.

Ἐτσι γνώρισα τὴν Λέλα Γρηγοριάδου καὶ ταυτόχρονα διεπίστωσα καὶ τὴν ταπεινοφροσύνη τῆς καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς νὰ μὴ προβάλλεται ἡ ἴδια, ἀλλὰ μόνον τὸ Ἰδρυμα. Ἡ μόνη τῆς ἔγνοια ἦταν τὸ Ἰδρυμα καὶ ὁ σκοπὸς του (ἐκκλησιαστικὸς καὶ μορφωτικὸς) γιὰ συμπαραστάση στὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν Ὁρθοδοξία. Γι' αὐτὸ προσέφερε τὰ τόσο πολὺτιμα χρήματά τῆς, γι' αὐτὸ προσφέραμε καὶ ἐμεῖς ὅλοι οἱ συνεργάτες τῆς ἀφιλοκερδῶς τὴν συνεργασίαν μας εἰς τὸ Ἰδρυμα. Ἐρχόταν ἀνελλιπῶς σὲ ὅλες τὶς συνεδριάσεις καὶ ἐκδηλώσεις τοῦ Ἰδρύματος διὰ νὰ παρακολουθεῖ τὴν πορείαν του, ἐπεμελεῖτο τῆς ὀργανώσεως ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων, ἔγραφε ἀκόμα ἡ ἴδια καὶ τὶς προσκλήσεις, πού ἀπεστέλλοντο ταχυδρομικῶς καὶ ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιὰ νὰ προβληθοῦν καὶ ἐξυπηρετηθοῦν οἱ σκοποὶ τοῦ Ἰδρύματος. Τὰ τελευταῖα δύο περίπου χρόνια δὲν μετείχε στὶς ἐκδηλώσεις τοῦ Ἰδρύματος λόγω τῆς ἀσθενείας τῆς καὶ πρέπει νὰ πῶ ὅτι, ὅταν πηγαίναμε οἱ ὑπόλοιποι στὸ καθιερωμένο δεῖπνο, ἦταν αἰσθητὴ ἡ ἀπουσία τῆς, τὴν ὁποῖαν, ὅμως, ἀναπλήρωναν οἱ εὐχῆς καὶ οἱ χαιρετισμοί, τοὺς ὁποῖους μᾶς ἔστει-

νε μὲ τὸν Σεβασμιώτατον». Σ' αὐτὰ ἄς προστεθῆ ὅτι ἀθόρυβες καὶ πολύπτυχες ὑπῆρξαν καὶ οἱ ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν Ἐκκλησία πολύπτυχες ὑπηρεσίες τῆς Ἑλένης Γρηγοριάδου στὸ καθ' ὅλον πνευματικὸ ἔργο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος.

Ἐξήντα συνεχῆ χρόνια ἐθελοντικῆς προσφορᾶς

Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα 23 χρόνια πολυποικίλη διακοινωνικὴ προσφορὰ τῆς Ἑλένης Γρηγοριάδου ἦταν τὸ ἐπιπέτασμα 60ετοῦς κοινωνικοῦ ἔργου, γιὰ τὸ ὁποῖο ἡ κ. Ἀφροδίτη Πορτοκαλλάκη στὸν ἐπικηδέιο λόγο τῆς εἶπεν ἐκ μέρους τοῦ Σώματος Ἀδελφῶν Ε.Ε.Σ., ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἑξῆς:

«Σεβαστὴ μας Ἐθελόντρια Ἐπιθεωρήτρια Ἀδελφὴ Λέλα Γρηγοριάδου, ἡ Ἐρυθροσταυρικὴ οἰκογένεια εἶναι κοντὰ σου... Προσευχόμαστε, ἄγγελοι νὰ παραλάβουν τὴν ψυχὴ σου καὶ μὲ ὕμνους νὰ τὴν ὀδηγήσουν στὸν Παράδεισο, ἐκεῖ πού εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ σέ ὑποδεθοῦν ὅλοι ἐκεῖνοι πού τοὺς συμπαραστάθηκαν σ' αὐτὴ τὴ γῆ ἐπὶ 60 συνεχῆ χρόνια Ἐθελοντικῆς προσφορᾶς.

»Προσφορᾶς στὸν Ἑλληνα Στρατιώτη τὴν κρίσιμη περίοδο τοῦ '40, σίτισης τῶν παιδιῶν στὰ παιδικὰ Συστίτια καὶ στὰ Κέντρα Γάλακτος, στοὺς σινανθρώπους μας στοὺς σεισμοὺς τῆς Ζακύνθου, στοὺς ἀσθενεῖς τοῦ Ἀσκληπιείου Βούλας, στὸ Νοσοκομεῖο Λοιμωδῶν Νοσημάτων, στὴν κατ' οἶκον Νοσηλεία Ἡλικιωμένων, μοναχικῶν καὶ ἀνήμπορων ἀνθρώπων.

»Ἐπὶ χρόνια ὑποστήριξε μὲ θέλημα τὸν ἀγῶνα τῆς Αἰμοδοσίας, δούλεψε στοὺς Ἑράνους τοῦ Ε.Ε.Σ. καὶ στὸν Ἀντικαρκινικὸ, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν φρόντιζε γιὰ τὴν προσέγγιση τῶν νέων Ἐθελοντῶν, στὴν περιοχὴ δὲ τῶν Μεγάρων καλλιεργήθηκε ὁ θεσμός, ἄνθησε καὶ καρποφόρησε ἀπὸ σένα.

»Εἰδικεύθηκε στὸ χειρουργεῖο καὶ οἱ Προϊστάμενες ὑπογραμμίζουν ὅτι ὑπῆρξε ἄριστο στέλεχος στὴν ὀργάνωση καὶ ἐν γένει ἐξυπηρέτηση τοῦ χειρουργεῖου.

»Διακρινόταν γιὰ τὴν ἀκριβεία καὶ τὴν τελειότητά τῆς σὲ ὅλες τὶς ὑποχρεώσεις τῆς. Μὲ τὴν παρουσία τῆς, τὴν ὀλιγόλογη ἀλλὰ μεστή περιεχομένου γνώμη τῆς κοσμοῦσε τὴν Γενικὴ Ἐφορεία τοῦ Σώματος Ἀδελφῶν Ε.Ε.Σ.

»Τίμησε τὸ Σῶμα Ἀδελφῶν καὶ τιμήθηκε μὲ διακρίσεις ἀπὸ τὴν πατρίδα καὶ τὸν Ἐρυθρὸ Σταυρὸ. Μὲ τὶς Χριστιανικὲς καὶ Ἐρυθροσταυρικὲς τῆς ἀρχές, ἔδωσε ἓνα Πρότυπο γυναίκας πολύτιμης στὴν Ἑλληνικὴ Κοινωνία.

Ζοῦσε μὲ μιὰ χαρισματικὴ σεμνότητα τῆς ἀριστοκρατικῆς τῆς ψυχῆς.

Ἦταν δὲ ἔτοιμη ἀπὸ χρόνια γι' αὐτὸ τὸ ταξίδι τῆς πρὸς τὸν οὐρανό...

Ὁ Ἑλληνικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς ὑποκλίνεται μὲ βαθὺ σεβασμὸ στὴ σορὸ σου καὶ καταθέτει δάφνινο στεφάνι σὲ ἐνδειξη τιμῆς καὶ αἰωνίας μνήμης».

Ἐπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν

Χρήστου Σπ. Βούλγαρη, Ἐπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν, Ἀθήναι, χ.ἔ.

Σχήμα: 17Χ24 – Σελίδες: 383

Ἐνα ἀπὸ τὰ θεολογικότερα κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἢ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴ (ἐφεξῆς *Ἐβρ.*), συγκεντρώνει ὅλο- ἕνα καὶ περισσότερο τὴν κριτικὴ ἔρευνα τῆς σύγχρονης βιβλικῆς ἐπιστήμης. Αὐτὸ συμβαίνει λόγω τῶν ἰδιαιτεροτήτων ποὺ παρουσιάζει, ἀφενὸς μὲν ἐσωτερικῶν, ἀφετέρου δὲ ἐξωτερικῶν, ὅπως καὶ ἡ θέση τῆς στὸν Κανόνα τῆς Κ.Δ., εὐρισκομένη μετὰ ἀπὸ τὴν ομάδα τῶν 13 ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Σήμερα, λοιπόν, στὸ χῶρο τῆς ἔρευνας ἐγείρονται προβλήματα σχετικὰ μὲ τὸν συγγραφέα τῆς *Ἐβρ.*, τὸν τόπο καὶ τὸ χρόνο συγγραφῆς, τοὺς παραλήπτες, τὴ μορφή, τὸ ἰδεολογικὸ ὑπόβαθρο κ.ἄ. (βλ. Μ. Γκουτζιούδη, «Ἡ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴ στὴ σύγχρονη βιβλικὴ ἔρευνα [1970-1999]», *ΔΒΜ* 18 [1999] 87-114). Γιὰ τὴν ἐπίλυση τῶν σχετικῶν αὐτῶν δυσκολιῶν, ἡ μελέτη τοῦ καθηγητοῦ κ. Χρήστου Σπ. Βούλγαρη ὑπὸ τὸν τίτλο *Ἐπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν* παρέχει σημαντικώτατη βοήθεια στὸν ὀρθόδοξο ἑλληνογλωσσο ἐρευνητὴ.

Τὸ κείμενο καὶ ἡ διδασκαλία τῆς *Ἐβρ.* ἐπέσυρε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀνωτέρου καθηγητοῦ πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν κυκλοφορία τοῦ παρόντος *Ἐπομνήματος*, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τὴν 5ῃ κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ ἐπιστημονικὴ ἐνασχόληση. Μὲ ἄλλα λόγια, προηγήθηκαν οἱ ἐξῆς μικρότερες μελέτες του: α) *Ἡ ἐν Χριστῷ τελείωσις τῆς θείας οἰκονομίας κατὰ τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν* (Ἀθήναι, 1985)· β) *Ἀπόστολος καὶ Ἀρχιερεὺς τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ. Τὸ τυπολογικὸν ὑπόβαθρον τοῦ Ἐβρ. 3, 1* (Ἀνάτ. *ΕΕΘΣΑ*, τόμ. 26 [1985])· γ) *Ἡ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή. Περιστατικά, παραλήπται, συγγραφεὺς, τόπος καὶ χρόνος συγγραφῆς* (Ἀνάτ. *ΕΕΘΣΑ*, 27 [1986])· δ) *Τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν* (Ἀθήναι, 1992). Ὡς ἐκ τούτου, ἡ παρούσα διεξοδικὴ μελέτη καὶ κατὰ στίχον ἀνάλυση τῆς *Ἐβρ.* ὑπὸ μορφή ὑπομνήματος ἀποτελεῖ τὸν ὄριμο ἐπιστημονικὸ καρπὸ μακρο-χρονῆς ἐρευνητικῆς πορείας.

Τὸ ἐκ 383 σελίδων ἀποτελούμενον *Ἐπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν* διαιρεῖται σὲ δύο τμήματα: Τὸ πρῶτο περιλαμβάνει τὴν «Εἰσαγωγὴν» καὶ τὸ δεύτερο τὸ «κείμενο καὶ ὑπόμνημα» κατὰ στίχο. Στὴν «Εἰσαγωγὴν» (σσ. 15-101) ἐξετάζονται διεξοδικῶς τὰ γενικὰ προβλήματα περὶ τῆς *Ἐβρ.* Εἰδικότερα, ὁ συγγραφέας ἀναφέρεται ἀρχικὰ στὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς, ἀναγράφοντας τὰ σπουδαιότερα χειρόγραφα, στὰ ὁποῖα μᾶς παραδόθηκε τὸ κείμενό της. Κατόπιν, στίς ἐξωτερικῆς μαρτυρίες, ποὺ ἀφοροῦν στὴ γνησιότητα τῆς *Ἐβρ.*, ἀφοῦ αὐτὴ «παρουσιάζεται ὡς μυστηριώδης καὶ αἰνιγματικὴ συγγραφή» (σελ. 19). Ἀκολουθεῖ ἡ μελέτη γιὰ τὴ δομὴ, τὴ γλῶσσα καὶ τὸ ὕφος τῆς, ἀναφέροντας ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς συγγραφῆς τῆς ἀφορᾷ ἀφενὸς μὲν στὸ «νὰ καταδείξῃ τὴν λήξιν τῆς ἰσχύος τῆς Π. Διαθήκης καὶ τὴν ἀντικατάστασίν της διὰ τῆς Κ. Διαθήκης» (σελ. 41), ἀφετέρου δὲ στὸ νὰ παρουσιάσῃ «μετὰ τοιαύτης σαφηνείας καὶ καθαρότητος, κομψότητος καὶ πληρότητος, τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἱστορίας τῆς Θείας Οἰκονομίας» (σελ. 45).

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ σ. ἐρευνᾷ ἐκτενέστατα τὸ ζήτημα τῶν παραληπτῶν καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπιστολῆς, ἀφιερώνοντας τίς περισσότερες σελίδες ἀπὸ κάθε ἄλλο εἰσαγωγικὸ ζήτημα. Ἡ *Ἐβρ.* προσπαθεῖ ὄχι μόνον νὰ ἀποτρέψῃ τὴ μετάπτωση τῶν παραληπτῶν τῆς στὸν Ἰουδαϊσμό, ἀλλὰ καὶ νὰ φανερώσῃ στοὺς (ἑβραϊόφωνους)

Ιουδαίους χριστιανούς τῆς Παλαιστίνης, πού ἀποτελοῦσαν τὴν ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων, τὴν τέλεια καὶ αἰώνια νέα διαθήκη τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Στὸ ἕτερο ζήτημα τοῦ τόπου καὶ χρόνου συγγραφῆς τῆς Ἐβρ. ὁ σ. ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Παῦλος συντάσσει αὐτὴ μετὰ ἀπὸ τὶς «ἐπιστολές τῆς αἰχμαλωσίας», λίγο μετὰ τὴν ἀποφυλάκισή του, τὸ 62 μ.Χ., καθὼς βρῖσκεται στὴ Ρώμη.

Τὸ ἰδιάζον στοιχεῖο τῆς Ἐβρ. εἶναι ἡ εὐρεία χρῆση τῆς Π.Δ., δηλαδή οἱ ἄμεσες καὶ ἔμμεσες παραθέσεις ἐδαφίων ἀπὸ τῆ Μετάφραση τῶν Ο', τὶς ὁποῖες ὁ σ. ἐξετάζει σὲ ἰδιαίτερη ἐνότητα, τονίζοντας ἀφενὸς μὲν ὅτι ἡ Π.Δ. «εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους» (σελ. 84), ἀφετέρου δὲ ὅτι ἀπουσιάζουν οἱ συνηθισμένες εἰσαγωγικὲς ἐκφράσεις κατὰ τὴν παράθεση τῶν ἐδαφίων. Καὶ ὁλοκληρώνει ὁ σ. τὸ πρῶτο εἰσαγωγικὸ τμήμα τοῦ Ὑπομνήματος μετὰ τὴν διδασκαλία τῆς Ἐβρ., ἀπὸ τὴν ὁποία διαφαίνεται «ἡ προβολὴ καὶ ὑπογράμμισις τῆς τελειότητος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ πίστεως ἔναντι τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ» (σελ. 88).

Τὸ Β' τμήμα τοῦ ἀνωτέρω Ὑπομνήματος ἀποτελεῖ τὸ κύριο σῶμα τοῦ βιβλίου καὶ περιέχει τὸ «κείμενο καὶ ὑπόμνημα» (σσ. 103-361). Πρόκειται γιὰ τὴν κατὰ στίχο παράθεση τοῦ κειμένου τῆς Ἐβρ. καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ ὑπομνηματισμοῦ αὐτοῦ. Τὸ τμήμα αὐτὸ διαιρεῖται σὲ δύο μέρη: Τὸ Α' περιλαμβάνει «τὴν ἐν τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ τελείωσιν τῆς Θείας Οἰκονομίας» (Ἐβρ. 1, 1-10, 18) καὶ τὸ Β' μέρος «τὴν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν διασφάλισιν τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐν τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ τελειώσεως τῆς Θείας Οἰκονομίας» (Ἐβρ. 10, 19-13, 25).

Τὸ Α' μέρος (σσ. 103-294), ἀπουσιάζοντος τοῦ ἐπιστολικοῦ πρωτοκόλλου καὶ οὕσα «ἀκέφαλος», ἀρχίζει μετὰ τὸν βραχύτατο πρόλογο, δεικνύοντας τὴν ὑπεροχὴ τῆς νέας ἐν Υἱῷ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ ἔναντι τῆς παλαιᾶς (1, 1-4). Ἡ ὑπεροχὴ αὐτὴ ἐδράζεται στὸ πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὑπέρτερος τῶν ἀγγέλων (1, 5-2, 18), ὑπέρτερος τοῦ Μωυσῆ (3, 1-4, 13), τέλειος Ἀρχιερεὺς τῆς Καινῆς Διαθήκης (4, 14-7, 28) καὶ Μεσίτης τῆς τέλειαις Καινῆς Διαθήκης (8, 1-10, 18). Μὲ ἄλλα λόγια, στὸ μέρος αὐτὸ καταφαίνεται ὄχι μόνον ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν προϋπαρξὴ καὶ τὴν ἱστορικὴ του ὑπαρξὴ ἔναντι τῶν ἀγγέλων, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Θεανθρώπου κατὰ τὴ σύγκρισή του μετὰ τὰ διάφορα πρόσωπα τῆς Π.Δ.

Ἀκολουθεῖ τὸ Β' μέρος (σσ. 295-361), πού ἀσχολεῖται μετὰ τὶς πρακτικὲς συνέπειες τῆς ἀποτελεσματικότητος τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή μετὰ τὴν ἀνάγκη γιὰ πιστότητα τῶν πιστῶν στὸ Θεὸ καὶ πίστη στὴ μέλλουσα ἐπαγγελία, μιὰ πίστη πού συνδέεται κυρίως ὄχι μετὰ τὴν ἀρχή, ἀλλὰ

μετὰ τὴν τελείωσιν τῆς σωτηρίας. Μὲ τὶς παραινέσεις τοῦ ὁ Παῦλος τονίζει ὅτι οἱ πιστοὶ ὀφείλουν νὰ ἔχουν τόσο ἐμμονὴ στὴν πίστη καὶ τὴν ἐλπίδα (10, 19-11, 40), ὅσο καὶ ἐγκατέρευση καὶ ἐνάρετο βίον (12, 1-13, 21). Ἡ ἀναφορὰ στὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων τῆς πίστεως, δηλ. τῶν δικαίων τῆς Π.Δ. εἶναι ἐντυπωσιακὴ (κεφ. 11). Καὶ ὁλοκληρώνεται τὸ μέρος αὐτὸ μετὰ τὸν «Ἐπίλογο» (σσ. 357-61), παραθέτοντας ἓνα σύντομο σχόλιο καὶ ἀπονέμοντας τὴν τελικὴ εὐλογία τοῦ (13, 22-25).

Ἡ εὐάριθμη ἐλληνόγλωσση καὶ ἡ λιαν ἐκτενέστατη ξενόγλωσση «Βιβλιογραφία» (σσ. 363-83) ἀποτελεῖ πρᾶγματι διαφωτιστικὸν ὁδηγὸ γιὰ τὸν ἐνασχολούμενον μετὰ τὰ προβλήματα καὶ τὴ διδασκαλία τῆς Ἐβρ. Ἐπίσης, θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι φανερώνει τὸ ἀναμφισβήτητο γεγονὸς τῆς αὐξανόμενης ἐστιάσεως τοῦ ἐρευνητικοῦ βιβλικοῦ ἐνδιαφέροντος στὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ.

Ὁλοκληρώνοντας τὴν παρουσίαση τοῦ ἐρμηνευτικοῦ αὐτοῦ τόμου, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ ἐρμηνεία τοῦ πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου κ. Χρ. Βούλγαρη ἐδράζεται ἀφενὸς μὲν ἐπάνω στὴν ὀρθόδοξον ἐρμηνευτικὴν παράδοσιν, χρησιμοποιώντας τὶς ἀπόψεις Ἑλλήνων (καὶ Λατίνων) Πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ἀφετέρου δὲ στὶς γνώμες ἐπιφανῶν ὑπομνηματιστῶν καὶ ἐρευνητῶν. Ὁ σ. προχωρᾷ μετὰ ἐπιστημονικὴ μεθοδικότητα στὴν ἐνδελεχῆ ἀνάλυσιν καὶ τὸν βαθυστόχαστον ὑπομνηματισμὸν τοῦ κειμένου, λαμβάνει ὑπόψιν τοῦ τίς διατυπωθεῖσαι θέσεις καὶ μετὰ ἐρμηνευτικὴν λεπτότητα καταλήγει στὴ θεολογικὴ ἀξιολόγησιν καὶ κατανόησιν τοῦ θέματος ἢ τῶν ἐννοιῶν. Στὴν προσπάθειαν αὐτὴν δὲν διστάζει νὰ διαφοροποιηθῆ (σελ. 104), νὰ πεῖ *expressis verbis* ὅτι κάποιον «παρεσύρθησαν» ἢ προέβησαν «εἰς ἐσφαλμένην ἐκτίμησιν» (σελ. 125) ἢ «ἡ ἐκδοχὴ ... εἶναι τελείως ἐσφαλμένη» (σελ. 150) ἢ «ἀκατανόητος ἡ ἐρμηνεία τοῦ...» (σελ. 154, 157) ἢ «ἀσαφής» (σελ. 157) κ.ἄ., ἔστω κι ἂν ἀφορᾷ ἀκόμη ἐρμηνείαν κάποιων ἐγνωσμένου κύρους ἐρμηνευτῶν ἢ Πατέρων. Σὲ κάθε περίπτωσιν ὁ σ. δεικνύει ὅτι κινεῖται μέσα σὲ ἀκραιφνῶς ἐπιστημονικὰ καὶ ἀμιγῶς θεολογικὰ πλαίσια, «ἀφορῶν εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν» (12, 2).

Τέλος, φρονοῦμεν ὅτι ἡ δαφιλῆς χρῆσις ἐδαφίων τῆς Π.Δ. στὴν Ἐβρ. ἀποτελέσθη γιὰ τὸν σ. τὴν ἀφορμὴν, ὥστε νὰ ἐρευνηθεῖ περαιτέρω τὴν ὑπαρξὴ καὶ κυκλοφορίαν βιβλίου μετὰ ἐδάφια τῆς Π.Δ. στὴν ἀποστολικὴ Ἐκκλησία (τὰ γνωστά *Testimonia*, ἄποψη J. R. Harris) καὶ νὰ δημοσιεύσει μετέπειτα τὴ μελέτη του *Προλεγόμενα εἰς τὸ πρόβλημα τῶν ἐδαφίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ* (Ἀνάτ. Θεολ.).